

БАРИЛГЫН НОРМАТИВ БАРИМТ БИЧГИЙН ТОГТОЛЦОО
МОНГОЛ УЛСЫН БАРИЛГЫН НОРМ БА ДҮРЭМ

ХОТ, ТОСГОНЫ ТӨЛӨВЛӨЛТ
БАРИЛГАЖИЛТЫН НОРМ БА ДҮРЭМ

БНБД 30.01.03

МОНГОЛ УЛСЫН ДЭД БҮТЦИЙН ЯАМ

Улаанбаатар хот

2003 он

- 1.Барилга Архитектур Корпорацид боловруулав.
- 2.Монгол Улсын Дэд бүтцийн сайдын 200 оны дугаар сарын –ны өдрийн тоот тушаалаар батлав.
- 3.Энэ тушаал гарсантай холбогдуулан "Планировка и застройка городов и поселков" (БНБД И-60-79) нормыг мөрдөхгүй болгов.

Боловсруулсан: Архитектурын ухааны доктор, профессор, академич Д.Хайсамбуу,
хот төлөвлөлтийн инженер эдийн засагч, хот байгуулалтын магистр П.Батчимэг,
ландшафтын архитектор А.Өэлүн,
архитектор, дэд прөфессор Н.Гончигбат,
инженерЖ.Батсайхан, Р.Батчимэг

Боловсруулахад оролцсон: Архитектурын ухааны доктор Ph.D Д.Сарантуяа
Архитектурын ухааны доктор Ph.D М.Оргил
доктор Ph.D. проф Ц.Мөнхжаргал
архитектор П.Энхбаатар
архитектор Ц. Эрдэнэ-Очир
хот төлөвлөлтийн эдийн засагч Б.Туяа
инженер Х.Ончиг
инженер Ж.Батсайхан

Редактор:
Магистр архитектор Д.Цэвэлмаа
Магистр архитектор Ц.Баярбат

Энэхүү норматив баримт бичгийг Барилга хот байгуулалт, нийтийн аж ахуйн газар (Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг)-ын зөвшөөрөлгүйгээр бүрэн болон хэсэгчлэн хувилах, олшруулах, тараахыг хориглоно.

Дэд Бүтцийн Яам	Барилгын норм ба дүрэм	БНБД 30.01.03
	Хот тосгоны төлөвлөлт барилгажилтын норм ба дүрэм	

Нэг.ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

1.1.Энэхүү норм ба дүрмийг шинээр барих, сэргээн шинэчлэх хот, тосгоны төлөвлөлт, барилгажилтын ерөнхий төлөвлөгөө болон үе шатны төсөл зохиоход дагаж мөрдөнө.

Тайлбар:

1.Хот, тосгоны ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулахад нутаг дэвсгэрийн үүргийн бүсчлэл, архитектур орон зайн зохиомж, бүтэц зохион байгуулалт, дэд бүтэц, гудамж, замын сүлжээ болон, барилгажилт, цэцэрлэгжилт, хот орчны бүсийн төлөвлөлтийг иж бүрэн авч үзнэ.

2.Энэ норм, дүрэм нь хот, тосгоны эдэлбэр газрын зориулалтын бүсчлэл, тэдгээрийн харилцан шүтэлцээтэй байдал, архитектур орон зайн зохиомж, барилгажилт болон инженерийн шугам сүлжээний төлөвлөлт, нутаг дэвсгэрийн экологи, эрүүл ахуй, ариун цэвэр, галын аюулгүйн шаардлагыг нормчлон тогтооно.

3.Ерөнхий төлөвлөгөөний үе шатны ажил нь: а)судалгаа, б)экологи, хот байгуулалтын иж бүрэн үнэлгээ, в)төлөвлөлтийн үндсэн шийдэл г)хэрэгжүүлэх арга зам, хөрөнгө оруулалтын ойролцоо өртөг тооцох гэсэн дараалалтай байна.

4.Хот, тосгоны төлөвлөлт, барилгажилтын төлөвлөлтийн төслийг боловсруулахад *нэгдүгээр* хавсралтад заасан хууль эрх зүйн баримт бичгийг дагаж мөрдөнө. Норм дүрмийн нэр томъёоны тайлбарыг заавал мөрдөх *хоёрдугаар* хавсралт ёсоор; хот тосгоны төсөл зохиоход баримтлах уур амьсгалын (1 дүгээр зураг) бүсчилсэн үзүүлэлтийг заавал мөрдөх *гуравдугаар* хавсралт ёсоор; хот тосгоны галын аюулаас хамгаалах шаардлагыг заавал мөрдөх *дөрөвдүгээр* хавсралт ёсоор; хот тосгоны нутаг дэвсгэрийн ашиглалт, барилгажилт болон хүн амын төлөвлөлтийн шалгуур үзүүлэлтүүдийг тооцох зарчмыг *таводугаар* хавсралт ёсоор; нутаг дэвсгэрийн хүн амын багтаамжийг тооцох зарчмыг *зургадугаар* хавсралт ёсоор; нисэх онгоцны буудлын эдэлбэр газрын төлөвлөлтөд тавих шаардлагыг заавал мөрдөх *долоодугаар* хавсралт ёсоор; инженерийн төвлөрсөн болон хэсэгчилсэн хангамжтай газар бүхий сууцны эдэлбэр газрын зөвшөөрөгдөх хэмжээг заавал мөрдөх *наймдугаар* хавсралт ёсоор; суурьшлын бүсийн нутаг дэвсгэрийн хүн амын нягтралын тооцоог зөвлөмжийн *есдүгээр* хавсралт ёсоор; хөдөөгийн тосгон суурингийн суурьшлын бүсийн хүн амын тооцооны нягтралыг зөвлөмжийн *аравдугаар* хавсралт ёсоор; өргөн хэрэглээний бараа, бүтээгдэхүүний агуулахын 1000 хүнд ногдох эдэлбэр газрын талбайн хэмжээг зөвлөмжийн *арваннэгдүгээр* хавсралт ёсоор; хот суурины цэцэрлэгжүүлэлтийн зураг төсөл зохиох аргачилсан зөвлөмжийг *арванхоёрдугаар* хавсралт ёсоор; олон нийт, иргэний барилга байгууламжийн эдэлбэр газрын талбайн доод хэмжээг зөвлөмжийн *арвангуравдугаар* хавсралт ёсоор; тээврийн хэрэгслийн зогсоолын нормативыг зөвлөмжийн *арвандөрөвдүгээр* хавсралт ёсоор; гараж, тээврийн хэрэгслийн паркийн эдэлбэр газрын хэмжээг зөвлөмжийн *арвантаводугаар* хавсралт ёсоор; хотын тохижилтын нормативыг зөвлөмжийн *арванзургадугаар* хавсралт ёсоор; цахилгаан хэрэглээний томсгосон үзүүлэлтийг *арвандолоодугаар* хавсралт ёсоор; хот сууринд тахир дутуу хүмүүст зориулсан төлөвлөлтийн шаардлагуудыг зөвлөмжийн *арваннаймдугаар* хавсралт ёсоор тус тус төлөвлөнө.

1.2.Шинээр барих сэргээн шинэчлэх хот, тосгоны барилгажилтыг хэрэгжүүлэх явцад мэргэжлийн экспертизийн дүгнэлтээр хийлгэж баталгаажсан ерөнхий төлөвлөгөө, хот төлөвлөлтийн баримт бичгийн дагуу гүйцэтгэнэ.

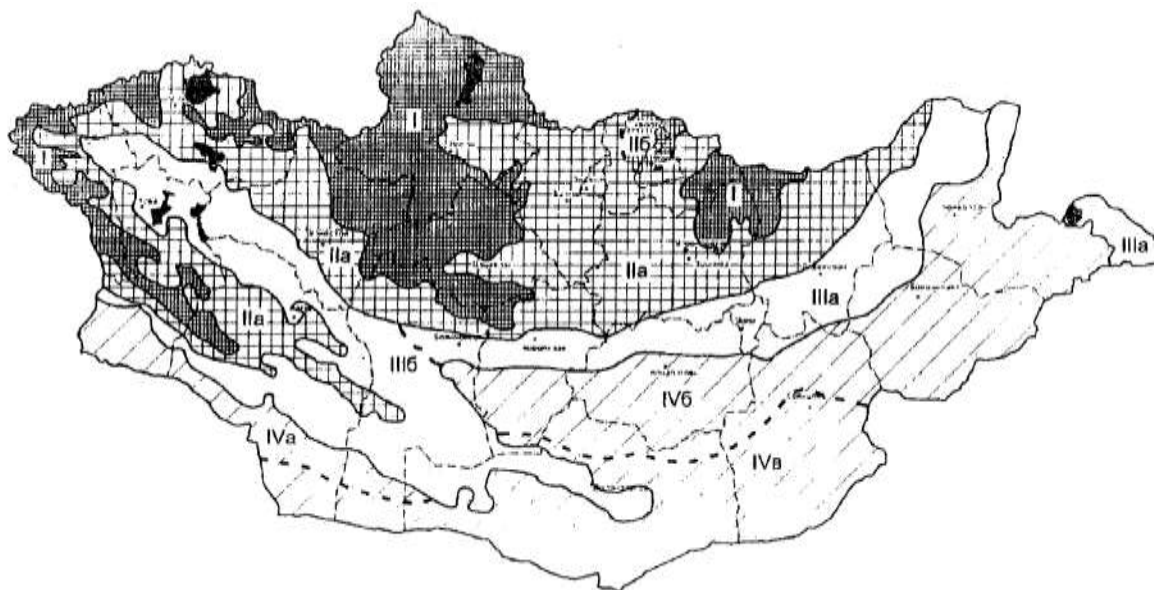
1.3.Хот, тосгоны хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулахад хот байгуулалтын төрийн бодлого, бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал, эдийн засгийн салбаруудын

хөгжлийн төсөл, мастер төлөвлөгөөнүүд, байгаль орчныг ашиглах, хамгаалах хөтөлбөр, Монгол улсын хүн амын нутагшилт суурьшлын хөгжлийн ерөнхий төсөл, газар хөдлөлийн бичил мужлал, инженер - геологи, гидрогеологийн дүгнэлтүүд болон 1 дүгээр хавсралтад заасан Монгол улсын хууль тогтоомжийг дагаж мөрдөнө.

1.4. Хот, тосгоны ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулахдаа зөвлөмжийн 3 дугаар хавсралтад заасан уур амьсгалын (1-р зураг) бүсчлэлийн үзүүлэлтийг дагаж мөрдөнө.

1.5. Хот, тосгоны ангилал, хүн амын тоог 1 дүгээр хүснэгтэд заасан ёсоор төлөвлөнө.

ХОТ СУУРИНЫ ТӨСӨЛ БОЛОВСРУУЛАХАД МӨРДӨХ УУР АМЬСГАЛЫН БҮСЧЛЭЛ

1 дүгээр зураг

Хот суурины ангилал, хүн амын тоо

1 дүгээр хүснэгт

Хот, тосгоны ангилал	Хүн ам (мян/ хүн)	Тайлбар
Хот:		
Их хот	500.0 мянгаас дээш	-
Том хот	100.0-500.0	-
Дунд хот	50.0-100.0	-
Бага хот	20.0-50.0 хүртэл	-
Тосгон:		
Хоторхуу тосгон	0.5-20.0	Уул уурхай, тээвэр, амралт, сувилал, аялал жуулчлалын тосгон
Хөдөөгийн тосгон	0.5-10.0 хүртэл	Сумын төв, багийн төв

1.6. Хот, тосгоныг хүн амын нутагшилт, суурьшлын үндсэн элемент гэж тооцон түүний тухайн бүс нутгийн нийгэм, эдийн засагт эзлэх байр суурьтай нь уялдуулан үйлдвэрлэл, нийгэм соёл, зам тээврийн болон бусад дэд бүтцийн таталцах бүлэг суурингийн үйлчилгээний хүрээг тооцон төлөвлөнө. Хот тосгоны хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг дотор нь дараах байдлаар ангилна:

1. Бүс нутгийн хөгжлийн төсөл
2. Аймгийн хөгжлийн төсөл
3. Бичил бүсийн хөгжлийн төсөл
4. Хот, тосгоны хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө

5.Хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө

6.Барилгажилтын төсөл

Хот тосгоны хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний төлөвлөлтийн хугацааг 20 жил, төлөвлөлтийн дунд хугацааг 5-10 жил, хэрэгжүүлэх үе шатны барилгажилтын эхний ээлжийг 1-5 жил, хэтийн төсөөлөлийг төлөвлөлтийн хугацаанаас цааш 10 жилээр тус тус төлөвлөнө.

1.7.Төлөвлөлтийн хугацаан дахь хот, тосгоны хүн амын хөгжлийн хэтийн төлөвийг тухайн бүс нутаг болон орон нутгийн түвшинд хүн амын ердийн өсөлтийн итгэлцүүр, шилжих хөдөлгөөний сүүлчийн 5 жилийн өсөх буурах хандлага, ундны усны нөөц, газар нутгийн багтаамж, экологийн даац, хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, хүн ам зүйн бодлоготой уялдуулан тодорхойлно. Төлөвлөлтийн хугацааны хүн амын ердийн өсөлтийг дараах томъёогоор тооцно.

$$N_t = N_0 (1 + Kt)$$

N_t - 1 хугацаан дахь хүн амын тоо, хүн

N_0 - одоо байгаа хүн ам, хүн

K - хүн амын жилийн дундаж өсөлтийн итгэлцүүр

t - төлөвлөлтийн хугацаа, жил

Тайлбар:

1.Хот, тосгоны хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний төлөвлөлтийн хугацаанаас цаашхи алс ирээдүйд хөгжүүлэх хот, тосгоны нөөц нутаг дэвсгэрийн асуудлыг ерөнхий төлөвлөгөөний шатанд хамруулан үзнэ.

2.Хот, тосгоны хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулахдаа:

а.Хот, тосгоны. нутаг дэвсгэрийн хуваарилалт, ашиглалт экологийн хүчин зүйлстэй уялдуулан шийдэх;

б.Хот, тосгоны гудамж, зам тээврийн сүлжээ эрүүл, аюулгүй, тав тухтай орчныг бүрдүүлэх зарчмаар төлөвлөнө;

в.Хот, тосгоны хүн амын нийгмийн дэд бүтэц, соёл, ахуйн үйлчилгээг хүн амыг жигд хамарсан шуурхай, дөт байх зарчмаар төлөвлөх;

г.Инженерийн барилга байгууламжийг иж бүрэн оновчтой шийдэх

3.Хот, тосгоны хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулахын тулд хүн амын нутагшилт, сууршилын тогтолцооны үндсэн элемент болох дэд бүтцийн хөгжил болон ирээдүйд хэлбэршин тогтох олон нийт, нийгэм ахуйн үйлдвэрлэл үйлчилгээний зориулалттай барилга байгууламж, архитектур, орон зайн хөгжлийн чиг хандлага, байгалийн эрдэс түүхий эд, байгаль экологийн тэнцвэрт байдал, хүрээлэн буй орчныг ашиглах, хамгаалах арга замыг урьдчилан тодорхойлно.

4.Хүн амын багтаамжийг заавал мөрдөх 6 дугаар хавсралтын дагуу тооцно.

1.8.Хот, тосгоны нутаг дэвсгэрийг зонхилох ашиглалтын зориулалтаар нь суурьшлын, үйлдвэрийн, амралт зугаалгын, хот орчмын нутаг дэвсгэр гэж ангилна.

Сууршилын нутаг дэвсгэрт: Үйлчилгээний зохистой хүрээ бүхий орон сууцны хороолол, архитектурын хувьд өвөрмөц, төгс зохиомжтой дээд зэрэглэлийн сууцны хороолол, инженерийн бүрэн болой хэсэгчилсэн хангамжтай жижиг сууцны хороолол, орон сууцны бүлэглэл, жижиг сууц жижиг, дунд үйлдвэр – үйлчилгээ хосолсон сууцны бүлэглэл, гэр хороолол, хүн амын өдөр тутмын хэрэгцээний соёл ахуй үйлчилгээний барилга байгууламж, цогцолборууд, ариун цэвэр эрүүл ахуйн хувьд байгаль орчинд халгүй жижиг, дунд үйлдвэр, хувь хүний болон хэсэг бүлгийн сонирхолд нийцсэн төрөл бүрийн насны хүн амд зориулсан олон нийтийн үйлчилгээний газар, нийтийн хэрэгцээний, цэцэрлэгт хүрээлэн, зам талбай, спортын байгууламж, инженерийн дэд бүтцийн байгууламжийг байрлуулахад зориулагдана.

Үйлдвэрлэлийн нутаг дэвсгэрт: Үйлдвэрийн болон хотын нийтийн аж ахуй, агуулахын зориулалттай барилга байгууламж, үйлдвэрлэлийн цогцолбор, тэдгээрийн туслах барилга, ажиллагсадын соёл ахуйн үйлчилгээний барилга байгууламж байрлахын зэрэгцээ зам тээврийн үйлчилгээ, эрчим хүч, инженерийн шугам

сүлжээний байгууламжуудийг байрлуулна.

Ландшафт-амралтын нутаг дэвсгэрт: Хот орчмын ой, ой хамгаалах зурвас, амралт сувилалын газар, усан сан, цэцэрлэгт хүрээлэн, цэнгэлдэх хүрээлэн, спортын цогцолбор бүхий орон зайн задгай орчин хамрагдана.

Хот орчмын нутаг дэвсгэрт: Нисэх онгоцны буудал, төмөр замын өртөө, зуслан, амралт сувилалын газар, хотын чанартай агуулах, зоорь, хог хаягдлын цэг, шарилын газар, унд, ахуйн усны эх үүсвэрийн худгууд, цэвэрлэх байгууламж, газар тариалан, фермерийн аж ахуй зэрэг бусад туслах чанарын аж ахуй хамрагдана.

1.9.Дээрх ангиллын нутаг дэвсгэр бүрт орон сууцны, олон нийтийн, төвийн, үйлдвэрийн, шинжлэх ухаан, үйлдвэрлэлийн, нийтийн аж ахуйн, агуулахын, зам тээврийн, олон нийтийн амралт зугаалгын, амралт сувилалын, тусгай хамгаалалттай газар нутгийн зэрэг хүн амын аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг хангасан үүрэг зориулалтын бүсчлэлийг тогтооно. Тайлбар:

1.Эрүүл ахуй, ариун цэврийн нормын шаардлагыг хангасан нөхцөлд төрөл бүрийн чиглэлийн үйл ажиллагаатай үйлдвэрлэл үйлчилгээний барилга байгууламжийг нэгдсэн эдэлбэр газарт төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

2.Байгалийн аюултай үзэгдэл, гамшиг тохиолддог газарт хот тосгоны газар нутгийг эрсдлийн зэргээр нь ангилан бүсчилж, урьдчилан сэргийлж хамгаалах арга хэмжээг хот, тосгоны эдэлбэр газарт авах бөгөөд эрсдэл өндөртэй газарт цэцэрлэгт хүрээлэн, биеийн тамирын талбай зэрэг барилгажилт багатай бүс төлөвлөнө.

3.Газар хөдлөлийн идэвхитэй бүсэд байрладаг хот, тосгоныг өргөтгөх болон шинээр барих барилгажилтыг төлөвлөхдөө газар хөдлөлийн бичил мужлалын зураглалыг үндэслэж аль болох аюул багатай орчныг сонгоно.

4.Инженер геологийн хүнд, төвөгтэй нөхцөлтэй бүсэд баригдах хот, тосгоны барилгажилтын эдэлбэр газрыг инженерийн бэлтгэл арга хэмжээнд хамгийн бага өртөг зарцуулах нутаг дэвсгэрийг сонгон төлөвлөнө

1.10.Хот, тосгоны орон зайн төлөвлөлтийг боловсруулахад нутаг дэвсгэрийн зориулалтын бүсчлэлийг оновчтой тогтоох, эдгээр бүсүүд нь хоорондоо болон олон нийт, нийгмийн үйлдвэрлэл үйлчилгээний барилга байгууламжийн архитектур, тээврийн болон инженерийн дэд бүтэцтэй уялдан зохицсон байх, түүхэн явцад бүрэлдэн тогтсон хотын архитектур орон зайн тогтолцооны уламжлал, байгаль, цаг уур, физик газар зүй, газар хөдлөлийн бичил мужлалын онцлог, инженер геологи, гидрогеологи, экологи, хүрээлэн буй орчны нөхцөл, орчны ландшафт, хүн амын үндэсний зан заншил, түүх соёлын дурсгалт байгууламж, тохиолдож болох байгалийн гамшиг зэрэг асуудлыг иж бүрэн авч үзнэ.

Тайлбар:

1.Газар хөдлөлийн идэвхитэй бүсэд баригдах хот, тосгоны барилгажилтын эзлэхүүн-орон зайн зохиомж, хүн амын төвлөрөл ихтэй объектууд, тэсэрч дэлбэрэх барилга байгууламжийн байршлыг газар хөдлөлийн норм дүрэм БНБД 22-01-01 болон хариуцаж байгаа төр захиргааны төв байгууллагуудтай зөвшилцсөний үндсэнд төлөвлөнө.

2.Түүх соёлын дурсгалт байгууламжийг хот, тосгоны сэргээн засварлах иж бүрэн хөтөлбөрийн үндсэн дээр хөгжүүлэхээр тооцож төлөвлөнө.

3.Хот, тосгоны хөгжлийн төслийг боловсруулахдаа өндөр настан, тахир дутуу иргэдийн хотын орон зайд зорчих асуудлыг холбогдох техникийн баримт бичиг болон энэхүү нормын 18 дугаар хавсралтын дагуу төлөвлөнө.

1.11.Их хот, том хотын нутаг дэвсгэрийн газар доорхи орон зайд хотын тээвэр худалдаа, нийтийн хоол, ахуйн үйлчилгээний болон агуулахын барилга байгууламж, үзвэрийн ба спортын тухайлсан байгууламж, инженерийн төхөөрөмжийг байрлуулахаар тооцож төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

1.12.Хот, тосгоны эдэлбэр газрын хилийн цэсээс гаднах орчинд нөөц нутаг дэвсгэр хотын нийгмийн хангамж, дэд бүтцийн болон ХАА-н цогцолборууд байрлахаар; хот,

тосгоны орчмын бүсэд хотын хүн амынтүр хугацааны амралт зугаалгын бүсийг байгуулж, хотын бичил уур амьсгалыг сайжруулах нөлөө бүхий усан сан, цэцэрлэгжүүлсэн бүстэй байхаар төлөвлөнө. Хот орчмын бүсийн хилийн цэсийг дагуул хот, бүлэг суурин хоорондын харилцан таталцлын оновчтой хүрээг тогтоосны үндсэн дээр цогц нэгдмэл байхаар төлөвлөнө.

Тайлбар.

1.Нийтийн тээврийн хэрэгслээр 45 минутаас ихгүй хугацаанд зорчин хүрэх хот орчмын бүсэд эдлэн газартай болон эдлэн газаргүй жижиг сууцны хорооллыг төлөвлөж болно.

2.Хөдөөгийн тосгоны хот байгуулалтын хөгжлийн төслийг боловсруулахдаа түүнд хамааралтай бүлэг суурин болон хөдөө аж ахуйн эдэлбэр газрын хөгжлийн асуудлыг нэгтгэн авч үзнэ.

Хоёр.Суурьшлын нутаг дэвсгэрийн төлөвлөлт

2.1.Суурьшлын бүсийн нутаг дэвсгэрийн орон зайг шинээр буюу шинэчлэн төлөвлөхдөө архитектур орон зайн хөгжлийн түүхэн явцад бүрэлдэн тогтсон залгамж чанар, инженерийн дэд бүтцийг хөгжүүлэх шинэ хандлага, орон сууцны бүсийг иж бүрэн шинэчлэх, нийгмийн дэд бүтэц, үйлдвэрлэл, үйлчилгээг өргөжүүлэх, байгалийн үзэсгэлэнг хүн амд ойртуулах, төрөл бүрийн насны хувь хүний болон хэсэг бүлгийн сэтгэл зүйн хэрэгцээнд зохицсон нийтийн үйлчилгээний газар, зах зээлийн элементүүдийг байгуулах, суурьшлын барилгажилтад гүн нэвтэрсэн цэцэрлэгжилтийн нэгдсэн систем бий болгох, оюун ухаан, бие бялдараа хөгжүүлэх, олон нийтийн амралтын газар хамрагдан чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх зэрэг хүн амын эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах нутаг дэвсгэр, архитектур, орон зайн орчин бий болгох асуудлыг иж бүрэн авч үзнэ. Суурьшлын бүсийн архитектур, орон зайн төлөвлөлтийг боловсруулахдаа 4, 5, 6 дугаар хавсралтуудыг дагаж мөрдөнө.

Тайлбар:

1.Бичил хороолол, орон сууцны бүлэглэл, болон хэд хэдэн бичил хорооллоос бүрдсэн орон сууцны хорооллыг сэргээн шинэчилж хөгжүүлэх төслийг боловсруулахдаа дараах зарчмыг баримтална. Үүнд:

а)бичил хорооллын эдэлбэр газрыг тэлэхгүйгээр нягтруулан төлөвлөх;

б)Орон сууцны хорооллын эдэлбэр газрын хэмжээ 250 га хүртэл байх;

в)орон сууцны хорооллын бүрэлдэн тогтсон архитектур - орон зайн зохиомжийн уламжлалт төрхийг аль болохоор хадгалах зарчмыг баримтлан орчинтой нь уялдуулах,

г)гудамж замын сүлжээг оновчтой болгон цэгцэлж, хүн амын нийгмийн дэд бүтэц, үйлдвэрлэл үйлчилгээний хүрээг ойртуулах,

д)дэвсгэр газрын ашиглалтыг сайжруулах.

2.Гэр хорооллыг нам давхар сууцны хорооллын нэгэн адил 8 дугаар хавсралт ёсоор бүх төрлийн үйлчилгээтэй нь хамт ариун цэвэр эрүүл ахуйн шаардлага хангасан, ундны усны нөөцтэй орчинд байрлуулж 1000 хүнд 22 га-гаас багагүй нутаг дэвсгэр ногдохоор тооцож төлөвлөнө.

3.Шинээр барих орон сууцны иж бүрэн хорооллын нутаг дэвсгэрийг 80 хүртэл га талбайд төлөвлөнө.

4.Ерөнхий боловсролын сургууль, сургуулийн өмнөх байгууллагын үйлчлэх хүрээг энэхүү нормын 7 дугаар хүснэгтэд зааснаар төлөвлөнө.

5.Орон сууцны барилга байгууламжийн үлдээх, буулгах хэмжээг тухайн барилга байгууламжийн эдийн засгийн үзүүлэлт, түүхийн үнэлэмж болон техникийн үзүүлэлт, сууцны ашиглалтын байдал, орчных нь түүхэн нөхцөл байдлыг харгалзан тогтооно.

6.Суурьшлын бүсийн цахилгаан соронзон туяаны цацралтын хэмжээг ариун цэврийн нормын дагуу төлөвлөнө.

Бүрэлдэн тогтсон орон сууцны барилга байгууламж, барилгажилтын орчинг иж бүрэн өргөтгөж шинэчлэх төслийн даалгаврыг нормативын шаардлагын хүрээнд

боловсруулж холбогдох төр засгийн байгууллагуудтай тохиролцож шийдвэрлэнэ. Энэ зөвшилцлийн баримт бичигт БНБД 21-62-02, БНБД 21-01-02 болон 4 дүгээр хавсралтын шаардлагыг тусгасан байна.

2.2.Хот, тосгоны суурьшлын бүсийн архитектур, орон зайн зохиомжийг заавал мөрдөх 5, 6 дугаар хавсралт ёсоор шинэчлэн өргөтгөх, шинээр барих орон сууцны төрөл, хэв шинж, давхрын тоог тогтоож сууцны эдэлбэр газрын хэмжээ, нягтралыг газрын үнэ, газар эдэлбэрийн хуультай уялдуулан төлөвлөнө. Суурьшлын бүсэд шаардагдах дэвсгэр газрын урьдчилсан хэрэгцээг 1000 хүн тутамд ногдох талбайгаар тодорхойлох бөгөөд энэ нь орон сууцны барилгын дундаж давхар нь 3 хүртэл бол эдэлбэр газаргүй барилгад 10 га, эдэлбэр газартай бол 15 га, 4-8 давхар барилгад 8 га, 9 ба түүнээс дээш давхар барилгад 7 га байна. Харин уур амьсгалын I, II А бүсэд дурдсан үзүүлэлтийг 30 хүртэл хувиар бууруулан төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

Суурьшлын нутаг дэвсгэрийн сууцны хэсгийг газар зохион байгуулалтын 2 түвшинд төлөвлөнө.

Тайлбар: Хотын суурьшлын нутаг дэвсгэр нь 250 га-гаас ихгүй талбайтай, хоорондоо 100 м-с багагүй өргөнтэй гол зам буюу ногоон зурвасаар тусгаарлагдсан хэд хэдэн хорооллуудаас бүрдэхээр төлөвлөнө.

2.3.Суурьшлын бүсийг зонхилох салхины эхэнд, үйлдвэр аж ахуйн бүсийг салхины дор байрлуулан төлөвлөнө.

2.4.Суурьшлын бүсийн эдэлбэр газрын хэмжээг өрх бүр тусдаа сууцтай байхаар тооцож тодорхойлно. Сууцны хэрэгцээг барилгынх нь хэв шинж, шинээр барихаар төлөвлөж буй сууцны нийт хэмжээ, өрхийн гишүүдийн тооны дундаж үзүүлэлтийг үндэслэн тооцож тогтооно. Сууцны барилгын эдэлбэр газрын талбайг БНБД 31-01-01- ын шаардлагын дагуу төлөвлөнө.

2.5.Нам давхар сууцны хорооллыг дараах зарчмаар байрлуулан төлөвлөнө. Үүнд:

- Хот, тосгоны барилгажилтанд тохиромж муутай, тухайн үед ашиглагдаж байгаа нягтрал багатай болон сэргээн засварлаж буй барилгажилтын нутаг дэвсгэрт;
- Хотын дүүргийн орон зайд хамаарах захын нөөц нутаг дэвсгэр буюу хотын төвөөс тээврийн хэрэгсэлээр 30-40 мин хүртэлх хугацаанд зорчин очих жижиг суурин газарт;
- Жижиг орон сууцыг олон давхар барилга барьж хөгжүүлэх орон зайн орчинд байрлуулахгүйгээр тооцох, гадна орчныг нь иж бүрэн тохижуулж, инженерийн төвлөрсөн хангамжтай, өдөр тутмын нийгмийн дэд бүтэц, үйлдвэрлэл үйлчилгээний хамгийн зохистой хүрээг хангахаар тооцож төлөвлөнө.

2.6.Орон сууцны барилгажилтын давхрын тоо хэмжээг архитектур эзэлхүүн, орон зайн зохиомж, нийгэм ахуй, эрүүл ахуй, хүн амын амьдралын хэрэгцээ, барилгын баазын онцлог, инженерийн тоног төхөөрөмжийн түвшинг харгалзан, техник эдийн засгийн тооцоог үндэслэн тодорхойлно.

2.7.Их хот, том дунд хотын дүүргийн нутаг дэвсгэр болон 250 га хүртлэх эдэлбэр газартай суурьшлын бүс, бага хот, тосгоны нийт нутаг дэвсгэрийг хамруулан үйлчилгээний зохистой хүрээ бүхий орон сууцны хороололтой уялдаатайгаар худалдаа, үйлчилгээ амралт зугаалгын бүс, цэцэрлэгт хүрээлэн, соёл, спорт олон нийтийн байгууламж бүхий архитектур, орон зайн нэгдсэн чуулбар үүсгэсэн нийтлэг үйлчилгээний цогцолбор төв төлөвлөж болно.

Тайлбар:Хотын нийтлэг үйлчилгээний төв нь архитектур, орон зайн зохиомжийн дараах зарчимтай байна. Төвийг бүрдүүлэгч элементүүд нь өөр хоорондоо гудамж замаар холбогдсон нутаг дэвсгэрийн зохион байгуулалттай, харилцан таталцсан орон зайн нэгдсэн чуулбар байна. Энэ төвд түүх соёлын дурсгалт байгууламжийг хамруулан төлөвлөж болно.

2.8.Орон сууцны бичил хороолол, сууцны бүлэгпэлийн эдэлбэр газарт нэвтрэх тээврийн хэрэгсэлийн орц, үргэлжилсэн барилгын доогуур нэвт гарах гарцын хоорондын зайг 300м-ээс ихгүйгээр харин сэргээн шинэчилж байгаа, хүрээ маягаар

барьсан барилгажилтын тухайд энэ зай 180м-ээс ихгүй байна. Эдгээр орц нь хөдөлгөөний зохицуулалттай гол гудамж замын зорчих хэсэгтэй огтлолцохдоо уулзварын тээврийн хэрэгслийг зогсоох тэмдгээс 50 м-ээс багагүй, нийтийн тээврийн хэрэгслийн зогсоолоос 20 м-ээс багагүй зайд огтолцоно.

Орон сууцны хорооллын болон нийтлэг үйлчилгээний цогцолбор төвийн барилга байгууламжид үндсэн туслах гудамж замаар, бусад барилга байгууламжид хоёрдогч туслах гудамж замаар дамжин очихоор төлөвлөнө. Эдгээр замын хэмжээг энэхүү нормын 10 дугаар хүснэгтэд зааснаар төлөвлөнө.

Орон сууцны хорооллын эдэлбэр газарт хоёр зурвастай зам төлөвлөнө. Барилгын орцын орчинд замын өргөн 5.5 м-ээс багагүй байна.

Төгсгөлдөө эргэх талбайтай мухар замын урт 150м байж болно. Энэ замын төгсгөлийн талбай нь машин эргэх боломжтой байх ёстой.

Явган хүний болон унадаг дугуйн зам нь тээврийн хэрэгсэл зорчих хэсгийн замын түвшнээс 15 см өндөр өргөгдсөн байна. Явган хүний зам болон унадаг дугуйн зам туслах замтай огтлолцох буюу ерөнхий боловсролын сургууль, сургуулийн өмнөх насны хүүхдийн байгууллагад очих орчны гол замтай огтлолцох хэсэгтээ нэг түвшинд байх бөгөөд налуугийн урт нь 1.5 ба 3.0м байна.

Тайлбар: Тахир дутуу иргэдэд үйлчилэх замын төлөвлөлтийг зөвлөмжийн 18 дугаар хавсралтад зааснаар төлөвлөнө.

2.9.Хот сууринд барих нам давхар сууц болон тухайлсан жижиг сууцны эдэлбэр газрын хэмжээг холбогдох төр засгийн байгууллагын шийдвэрт үндэслэн, тухайн үеийн онцлогт тохируулан төлөвлөнө. Эдгээр сууцны эдэлбэр газрын хэмжээг тогтоохдоо хотын нутаг дэвсгэрийн багтаамжаас хамааруулан хотын орон зайн зохиомжийн онцлог, сууцны барилгын хэв шинж, барилгажуулах орчны шинж чанарыг тооцож энэхүү нормын зөвлөмжийн 8 дугаар хавсралтыг баримтлан төлөвлөнө.

2.10.Орон сууцны хорооллын ногоон бүсийн нэг хүнд ногдох талбай 6 м²-ээс багагүй байна. Энэ тооцоонд ерөнхий боловсролын сургууль, сургуулийн өмнөх насны хүүхдийн барилгын эдэлбэр газрын талбай хамаарахгүй.

Барилгын уур амьсгалын I бүс болон ИБ дэд бүсэд байрлах орон сууцны хорооллын нэг хүнд ногдох цэцэрлэгжүүлсэн талбай 3м²-ээс багагүй, харин IIA дэд бүсэд энэ талбайн хэмжээ 5 м²-ээс багагүй байна.

Тайлбар.Орон сууцны хорооллын ногоон бүсэд амралтын, хүүхдийн тоглоомын, явган замын талбайг оруулан тооцох ба нийт эзлэх талбай нь ногоон бүсийн талбайн 30 хувиас ихгүй байна.

2.11.Орон сууц хоорондын, орон сууц олон нийтийн барилга байгууламж хоорондын болон орон сууц үйлдвэрийн барилга байгууламж хоорондын нарны тусгалд хамааралтай зайг энэхүү нормын 9.19 дүгээр зүйлд заасны дагуу, харин барилга хоорондын нарны гэрэлтүүлгийн үргэлжлэх хугацааг холбогдох норм дүрмийн дагуу, галын аюулаас хамгаалах шаардлагыг БНБД 21.01.02 болон 4 дүгээр хавсралтанд зааснаар тус тус төлөвлөнө. 2-3 давхар сууцны барилгын тууш талуудын хоорондхи зай 15м-ээс багагүй, 4 давхар бол 20м-ээс багагүй, харин ийм барилгын тууш болон хөндлөн талуудад байрлалтай сууцны өрөөний цонхнуудын хоорондхи зай 10 м-ээс багагүй байх ёстой. Хэрэв зэрэгцээ хоёр барилгын сууцны ба гал тогооны өрөө хооронд цонхоор нэвт харагдахгүй байдал хангагдсан нөхцөлд нарны гэрэлтүүлгийн нормын шаардлагад зохицуулан хоёр барилгыг хооронд нь ойртуулан байрлуулж болно.

Тайлбар:Жижиг сууцны барилгын сууцны өрөө, гал тогоо болон шиллэсэн тавцангийн цонхноос туслах аж ахуйн пин, гарааж, халуун усны барилгын хана хүртэлх зай ариун цэвэр эрүүл ахуйн шаардлагын дагуу 6м-ээс багагүй байх ёстой. Туслах аж ахуйн зориулалттай барилгуудыг эдэлбэр газрын хилээс 1м-ээс багагүй зайд байрлуулна.

2.12.Сууцны болон олон нийтийн барилга байгууламжийн эдэлбэр газрын нэг хүнд ногдох талбай, эдэлбэр газар дахь барилгын хана, цонх хүртлэх зайг 2 дугаар хүснэгтэд зааснаас ихгүйгээр төлөвлөнө.

2 дугаар хүснэгт

Талбай	Талбайн хувийн жин м ² /хүн	Талбайгаас сууцны ба олон нийтийн барилга хүртэлх зай, м
Сургуулийн өмнөх насны болон бага ангийн хүүхэд тоглох	0.7	12
Насанд хүрэгчдийн амрах	0.1	10
Биентамирын талбай	2.0	10
Аж ахуйн зориулалтад ашиглах	0.3	20
Автомашинь зогсоолд зориулагдсан	0.8	10-р хүснэгтэд зааснаар

Тайлбар:

1.Биеийн тамирын талбай хүртэлх зайг орчинд нөлөөлөх дуу шуугианы тооцоог үндэслэн тогтооно; цагаан хэрэглэл хатаах талбай хүртэлх зайг нормчлохгүй, хогийн савнаас биеийн тамирын, хүүхдийн тоглоомын, насанд хүрэгчдийн амрах талбай хүртэлх зай 20м-ээс багагүй, аж ахуйн зориулалттай талбайгаас сууцны хамгийн алсын орц хүртэлхи зай 100м-ээс ихгүй байна.

2.Дээр дурьдсан талбайн хувийн жинг холбогдох тооцоог үндэслэн 50%-иас ихгүйгээр багасгахыг зөвшөөрнө.

2.13.Нэгдүгээр давхартаа орон сууцтай барилгыг улаан шугам тавих зааврын дагуу улаан шугамаас зай авч байрлуулна. Нэгдүгээр давхарт нь буюу залгаж барьсан барилгад нийгмийн үйлчилгээний цэг салбартай орон сууцны барилгыг гудамжны улаан шугаманд тулгаж байрлуулахыг зөвшөөрнө. Мөн сэргээн шинэчилж байгаа хороололд нэгдүгээр давхартаа орон сууцтай барилгыг улаан шугамын дагуу байрлуулахыг зөвшөөрнө. Эдлэн газартай сууцны хороололд хувийн сууцны байшинг тухайн орчных нь уламжлалыг хадгалан сууцны гудамж үүсгэх зарчмаар 8 дугаар хавсралтыг баримтлан улаан шугамын дагуу байрлуулж болно.

2.14.Орон сууцны хорооллын нутаг дэвсгэрийн нэг га-д ногдох хүн амын нягтралын тооцоог үндэслэн энэхүү нормын зөвлөмжийн 9 дүгээр хавсралтад заасан ёсоор суурьшлын бүсийн барилгажилтын төслийг төлөвлөнө. Гэхдээ хорооллын хүн амын тооцоот нягтрал 450 хүн/га-гаас ихгүй байх ёстой.

2.15.Хот хоорондын чанартай автозам болон хөдөө аж ахуйн техник хэрэгсэл зорчих зам, мал тууврын замыг суурьшлын бүсийн нутаг дэвсгэрээр дайран өнгөрөхөөр төлөвлөхийг хориглоно.

2.16.Суурин газарт бие даасан эдэлбэр газартай хувийн тухайлсан болон 1-2 айлын орон сууц мөн нийтийн зориулалттай орон сууц барихаар төлөвлөж болно. Тус бүрдээ эдэлбэр газартай олон айлын блокчилсон жижиг сууц төлөвлөхийг зөвшөөрнө. Харин 4 хүртэл давхар сууцны барилгыг техник эдийн засгийн тооцооны үндсэнд төлөвлөнө.

2.17.Суурин газрын орон сууцны барилга болон туслах аж ахуйд олгох эдэлбэр газрын хэмжээг газар эдэлбэрийн хуулийн дагуу холбогдох төр захиргааны байгууллага тогтооно.

2.18.Сууцны эдлэн газарт байх малын саравч, гэрийн тэжээвэр амьтдын байрнаас сууцны өрөөний цонх хүртэлх зай 12.0 м-ээс багагүй байна.

Тайлбар.Хэрэв малын саравч, гэрийн тэжээвэр амьтдын байр нь бүлэглэсэн бол бүлэгт байх тооноос нь хамааруулан тогтооно. Үүнд: бүлэгт байх саравчны тоо 3-8 хүртэл бол 25 м, 30 хүртэл бол 50м, 30 -аас дээш 100м байна.

Хөдөөгийн суурин дахь секцлэн барьсан орон сууцанд оршин суугчдын мал аж ахуйд зориулсан эдлэн газар болон мал аж ахуй эрхэлдэг аж ахуйтны хорооллыг

суурьшлын бүсийн гадна орчинд төлөвлөнө. Секцлэн барих сууцны барилгын зэрэгцээ эсвэл газар доор нь зургийн даалгаварыг үндэслэн хүнсний бүтээгдэхүүний нэгдсэн агуулах байхаар төлөвлөж болно. Малын байрны блокчлон барих саравчны талбай 800 м²-ээс их байж болохгүй. Саравчийг 4 дүгээр хавсралтын 1 дүгээр хүснэгтэд заасны дагуу төлөвлөнө.

Тайлбар: Хот, тосгоны орон сууцны барилгын эдэлбэр газарт барих аж ахуйн зориулалттай барилгыг БНБД 21.01.02, БНБД 31-01-01-ийн дагуу төлөвлөнө.

2.19. Хот, тосгоны суурьшлын бүсийн нутаг дэвсгэрийн нэг га-д ногдох хүн амын нягтралыг энэхүү нормын зөвлөмжийн 10 дугаар хавсралт ёсоор төлөвлөнө.

Гурав. Үйлдвэрлэлийн бүсийн нутаг дэвсгэрийн төлөвлөлт

3.1. Үйлдвэрийн болон хот нийтийн аж ахуйн агуулахын бүсийн орон зайн зохиомжийг төлөвлөхдөө үйлдвэрийн болон нийтийн аж ахуйн агуулахын барилга, туслах барилгын үүрэг зориулалт, хүчин чадлыг нарийвчлан тогтоож цаашид хөгжүүлж өөрчлөн байгуулах шинэ хандлагыг дэд бүтэц, инженерийн байгууламжтай нь уялдуулах, нутаг дэвсгэрийг технологи, ариун цэвэр эрүүл ахуйн, галын шаардлагын дагуу бүсчилж, ажиллагсдын ажиллах, амрах чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх таатай орчин бүрдүүлэх асуудлыг иж бүрэн авч үзнэ.

3.2. Үйлдвэрийн ба суурьшлын бүсийн хоорондын уялдааг үйлдвэрийн ажилчид ажилдаа хамгийн бага хугацаа зарцуулан ирэх оновчтой хүрээлэлд байхаар тооцож төлөвлөнө. Үйлдвэрийн бүсийн нутаг дэвсгэрийн хэмжээг тогтоох, түүнийг эрчимтэй ашиглах төлөвлөлтийг хийхдээ тухайн бүсийн хотын орон зайн бүтэц дэх байршлын онцлог, түүний газар нутгийн хот байгуулалтын үнэ цэнэтэй уялдуулан барилгажилтын давхрын хэмжээг нэмэгдүүлэх, газар доорхи орон зайг ашиглах зэргээр оновчтой төлөвлөнө.

3.3. Үйлдвэрийн бүсийн нутаг дэвсгэрийн үүргийн бүсчлэл, зохион байгуулалтыг үйлдвэрийн барилгыг төлөвлөх норм дүрэмд заасны дагуу тухайн байгууллагын салбарын онцлогийг харгалзан үндсэн болон туслах үйлдвэрлэлийн ашиглалт зориулалтад нь тохируулан төлөвлөх бөгөөд тэдгээрийн байршлыг тогтоохдоо эрүүл ахуй ариун цэвэр, хамгааллын бүс, гал түймрийн аюулаас хамгаалах шаардлага, ачаа тээврийн эргэлтийн хэмжээ, барилгажилтын ээлждарааллыг тооцно.

3.4. Үйлдвэрийн бүсийн нутаг дэвсгэрийн 60-аас доошгүй хувийг үйлдвэр, үйлдвэрлэлийн бүс дэх нийгмийн үйлчилгээний болон туслах барилга байгууламж эзлэх ёстой.

Тайлбар:

1. Үйлдвэрийн бүсийн нутаг дэвсгэрийн ашиглалтын хувийн жинг гаргахдаа үйлдвэр түүнтэй холбоотой барилга байгууламжийн эдэлбэр газрын талбайн нийлбэр дээр үйлчилгээний барилгуудын болон төмөр замын өртөөний эдэлбэр газрыг нэмсэн нийлбэрийг хотын ерөнхий төлөвлөгөөгөөр тодорхойлогдсон үйлдвэрийн бүсийн нийт талбайд харьцуулсан хувиар гаргана. Үйлдвэрийн эдэлбэр газарт үйлдвэрийг өргөтгөх нөөц талбайг оруулсан байна.

2. Үйлдвэрийн газрын эдэлбэр газрын норматив хэмжээг тодорхойлохдоо уг үйлдвэрийн барилгажсан талбайг үйлдвэрийн газрын ерөнхий төлөвлөгөөний нормд заасан тухайн үйлдвэрийн нормативт нягтралд харьцуулсан харьцаагаар тодорхойлно. Мөн ажиллах хүчний нягтралын шалгуур үзүүлэлтүүдийг хэрэглэж болно. Үүнд:

- 30-60 ажилчин/га (цемент, тоосго, элсэн чихэр, сүлжмэлийн үйлдвэрүүдэд гэх мэт)
- 150 ажилчин/га (төмөрлөг, зүсмэл, цаас, хүнсний үйлдвэрүүдэд гэх мэт)
- 500 ажилчин/га (машин, цахилгаан хэрэгсэл, шилний үйлдвэрүүдэд гэх мэт)
- 1000-1500 ажилчин/га (гутал, бэлэн хувцас, радиогийн үйлдвэрүүд гэх мэт)
- Технологийн хувьд хорших үйлдвэрийн нэгжүүд;
- Хаягдал материалыг нөгөө үйлдвэр ашиглах зорилгоор хорших үйлдвэрийн нэгжүүд;

- Технологийн үйл явцаараа нэг нь нөгөөдөө сөргөөр нөлөөлөх үйлдвэрийн нэгжүүд
3.5.Хорт бодис ялгаруулдаггүй, үйлдвэрлэлийн гал түймэр гарахгүй тэсрэх бодисын аюулгүй үйл ажиллагаатай, нормын зөвшөөрөгдөх хэмжээнд дуу шуугиан гаргадаг, төмөр зам тавих шаардлагагүй болон бохирдолгүй үйлдвэр аж ахуйн газруудыг суурьшлын бүсэд байрлуулахыг зөвшөөрнө. Гэхдээ үйлдвэрийн барилгын эдэлбэр газрын хилийн зурвас нь амралт зугаалгын бүс, эрүүл мэндийн байгууллага, сургууль цэцэрлэгээс 50 м-ээс багагүй зайд байрлах шаардлагатай.

3.6.Үйлдвэрийн бүсийн ариун цэвэр эрүүл ахуйн хамгаалалтын зурвасын талбайн хэмжээг эрүүл ахуйн нормын шаардлагыг баримтлан тогтоосны үндсэнд үйлдвэр аж ахуйн газруудыг байршуулж энэхүү норм, дүрмийн 9 дүгээр бүлэгт заасаны дагуу төлөвлөнө.

Тайлбар.Тэсэрч дэлбэрэх бодис үйлдвэрлэх үйлдвэр түүнийг хадгалах агуулахыг тусдаа эдэлбэр газарт барьж байгуулах бөгөөд барилгажилтын төслийн даалгаврыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран боловсруулна.

3.7.Ариун цэвэр эрүүл ахуйн 1000 м-ээс багагүй өргөнтэй хамгаалалтын бүсээр суурьшлын бүсийн нутаг дэвсгэрээс тусгаарлагдсан үйлдвэрийн бүсэд эрүүл ахуйн хамгаалалтын 100 м хүртэлх бүс бүхий хүнсний ба хөнгөн үйлдвэрийг оролцуулан төлөвлөх хэрэггүй.

3.8.Ариун цэвэр эрүүл ахуйн хамгаалалтын бүсэд орон сууц, сургуулийн өмнөх насны хүүхдийн байгууллага, сургууль, эрүүл мэндийг хамгаалах байгууллага, амралт, биеийн тамирын байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэн болон цэцэрлэгжсэн талбай байрлуулахыг хориглоно.

3.9.Эрүүл - ахуй хамгааллын бүсийн цэцэрлэгжүүлэх талбайн доод хэмжээг, тухайн бүсийн өргөнөөс нь хамруулан хувиар тодорхойлно. Үүнд:

300м хүртэл	60
300-1000м	50
1000-3000м	40

Уг бүсэд суурьшлын бүс талаас 50м-ээс багагүй өргөнтэй мод сөөгний зурвас төлөвлөнө. Харин бүсийн өргөн 100 м хүртэл байвал түүнээс ногоон зурвасын өргөн 20м-с багагүй байна.

3.10.Үйлдвэрийн хог, хаягдал зайлуулах цэгийг зөвхөн уг хаягдлыг эргүүлэн ашиглаж болохгүй тохиолдолд байгуулна. Гэхдээ үйлдвэрийн бүсийн нутаг дэвсгэрт хог хаягдлын төвлөрсөн цэг байх ёстой. Хог хаях цэгийг үйлдвэрийн ба эрүүл ахуйн норм дүрмийг баримтлан гүний усыг хамгаалах II бүсийн гадна байрлуулан төлөвлөнө.

Нүүрс, занар, хүнцэл, хар тугалга, мөнгөн ус бусад шатамхай буюу хордуулах бодис агуулсан хаягдал хураах цэгийг орон сууц, олон нийтийн барилга байгууламжаас тусгай тооцоог үндэслэн тогтоосон зайд байрлуулна.

3.11.Үйлдвэрийн бүсэд тухайн үйлдвэрийн үйл ажиллагааны онцлог, хүчин чадлаас нь хамааруулан шинжлэх ухаан, үйлдвэр - туршилтын бүс төлөвлөнө. Энэ бүсэд шинжлэх ухаан үйлдвэрлэл туршилтын барилга байгууламж, тухайн үйлдвэртэй холбоотой дээд дунд сургууль, үйлчилгээний байгууллага, туршилтын үйлдвэрүүд, мөн инженерийн шугам сүлжээ болон тээврийн байгууламж байрлана.

Тайлбар.Эрдэм шинжилгээ, үйлдвэр туршилтын газрыг байршуулахад орчинд нөлөөлөх бохирдлын сөрөг хүчин зүйлүүдийг тооцох ёстой.

3.12.Суурьшлын бүсэд байрлах эрдэм шинжилгээ, туршилтын үйлдвэрлэлийн хүчин чадлыг техник эдийн засгийн тооцооны үндсэн дээр тогтооно.

3.13.Шинжлэх ухаан үйлдвэрлэл туршилтын байгууллагын эдэлбэр газрын хэмжээг барилгын нийт ашигтай талбайн 1000м² тутамд доор зааснаас багагүй байхаар талбай (га) ногдохоор төлөвлөнө.

Байгалийн ба техникийн шинжлэх ухааны салбарт 0.14

Нийгмийн ухаан 0.1 -0.12

Тайлбар: Эдэлбэр газрын тооцоонд туршилтын талбай, нөөц нутаг дэвсгэр, ариун

цэвэр хамгаалалтын бүс ороогүй болно.

3.14.Нийтийн аж ахуй - агуулахын бүсэд хүнсний (талх, нарийн боов, мах ба сүүний) үйлдвэрүүд, өргөн хэрэглээний бүтээгдэхүүний (хүнсний ба хүнсний бус) тусгай зориулалтын агуулахууд (хөргөгч, төмс ногоо, жимсний) нийтийн тээврийн болон аж ахуйн үйлдвэр, үйлчилгээний газрууд байрлана. Хүн амын өдөр тутмын үйлчилгээнд ашиглагддаггүй агуулахуудыг их хот, том хотуудын барилгажилтын хилийн гадна, ихэвчлэн төмөр зам болон хот хоорондын замд ойр байрлуулна.

Улсын нөөцийн агуулах, нэгдүгээр группийн нефть болон нефтийн бүтээгдэхүүний дамжлага бааз, шингэн хийн агуулах, шатах дэлбэрэх материалын агуулах, хүчтэй хорт бодисуудын суурь агуулахууд, хүнсний бүтээгдэхүүний суурь агуулахууд, бордоо ба үйлдвэрийн түүхий эд, ойн болон барилгын материалын агуулахуудыг хот, тосгоны нутаг дэвсгэр, нутгийн хилийн гадна, эрүүл ахуй гал түймрийн аюулгүй байдлын норм дүрмийн шаардлагын дагуу тусгай зориулалттай агуулахуудын бүсэд байрлуулна.

Тайлбар:

1.Бага хот, тосгоны хэрэгцээнд үйлчлэх төвлөрсөн агуулахуудыг бүлэг суурингийн төвд замын өртөөний эдэлбэр газарт байрлуулна.

3.15.Хүн амын өдөр тутмын хэрэгцээний барааны агуулахын эдэлбэр газрын нэг хүнд ноогдох талбайг доор зааснаас багагүйгээр төлөвлөнө.

• Их хот, том хотод	2м ²
• Бусад суурин газарт	2.5м ²
• Амралтсувилалынхот, тосгоны	6м ²
• Ургамлын хүлэмжтэй амралт сувилалын хот, сууринд	8м ²
• Нэг гэр бүлд	0.07м ²

Гэр бүлийн хэрэгцээнд зориулах агуулахын аж ахуйн эдэлбэр газрын талбайг батлагдсан зургийн даалгаврыг үндэслэн тогтооно.

Тусгай зориулалтын болон өргөн хэрэглээний бүтээгдэхүүний агуулах, хүнсний ногоо, жимс жимсгэний агуулах, шатах тослох материал, барилгын материалын агуулахын эдэлбэр газрын талбайн хэмжээг зөвлөмжийн 11 дүгээр хавсралтын дагуу төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

Тайлбар. Жимс жимсгэнэ, хүнсний ногооны агуулахын ариун цэвэр хамгаалалтын бүсийн өргөн 50 м-ээс ихгүй байна.

3.16.Бага хот, тосгоны хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн барилга байгууламжийн байршил хоорондын зайг эрүүл ахуйн, мал эмнэлзүйн болон галын аюулгүйн шаардлага, технологийн нормын хүлцэх хамгийн бага хэмжээгээр авна. Харин хөдөө аж ахуйн барилгажилтын талбайн нягтралыг ХАА-н барилгын ерөнхий төлөвлөгөөний норм дүрэмд зааснаас багагүй байхаар тооцож төлөвлөнө.

3.17.Цахилгаан дамжуулах шугам, холбооны шугам болон бусад орон нутгийн зориулалттай шугамуудыг зам дагуулж, тариан талбай, ойн зурвасын хил дагуу аль болохоор хөдөө аж ахуйн эдэлбэр газар дундуур дайрахгүй нутаг дэвсгэрт байрлуулж төв шугамтай чөлөөтэй холбогдохоор төлөвлөнө.

3.18.Үйлдвэрлэлийн бүсийн нутаг дэвсгэрийг хот, улсын чанартай төмөр зам, автомашины замаар хэрчүүлэн төлөвлөхийг хориглоно. Бага хот, тосгоны үйлдвэрлэл, аж ахуйн бүсэд байрлах үйлдвэрийн объектуудын эрүүл ахуйн хамгаалалтын бүсийн өргөн нь 300м-ээс багагүй байх ёстой. Төлөвлөлтийг энэхүү нормын 9 дүгээр бүлгийн шаардлагыг баримтлан гүйцэтгэнэ.

Дөрөв.Ландшафт -рекреацийн нутаг дэвсгэрийн төлөвлөлт

4.1.Хот, тосгоны цэцэрлэгжүүлэлтийг хүн амын ажиллаж амьдрахад тохиромжтой гоо зүй, ариун цэвэр - эрүүл ахуйн нөхцлийг хангасан хотын орон зайн бичил уур амьсгалын тааламжтай орчинг бий болгож хүний үйл ажиллагааны элдэв хортой

нөлөөллөөс хамгаалах, барилгажсан нутаг дэвсгэрийн архитектур орон зайн зохиомжийг сайжруулсан байхаар тооцож зөвлөмжийн 12 дугаар хавсралтын дагуу төлөвлөнө.

4.2.Хот, тосгоны цэцэрлэгжүүлэлтийг төлөвлөхдөө нийтийн хэрэгцээний, хязгаарлагдмал зориулалттай, тусгай зориулалттай гэсэн ангиллыг баримтална.

а.Нийтийн хэрэгцээний ногоон байгууламжинд хот тосгоны нийтийн хэрэгцээний зориулалттай цэцэрлэгт хүрээлэн, цэцэрлэгт төгөл, орон сууц, үйлдвэрийн хорооллын чанартай цэцэрлэгт хүрээлэн, цэцэрлэгт талбай, цэцэрлэгт гудамж, модот гудамж болон зүлэгжүүлсэн гудамж хамрагдана.

б.Хязгаарлагдмал зориулалттай цэцэрлэгжүүлэлтэд сургууль, цэцэрлэг, ясли, эмнэлэгийн байгууллага, авто болон төмөр замын барилга байгууламжийн хамгаалалтын зурвас иргэн олон нийтийн барилгын эдэлбэр газрын цэцэрлэгжүүлэлт орно.

в.Тусгай зориулалттай цэцэрлэгжүүлэлтэд: Ботаник цэцэрлэг, орон сууцны хорооллыг үйлдвэрийн газраас тусгаарласан хамгаалалтын бүс, гудамж замын цэцэрлэгжүүлэлт, гуу жалга зэрэг хөрсний эвдрэл, элсний нүүлт зэргээс хамгаалсан ногоон суулгамал болон гол горхи, нуур цөөрмийн эргийн хамгаалалтын зурвас, хүчтэй салхи, элс, цасны хунгарлалтаас хамгаалсан ногоон байгууламж орно.

4.2.Хот, тосгоны нутаг дэвсгэрт цэцэрлэгжүүлсэн болон задгай орон зай хоршсон цогцолбор бүс төлөвлөх ёстой. Хот суурины барилгажсан нийт талбайн 40%-иас багагүй нь, сууцны хорооллын барилгажсан нутаг дэвсгэрийн 25%-иас багагүй нь цэцэрлэгжүүлсэн нутаг дэвсгэр байна. Энэ бүсэнд бичил хорооллын цэцэрлэгжүүлсэн талбайг оруулан тооцно.

Тайлбар.

1.Ой, ойт хээрийн бүсийн нутаг, говь цөл, заримдаг цөлийн бүсийн барилгажсан нутаг дэвсгэрийн ногоон байгууламжийн талбайн хэмжээг зургийн даалгаврыг үндэслэн тогтооно

2.1км-ээс дээш өргөнтэй эрүүл ахуй - хамгаалалтын бүс шаардагдсан үйлдвэртэй хотуудад ногоон байгууламжийг нийт нутаг дэвсгэрийн 15 %-иас багагүй хэмжээгээр ихэсгэн төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

4.3.Хот, тосгоны хүн амын суурьшлын бүсийн цэцэрлэгжүүлэх бүс, цэнгэлдэх хүрээлэн, цэцэрлэг, цэцэрлэгт гудамж, цэцэрлэгт талбайн нэг хүнд ногдох хэмжээг 3 дугаар хүснэгтэд зааснаар төлөвлөнө.

3 дугаар хүснэгт

Нийтийн хэрэгцээний ногоон байгууламж	Ногоон байгууламжтай талбай, м ² /хүн		
	Их хот, том	Дунд хот	Бага хот
Хотын чанартай цэцэрлэгт хүрээлэн	3	3	5
Хорооллын чанартай цэцэрлэгт хүрээлэн	2	2	-
Хороолол дүүргийн суурьшлын бүсийн цэцэрлэгт хүрээлэн	3	2	-
Бичил хорооллын ба хороолол дундын цэцэрлэгт хүрээлэн	3	2	2
Цэцэрлэгт талбай ба цэцэрлэгт гудамж	4	3	3
Нийт	15	12	10

Тайлбар:

1.Их хот, том хотын нутаг дэвсгэрийн хүрээний ойн паркийг хотын цэцэрлэгт хүрээлэнгийн бүтцэд хамруулан тооцож болно. Гэхдээ энэхүү хүснэгтэд заасан хэмжээг 5м²-ээс ихгүйгээр нэмэгдүүлнэ.

2.Байгаль цаг уурын I, IV бүсэд барих хот суурины цэцэрлэгжүүлэх эдэлбэр газрын талбайг ой, ойт хээрийн бүсэд 2м²-ээс, говь цөл, хагас цөл, цөлийн бүсэд 20-30%-иас ихгүйгээр бууруулах, харин хээр, ойтхээрийн нутаг дэвсгэрт 10-20%-иар нэмэгдүүлэн төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

3.Ойгоор хүрээлэгдсэн буюу том гол, усны сав газрын орчимд байрлах дунд, бага хот, тосгон, суурингийн цэцэрлэгжүүлэх талбайг 20%-иас хэтрүүлэхгүйгээр багасгаж төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

4.4.Цэцэрлэгжүүлэх нийт нутаг дэвсгэрийн 10%-иас багагүй газар нь 0.5 км өргөнтэй цэцэрлэгт хүрээлэн, ойн парк байх ёстой.

Тайлбар.Хотын чанартай цэцэрлэгт хүрээлэнд тээврийн хэрэгсэл, ердийн хөсөг явганаар очих хугацаа 20 минутаас хэтрэхгүй, дүүргийн чанартай цэцэрлэгт энэ хугацаа 15 минутаас хэтрэхгүй байх ёстой.

4.5.Ногоон бүс, ой, ойн бүс, цэцэрлэгт хүрээлэнд нэгэн зэрэг үйлчлүүлэх хүний тоог доор зааснаас ихгүйгээр тооцож төлөвлөнө (хүн/га).

Хотын цэцэрлэгт хүрээлэнд	100
Амралт, зугаалгын орчны цэцэрлэг, ногоон бүсэд	70
Амралт сувилалын тосгоны ногоон бүсэд	50
Ойн төгөл, нуган төгөл, усан хүрээлэн	10

Тайлбар:

1.Уур амьсгалын IVA, IVБ, IVВ дэд бүсэд буюу говь, заримдаг цөл, хагас цөлийн бүсэд энэ хэмжээг 20% бууруулахыг зөвшөөрнө. Харин хүрээгээр нь хөрс хамгаалах ногоон зурвас төлөвлөнө.

2.Нэгэн зэрэг үйлчлүүлэгчдийн тоо 50 хүн/га хүртэл байх нөхцөлд хүмүүсийн хөдөлгөөнийг зохицуулах зам төлөвлөнө.

4.6.Их хот, том хотод цэцэрлэгт хүрээлэнг хүүхдийн, биеийн тамирын, спортын, үзэсгэлэнгийн, ан амьтан, ботаникийн гэсэн төрөлжсөн байдлаар төлөвлөнө. Эдгээрийн бүтэц зохион байгуулалт, талбайн хэмжээг төслийн даалгаварыг үндэслэн тогтооно. Спортын байгууламжийг оролцуулан тооцсон хүүхдийн цэцэрлэгт хүрээлэнгийн нэг хүнд ноогдох талбайн хэмжээг 0.5 м2-ээс багагүй байхаар тооцож төлөвлөнө.

4.7.Гоо зүй, танин мэдэхүйн үнэт зүйл бүхий ландшафттай нутагт үндэсний байгалийн хүрээлэнг байгуулахаар төлөвлөхийг зөвшөөрнө. Байгалийн үндэсний хүрээлэнгийн нутаг дэвсгэр, архитектур - орон зайг шинжлэх ухаан судлалын, соёл амралтын болон дархан цаазат хэсгийн аж ахуйн бүс гэж ангилан төлөвлөнө.

4.8.Хот, тосгоны нутаг дэвсгэрийн байгалийг ландшафт тухайлбал усан сан, мод ургамал зэргийг ашиглан цэцэрлэгт хүрээлэнг байгуулна. Ногоон байгууламжийн эдэлбэр газар, орон зайн хэмжээ, хүрэлцэн очих хугацааг 4 дүгээр хүснэгтэд зааснаас ихгүйгээр төлөвлөнө.

4 дүгээр хүснэгт

Ногоон байгууламжийн төрөл	Байршилт	Талбай, га	радиус, км	Очих хугацааны хамгийн их цаг
Нийт хотын чанар тай цэцэрлэгт хүрээлэн	Суурьшлын бүсэд	15	5	Унаагаар 20 мин
Тусгай зориулалтын цэцэрлэгт хүрээлэн	Суурьшлын бүсэд эсвэл түүнтэй	3	Нормчлохгүй	
Хорооллын цэцэрлэгт хүрээлэн	Дүүргийн нутаг дэвсгэрт	10	2	Унаагаар 10 мин
Орон сууцны хороолол дундын цэцэрлэгт хүрээлэн	Орон сууцны барилгын доторхи	3	1	явган 15-20 мин
Бичил хороолол ба хороолол дундын цэцэрлэгт хүрээлэн	Орон сууцны хорооллын доторхи	1	0.5	явган 5-7 мин
Цэцэрлэгт талбай	Барилгуудын дундах	0.5		
Цэцэрлэгт гудамж	2 урсгалтай гудамжны дундах	өргөн нь 18-50м		

4.9.Нийтийн хэрэгцээний нутаг дэвсгэрийг усан оргилуур, усан сан, шат, налуу зам, саравч, гэрэлтүүлэг зэрэг архитектурын жижиг хэлбэрээр тоноглож тохижуулан төлөвлөнө. Гэрэлтүүлэгийн тоог нормоор тодорхойлно.

Хот тосгоны тарих мод ургамлын нэр төрөл, бут сөөг хоорондын зай болон хөрс сайжруулах үндсэн арга хэмжээг зөвлөмжийн 12 дугаар хавсралтын дагуу төлөвлөнө. Ногоон зурвасын өргөнийг 5 дугаар хүснэгтэд зааснаас ихгүйгээр төлөвлөнө.

5 дугаар хүснэгт	
Ногоон зурвас	Өргөний хэмжээ (м-ээр)
1.Эгнээ мод буюу мод сөөг	
а.нэг эгнээ суулгах	2
б.хоёр эгнээ суулгах	5
2.Нэг эгнээ сөөг:	
а.өндөр (1.8 метрээс өндөр)	1.2
б.дунд зэргийн (1.2-1.8 м)	1.0
в.намхан (1.2 метр хүртэл)	0.8
3.Бүлэглэж тавьсан	
а.мод	4.5
б.сөөг	3.0
4.Зүлгэн зурвас	1.0

Тайлбар:Олон эгнээ сөөг тарих тохиолдолд зурвасны өргөний хэмжээг эгнээ бүрд 40-50 хувиар ихэсгэн төлөвлөнө.

4.10.Амралтын бүсийн замын сүлжээ, явган замын хөдөлгөөний чиглэлийн дагуух урсгалыг аль болох бага налуутай байхаар тооцож,тэндээс нийтийн тээврийн хэрэгслийн зогсоол, тоглоомын болон спортын талбайд хамгийн дөт зайнд явж хүрэхээр төлөвлөнө. Нэг хүнд ногдох явган замын зурвас бүрийн өргөний доод хэмжээ 0.75 м байх ёстой. Амралтын бүсын талбай, замыг бат бэх материалаар хучна.

4.11.Барилга байгууламж, инженерийн шугам сүлжээнээс, мод бут сөөгийн тэнхлэг хүртлэх зайн доод хязгаарыг 6 дугаар хүснэгтэд заасны дагуу төлөвлөнө.

6 дугаар хүснэгт		
Барилга байгууламж, инженерийн шугам сүлжээ	Барилга байгууламж инженерийн объектын тэнхлэг хүртэлх зай, м	
	Мод	Бут сөөг
Барилга байгууламжийн гадна хана, тоног шугам сүлжээнээс	5.0	1.5
Троллейбусны замын далангийн захаас	5.0	3.0
Явган зам, цэцэрлэгжсэн замын хашлагын захаас	0.7	0.5
Гудамжны зорчих хэсгийн ирмэг, замын хажуугийн хашлагаас	2.0	1.0
Гудамж замын дагуух цахилгааны шугамаас	4.0	1.0
Түшиг ханы дотоод ирмэг буюу улнаас	3.0	1.0
Газар доорхи шугам сүлжээнээс	2.0	1.0

Тайлбар:

1.Энэхүү нормчлол 5 м хүртэл диаметр бүхий титэмтэй модонд хамаарна, Түүнээс их диаметртэй мод хүртэлх зай хэмжээг төслийн даалгаврын дагуу төлөвлөнө.

2.Цахилгаан дамжуулах шугамнаас мод хүртэлх зайг цахилгаан тоног төхөөрөмжийн норм дүрмээр тодорхойлно.

3.Сууцны дэргэд суулгах мод энэхүү нормын 9 дүгээр бүлэгт заасан шаардлагын дагуу орон сууцны нарны шууд тусгал, гэрэлтүүлэгт саад болохгүйгээр байх ёстой.

4.12.Хот, тосгоны чимэглэлийн зориулалттай мод, бут үржүүлэх газар, цэцгийн

хүлэмжийн аж ахуй төлөвлөнө. Мод үржүүлгийн газрыг тусгай тооцооны дагуу гэхдээ 40 га-гаас багагүй талбайтай байхаар, цэцгийн хүлэмжийн аж ахуйг нэг оршин суугчид 0.5 м² талбай ноогдохоор тус тус тооцож төлөвлөнө.

Амралт, зугаалгын бүс болон амралт сувиллын бүсийн төлөвлөлт.

4.13.Олон нийтийн түр хугацааны амралт зугаалгын бүсийг нийтийн тээврийн хэрэгслээр 1.5 цагаас илүүгүй хугацаа зарцуулан очих зайд байрлуулна. Нэг амрагчид ногдох амралт зугаалгын бүсийн нутаг дэвсгэрийг 500-1000 м² байхаар төлөвлөнө.

Амралт зугаалгын бүсийг амралт, рашаан сувилал, хүүхдийн зуслан, сургуулийн өмнөх насны хүүхдийн сувилал, ногоон байгууламж, хотын чанартай авто зам, төмөр замаас 500 м-ээс багагүй; амралтын Тазраас 300м-ээс багагүй зайд тус тус байрлуулна.

4.14.Ойн цэцэрлэг, амралт зугаалгын болон амралт сувилалын бүсийн хилийн захаар байрлуулж буй автомашины зогсоолын хэмжээг төслийн даалгаврыг үндэслэн энэхүү нормын зөвлөмжийн 14 дүгээр хавсралтын дагуу төлөвлөнө.

4.15.Амралт сувиллын бүсийг байгалийн рашаан амралтын нөөцтэй нь уялдуулан байгаль цаг уур, ландшафт, ариун цэвэр эрүүл ахуйн хамгийн тааламжтай орчин бүрдсэн дэвсгэр нутагт байгуулна. Сувиллын барилгын бүтэц бүрэлдэхүүн, талбайн хэмжээг төслийн даалгаврын дагуу төлөвлөнө.

4.16.Сувиллын бүсийн төслийг зохиохдоо төлөвлөлтийн дараах зарчмыг баримтална:

- Амралт сувиллын үйлчилгээтэй холбоогүй үйлдвэрийн болон нийтийн агуулахын объект, орон сууц, нийгмийн үйлчилгээний барилга байгууламж байрлуулахыг хориглох;

- Бүсийн доторхи тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг хязгаарлах, эдэлбэр газраар дамжин өнгөрөхгүй байхаар тооцох;

- Сувиллын ажиллагсдын ажилдаа хүрэх хамгийн бага хугацаа 15 минут байхаар тооцож, тэдний сууцны барилгыг бүсийн гадна байршуулна.

- Ашиглалтын үүрэг зориулалтын хувьд ижил төрлийн буюу ойролцоо чиглэлтэй сувиллын байгууллагын үйлчилгээний барилга байгууламжийг төвлөрүүлж, архитектур орон зайн нэгдсэн цогцолбор байдлаар төлөвлөнө.

4.17.Эдэлбэр газрын захаас амралт сувиллын барилга байгууламж хүртэлх зайн доод хэмжээг доор зааснаас багагүйгээр төлөвлөнө.

Нийтийн аж ахуй, агуулах, ажиллагсадын

сууцны барилга байгууламж хүртэл 500 м

Авто зам хүртэл 200 м

Тайлбар.Автозамыг зэрэглэлээр ангилж, энэ зайн хэмжээг төслийн даалгавраар тогтооно.

4.18.Амралт сувиллын бүсийн нийтийн хэрэгцээний нутаг дэвсгэрийн нэг хүнд ногдох талбайн доод хэмжээ 10 м², ногоон байгууламжид 100 м² байна.

4.19.Амралт, сувиллын бүсэд орших наран шарлагын талбайн нэг хүнд ногдох талбайн доод хэмжээг том хүнд 5м², хүүхдэд 4м², тусгай зориулалтын эмчилгээнд 8 м²-ээр тус тус төлөвлөнө.

4.20.Эргийн дагуух наран шарлагын талбайд нэгэн зэрэг үйлчлүүлэгсдийн тоог наран шарлагын газрын ачааллаас хамааруулан коэффициентоор тооцож тодорхойлно.

Сувилалд 0.6-08

Амралт, жуулчлалын байгууллагад 0.7-09

Хүүхдийн зусланд 0.5-1

Орон нутгийн хүн амын зориулалттай амралтанд 0.2

Чөлөөт амрагсдад 0.5

Тав.Олон нийт, иргэний барилга байгууламжийн төлөвлөлт

5.1.Олон нийт, иргэний барилга байгууламжийг гудамж замын сүлжээ,

цэцэрлэгжилтийн бүс, суурьшлын бүс, үйлдвэрийн бүстэй уялдуулан хоорондоо аль болохоор зохистой үйлчилгээний хүрээнд байхаар "тооцож төлөвлөнө. Олон нийт, иргэний барилга байгууламжийн төслийн тооцоог холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд боловсруулсан нийгэм хангамжийн нормативийг үндэслэн тогтооно. Олон нийт иргэний барилга байгууламжийн тоо, бүтэц бүрдэл, эдэлбэр газрын хэмжээг зөвлөмжийн 13 дугаар хавсралтын дагуу төлөвлөнө.

5.2.Их хот, том хотын олон нийт, иргэний барилга байгууламжийн тоо, хүчин чадал багтаамжийн тооцоонд зэрэгцээх хот, суурингаас 2 цагт багтан эдгээр объектуудад хүрэлцэн ирэх боломжтой хүмүүс болон тухайн хотод түр оршин сууж байгаа хүмүүс, жуулчид бусад хүмүүсийг хамруулан тооцож төлөвлөнө. Харин жижиг, дунд хотын тухай эдгээр объектуудад ирэх хүмүүсийн хугацааг 1 цагаас хэтрэхгүй байхаар тооцно.

5.3.Хот, тосгоны олон нийт, иргэний барилга байгууламжид ердийн хөсөг, тээврийн хэрэгсэл, явганаар очих хугацаа 30 минутаас ихгүй байна.

5.4.Олон нийт, иргэний барилга байгууламжид очих зай хэмжээг 7 дугаар хүснэгтэд зааснаас багагүйгээр төлөвлөнө.

7 дугаар хүснэгт

Албан газар, үйлдвэр, үйлчилгээний объектууд	Үйлчлэх хүрээ м - ээр
Сургуулийн өмнөх насны хүүхдийн байгууллага:*	
Том хотод	300
Хөдөөгийн суурин, тосгон, бага хотод	500
Ерөнхий боловсролын сургууль	500
Бие бялдар чийрэгжүүлэлтийн төв	500
Орон сууцны хорооллын биеийн тамир спортын төв	1500
Нэгдсэн эмнэлэг, дүүргийн эрүүл мэндийн төв тэдгээрийн салбар**	1000
Хэсгийн эмнэлэг, амбулатори	500-750
Хүнсний зах	500
Эмийн сан	500
Нутаг дэвсгэрийн чанартай худалдаа, нийтийн хоол, ахуйн үйлчилгээний цэг салбар:	500
Хотод	
Орон нутгийн суурин, тосгонд	1000
Холбооны салбар, хадгаламжийн банкны салбар	800

* Энэхүү үйлчлэх хүрээ сургуулийн өмнөх насны хүүхдийн тусгай зориулалтын төрөлжсөн сургуулиуд, цэцэрлэг яслид хамаарахгүй, харин суурин газар, хоторхуу сууринд ерөнхий боловсролын сургуулийн үйлчлэх хүрээг төслийн даалгаврын дагуу тогтооно.

** Тосгон, хоторхуу суурины нэгдсэн эмнэлэг, амбулатор, эмэгтэйчүүд - эх барихын байр, эмийн сан хүртэл явганаар ердийн хөсөг, тээврийн хэрэгслээр очих хугацаа 30 минутаас хэтрэхгүй байна.

Тайлбар:

1.Уур амьсгалын I, IIA бүсэд хүснэгтэд заасан үйлчлэх хүрээний хэмжээг 30% бууруулж төлөвлөхийг зөвшөөрнө. .

2.Ерөнхий боловсролын сургуулийн бага ангийн сурагчдын явах замыг, хурдны зам, гол гудамж замтай нэгтүвшинд огтлолцохоор төлөвлөхийг хориглоно.

5.5.Олон нийт, иргэн үйлдвэр, үйлчилгээний барилгын хананаас улаан шугам хүртэлх зайг 8 дугаар хүснэгтэд зааснаас багагүйгээр төлөвлөнө.

8 дугаар хүснэгт

Нийгмийн үйлдвэр үйлчилгээний барилга байгууламжийн эдэлбэр газар	Нийгмийн үйлдвэр үйлчилгээний барилгын эдэлбэр газраас, (м-ээр)			
	Улаан шугам хүртэл		Орон сууцны хана хүртэл	Ерөнхий боловсролын сургууль, сургуулийн өмнөх насны хүүхдийн болон эмнэлгийн барилга хүртэл
	Хотод	Хөдөө орон нутагт		
Сургуулийн өмнөх насны хүүхдийн барилга байгууламж ЕБС-ийн барилгын хананаас	25	10	Агааржуулалт ба гэрэлтүүлгийн нормоор төлөвлөнө	
Хоёрдогч түүхий эд авах цэг	-	-	20	50
Галын депо	10	10	-	-
Оршуулгын болон цогцос чандарлах газар	6	6	300	300
Чандарласны дараах оршуулах газар	6	6	100	100

Тайлбар:

1.Сургуулийн өмнөх насны хүүхдийн"барилга болон эмнэлгийн барилгыг хурдны замын дэргэд барихыг хориглоно.

2.Хоёрдогч түүхий эд авах цэгийг ногоон зүлэгжүүлсэн зурвасаар тусгаарлаж тусдаа орох замтай төлөвлөнө.

3.Эмнэлгийн паталог - анатом, халдвартай ба халдваргүй өвчтөний байр болон аж ахуйн бүсийн эдэлбэр газар руу орох тусдаа орц, зам төлөвлөнө.

Зургаа.Хот, тосгоны гудамж замын сүлжээний төлөвлөлт

6.1.Хот, тосгоны нутаг дэвсгэр, архитектур, орон зайн зохиомжийн хөгжлийн төслийг боловсруулахдаа гудамж замын сүлжээтэй нь нягт уялдуулан төлөвлөнө. Гудамж замын сүлжээ нь хот, тосгоны нутаг дэвсгэрийн үүргийн бүсүүдийн хоорондын уялдаа, тэдгээрийн харилцан таталцлын үндсэн тэнхлэг болж орон зайн зохион байгуулалтын нэгдсэн системийн салшгүй хэсэг байна.

6.2.Гудамж замын сүлжээг нэгдсэн систем байхаар төлөвлөнө. Гэхдээ хот, тосгоны орон зайн тогтолцоо, хүн амын өсөлт, дугуйтай болон явган зорчигч, тээврийн хөдөлгөөний эрчим тэдгээрийн байнга өсөн тэлж байх процесстой уялдуулна.

6.3.Хот, тосгоны гудамж замын сүлжээг бүрдүүлэх үндсэн элементүүд болох зорчих хэсэг, явган хүний зам, нийтийн тээврийн хэрэгслийн зогсоол, дугуйн зам, хөдөлгөөн тусгаарлах зурвас, аюулгүйн тойрог, ногоон байгууламж, тээврийн хэрэгслэлийн зогсоол, явган хүний гарц, газар доорхи инженерийн байгууламж, гадаргуугийн ус зайлуулж дамжуулах байгууламж зэргийг хамруулан иж бүрнээр төлөвлөнө.

6.4.Хот, тосгоны гудамж замын зориулалтыг 9 дүгээр хүснэгтэд заасны дагуу ангилан төлөвлөнө.

9 дүгээр хүснэгт

№	Ангилал	Тодорхойлолт	Зэрэглэл	Гудамж-замын үндсэн зориулалт
0	1	2	3	4
1	Хурдны зам	Бүрэн буюу хэсэгчилсэн хяналттай, уулзварууд нь ихэнх тохиолдолд янз бүрийн төв-шинд төлөвлөгдсөн авто машины хөдөлгөөнийг саад-гүй нэвтрүүлэх зориулалт бүхий замыг хурдны зам гэнэ.	-	Хотоос онгоцны буудал, амралтын газар, хоторхуу суурин, хотын апслагдсан дүүрэг, улс, олон улсын чанартай замд нийлэх зэрэг өндөр хурдтай тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнд зориулагдана. Явган хүний зам, төмөр замтай нэг түвшинд огтлолцохыг хориглох зэрэг хурдны замын техникийн шаардлагууд хангагдсан байна.
2	Гол гудамж зам	Хот, тосгоны тээврийн хөдөлгөөний үндсэн ачааллыг нэвтрүүлэх зориулалттай гудамж замыг хотын гол гудамж зам гэнэ.	I зэрэглэлийн гол гудамж зам	Хот, тосгон бүрдүүлэгч үндсэн элементүүдийг холбож, хот суурины доторхи тээврийн хөдөлгөөний үндсэн ачааллыг нэвтрүүлнэ. Төмөр замтай нэг түвшинд ог-толцохгүй. Хотын дотор тээврийн хэрэгслийн бүх төрөлд зориулагдана.
			II зэрэглэлийн гол гудамж зам	Энэ гудамж зам нь ихэнх тохиолдолд төмөр замтай янз бүрийн түвшинд огтлолцоно. Гүйцэтгэх үүргийн хувьд I зэрэглэлийн замтай ижил боловч хөдөлгөөний эрчим бага байна.
3	Туслах гудамж зам	Үүргийн бүсүүдийн доторх хөдөлгөөнийг нэвтрүүлж гол гудамж замтай холбоно. Гол гудамж замын хөдөлгөөнийг зохицуулан хуваарилах зориулалттай байна.	I зэрэглэл	Барилгажсан орчны тээврийн хэрэгслэлийг нэвтрүүлнэ.
			II зэрэглэл	Барилгажаагүй орчны тээврийн хэрэгслэлийг нэвтрүүлнэ.
4	Нутаг дэвсгэрийн зам	Эзэмшил нутаг дэвсгэрийн доторхи гудамж замыг хэлнэ.	тосгоны нутаг дэвсгэрийн гол гудамж зам	Жижиг суурин газрын хөдөлгөөний үндсэн ачааллыг нэвтрүүлнэ.
			Нутаг дэвсгэрийн Туслах гудамж, зам	Жижиг суурин газрын болон нутаг дэвсгэрийн нийт хөдөлгөөнийг хуваарилна.
			Явган хүний гудамж, зам	Зөвхөн явган хүн зорчиход зориулагдана. (Автомашинны замын дагуу баригдсан явган хүний зам энд хамаарахгүй)
			Дугуйн зам	Дугуйт тэшүүр ба дугуйтай хүн зорчиход зориулагдана.
			Орон сууцны хорооллын гудамж, зам	Сууцны хорооллын доторх хөдөлгөөнийг нэвтрүүлнэ.
			Үйлдвэр аж ахуйн газрын болон бусад гудамж, зам	Үйлдвэр аж ахуйн газар ба тусгай эзэмшлийн нутаг дэвсгэр дэх хөдөлгөөнийг нэвтрүүлнэ.

Тайлбар:

1.Хотын газар нутгийн хэмжээ төлөвлөлтийн онцлог, замын зэрэглэлээс хамаарч энэхүү ангилалын гудамж замыг түүвэрлэн сонгохыг хориглоно. Бага хот, суурингуудын гудамж замыг нутаг дэвсгэрийн замтай адилаар сонгоно.

2.Орон сууц, үйлдвэрийн барилга байгууламж, олон нийт иргэний барилга байгууламжийн эдэлбэр газрыг энэхүү нормын зөвлөмжийн 14 дүгээр хавсралтыг үндэслэн төслийн даалгаврын тооцоогоор тогтоосон тээврийн хэрэгслийн бие даасан зогсоолтой байхаар тооцож төлөвлөнө.

3.Орон сууц буюу ажлын байрнаас нийтийн үйлчилгээний тээврийн хэрэгслийн буудал хүртэл 400м-ээс багагүй байна.

4.Нийтийн үйлчилгээний тээврийн хэрэгслийн буудал хоорондын зай 600м-ээс багагүй байна.

6.5.Гудамж замын сүлжээ нь тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангасан, иргэд богино хугацаанд тохь тухтай зорчих шаардлагад нийцсэн байх ёстой.

Суурьшлын бүсээс хүмүүс нэгдсэн үйлчилгээний цогцолбор төв хүртэл нийтийн тээврийн хэрэгслээр зорчих хугацаа их хот, том хотод 30 мин, бусад хот сууринд 20 минутаас ихгүй байна.

6.5.Хот суурины тээврийн хэрэгслийн хангамж болон автомашины зогсоол, тээврийн товчоо, техникийн зах, засвар үйлчилгээний цэг, гаражийн хэрэгцээг төлөвлөхдөө 1000 хүн тутамд 125-150 тээврийн хэрэгсэл ноогдохоор тооцно.

Тайлбар.

1.Орон нутгийн онцлогтой уялдуулан энэ тооцоог 20% хүртэл нэмэгдүүлэх буюу хорогдуулан төлөвлөж болно

6.7.Суурьшлын бүсэд хурдны замыг зөвхөн техник эдийн засгийн тооцоо үндэслэлийн дагуу төлөвлөнө.

Гадна тээврийн замын сүлжээний төлөвлөлт

6.8.Төмөр зам, авто зам, усан зам агаарын тээврийн зорчигчидын вокзал хотын төв, суурьшлын болон үйлдвэрийн бүстэй тээврийн сүлжээгээр холбоотой байх ёстой.

Тайлбар: Техник эдийн засгийн тооцоог үндэслэн хот, тосгоны нисэх онгоцны буудал байгуулна. Техник эдийн засгийн тооцоонд 7 дугаар хавсралтын шаардлагыг тусгасан байх ёстой.

6.9.Төмөр замын ачаа тээш ялгаж хуваарилах станцыг хот, тосгоны дэвсгэр нутгийн гадна байрлуулна. Төмөр замын болон авто тээврийн зорчигчдын техникийн станц, нөөц хөдөлгүүрийн парк, ачаа тээшийн станц, чингэлэгийн талбайг суурьшлын бүсийн гадна төлөвлөнө. Агуулах, удаан хугацаагаар хадгалах задгай барааны талбайг нийтийн аж ахуйн агуулахын бүсэд төлөвлөнө.

6.10.Их хот, том хотыг тойрон гарах ачаа тээш ялгах, ачаа буулгах станц бүхий төмөр зам байх ёстой. Төв замын хөдөлгөөн цагт 10 цуваанаас илүү гарах тохиолдолд нэмэлт зам төлөвлөнө.

6.11.Төмөр зам хоорондоо огтлолцохдоо дараах шаардлагыг хангасан байна.

I, II зэрэглэлийн зам - хүмүүсийн оршин сууж буй суурингаас гадна, хот орчмын бүсэд III, IV зэрэглэлийн зам - суурьшлын бүсийн гадна байх ёстой.

Төмөр зам хотын гудамж, авто зам болон цахилгаан тээврийн хэрэгслийн замтай огтлолцох уулзварыг холбогдох норм дүрмийн дагуу төлөвлөнө.

Төмөр замын тэнхлэгээс сууцны барилгын эдэлбэр газрын талбай хүртэл 100 м-ээс багагүй зайтай, цэцэрлэгжсэн талбай хүртэл 50 м-ээс багагүй зайтай байна.

6.12.Орон сууцны хорооллын эдэлбэр газраас төмөр зам хүртэлх ариун цэврийн бүсийн өргөн 50 м-ээс багагүй байна. Ариун цэвэр хамгаалалтын бүсийн эдэлбэр газрын 50 хүртэл хувь нь зүлэгжсэн байна. Ачаа тээш ялгаж буулгах өртөөнөөс сууцны барилга байгууламж хүртэлх зайн хэмжээг ачаа эргэлтийн хэмжээ, ачааны тэсэрч дэлбэрэх аюул, галын аюулгүй байдал болон бусад онцлог шинж чанартай нь

уялдуулан тооцож тогтооно. Ариун цэвэр хамгаалалтын бүс дэх төмөр замын ус зайлуулах зурвасын гадна автозам, гарааш, автомашины зогсоол, агуулах, нийтийн аж ахуйн объектууд байрлуулан төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

6.13.Хурдны зам, I, II зэрэглэлийн замын далангийн ирмэгээс барилгажилт хүртлэх зай хэмжээг энэхүү нормын 10 дугаар хүснэгтэд зааснаар төлөвлөнө.

Тээврийн хэрэгслийн дуу чимээнээс тусгаарлах зорилгоор эдгээр замын дагуу 10м-ээс багагүй өргөнтэй ногоон зурвас төлөвлөнө.

6.14.Хотоос хот орчмын амралтын бүс, онгоцны буудал, суурин газарт очих замын өргөнийг тухайн замаар нэг цагийн дотор зорчих хоёр талын тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний тооцоо болон энэхүү нормын 10 дугаар хүснэгтэд заасны дагуу төлөвлөнө.

6.15.Онгоцны буудлын навигацийн төхөөрөмжийн хэвийн ажиллагаа болон нислэгийн аюулгүй байдалд сөрөг нөлөө үзүүлж болох буудлын эдэлбэр газарт байрлуулах өндөр хүчдэлийн цахилгаан дамжуулах шугам, радио релений байгууламжийг Иргэний нисэхийн ерөнхий газартай зохицож энэхүү нормын заавал мөрдөх 7 дугаар хавсралт ёсоор төлөвлөнө.

6.16.Усан замын боомтыг суурьшлын бүсийн гадна байрлуулна. Тусгай зориулалтын ачаа ачих, буулгах, хадгалах далайн буюу гөл мөрний боомтын хилээс сууцны барилга хүртлэх зайг доор зааснаас багагүй байхаар төлөвлөнө. Үүнд:

Тоос ихээр бужигнадаг ачаа эргэлтийн станцаас	300м
Амархан асах, шатах, шингэн хадгалдаг 1 дүгээр зэрэглэлийн агуулахаас	200 м
2 дугаар зэрэглэлийн агуулахаас	100 м
Агнуурын газар дээрээ загас боловсруулдаггүй загас агнуурын боомтоос	100 м.

Тайлбар:

1.Боомтын эдэлбэр газарт гол мөрөн рүү салаалсан зам болон галын машин үйл ажиллагаа явуулахад зохицсон зам талбай төлөвлөнө.

2.Ачаа эргэлт багатай боомтод ачаа, хүн тээврийн нэгдсэн зогсоол төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

3.Боомтын зогсоолын өргөн 150 м-ээс багагүй байна. Үйл ажиллагааны онцлогоос энэ өргөнийг зургийн даалгаварыг үндэслэн өргөсгөж төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

4.Боомтын эдэлбэр газарт байрлах шатах тослох материалын агуулахыг сууцны барилга, амралтын байр, онгоцны зогсоол зэрэг барилга байгууламжаас 500 м зайд байрлуулна.

5.Усан замын навигацийн төхөөрөмжтэй бүсэд барилга байгууламж шинээр барих буюу хуучныг сэргээн шинэчлэх нөхцөлд холбогдох төр захиргааны байгууллагуудтай тохиролцсоны үндсэнд гүйцэтгэнэ.

6.17.Спортын болон хувийн жижиг онгоцны зогсоолыг суурьшлын бүс, нийтийн амралтын бүсийн гадна хотын хаяа орчинд байрлуулна. Онгоц хадгалах эдэлбэр газрын хэмжээ хувийн нэг онгоцонд 27м^2 , спортын онгоцонд 75м^2 байна.

Гудамж замын сүлжээний төлөвлөлт

6.18.Гудамж замын сүлжээг, тээврийн хэрэгсэл, дугуйтай ба явган зорчигчийн хөдөлгөөний эрчимжилт, нутаг дэвсгэрийн зохион байгуулалт, орон зайн зохиомж, орчны барилга байгууламжийн байршил, архитектуртай нь уялдуулан, тасралтгүй өсөн хөгжих хөдөлгөөнтэй нэгдсэн систем байхаар тооцож төлөвлөнө. Гудамж замын тооцооны үзүүлэлт болон гудамж замын ирмэгээс орон сууцны барилгын эдэлбэр газрын улаан шугам хүртлэх хэмжээг 10 дугаар хүснэгтэд зааснаар төлөвлөнө.

6.19.Гол гудамж замын зорчих хэсгийн ирмэгээс барилгажилтын улаан шугам хүртлэх зай 50 м-ээс багагүй байна.

6.20.I зэрэглэлийн гол гудамж замыг хотын төв, томоохон үйлдвэрийн газар зэрэг хүн амын хөдөлгөөн ихтэй орчин болон хотын төвийн замтай уялдуулан төлөвлөнө. II зэрэглэлийн гол замын бусад замтай огтлолцсон уулзваруудын хоорондох зай 800 м-ээс багагүй байх ёстой. Явган хүн зам хөндлөн гарах гарцыг орчинтой нь уялдуулан

төлөвлөнө.

Гол гудамж замын дагуух барилгажуулалтын тээврийн үйлчилгээнд зориулж 7 метрийн өргөнтэй нэг урсгалтай дагавар зам төлөвлөнө. Гэхдээ өргөтгөл шинэчлэлт хийх үед эдгээр барилгажуулалтын хэрэгцээг зэрэгцээх гудамж замаар явуулан хангах боломж бүрдсэн нөхцөлд дагавар зам төлөвлөхгүй байхыг зөвшөөрнө.

6.21. I ба II зэрэглэлийн гол гудамж замын дагуу дугуйтай хүн зорчих тусгай зурвас зам төлөвлөж болно. Нийтийн амралтын бүс болон цэцэрлэгт хүрээлэнд, явган хүний замаас тусдаа дугуйтай хүн зорчих зам төлөвлөхийг зөвшөөрнө. Дугуйтай хүн зорчих зам хоёр урсгалтай байж болно. Хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үүднээс энэ замыг автомашин зорчих хэсгийн хашлагнаас 0.75 м-ээс, явган хүний замаас 0.5 м-ээс, зам дагуух зогсоолоос 1.5 м-ээс багагүй зайтай төлөвлөнө.

6.22. Гол замын зорчих хэсгийн уулзварын эргэлтийн радиусыг доор зааснаас багагүйгээр төлөвлөнө.

I-II зэргийн гол гудамж замд	15 м
Хороолол доторхи замд	8 м
Тээврийн хэрэгслийн талбайд	15 м байна.

Тайлбар:

1. Тухайн төлөвлөлтийн онцлогоос хамаарч замын зорчих хэсгийн радиусыг гол гудамж замд 12 м, хорооллын дотбрхи замд 5м, тээврийн хэрэгслэлийн талбайд 8 м хүртэл багасгаж төлөвлөхийг зөвшөөрөх боловч тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын үеийн техникийн шаардлагатай уялдуулна.

6.23. Гудамж замын уулзвар болон явган хүний гарц дээр харааны гурвалжинг ("м" ээр) төлөвлөнө. Гурвалжингийн хэмжээ нь "тээвэр - тээвэр" байх үед 40 ба 80 км/цаг хурдтай тохиолдолд 25 х 40; "явган зорчигч - тээвэр" байх үед 25 км/цаг хурдтайд 8 х 40; 40 км/цаг хурдтайд 10 х 50 м байна.

Харааны гурвалжин дотор барилга байгууламж, түр байгууламж, (төрөл бүрийн мухлаг, рекламн самбар, архитектурын жижиг элементүүд гэх мэт), 0.5 м-ээс өндөр мод, бут байрлуулахыг хориглоно.

6.24. Барилгажсан орчны гол гудамж, замын нэг түвшинд байх явган хүний гарцын хоорондын зай 200 м-ээс багагүй байна. Харин өөр төвшин дэхь явган хүний гарцын энэ зай хурдтай зам, хурдтай төмөр замд 400 -ээс багагүй, I зэрэглэлийн гол гудамж, замд 300 -ээс багагүй байна.

Тайлбар:

1. Барилгажсан орчны гудамж замын нэг түвшинд байх явган хүний гарцыг 300м-ээс, өөр өөр түвшинд явган хүний гарцыг хурдтай зам, хурдтай төмөр замд 800м-ээс ихгүй, тасралтгүй хөдөлгөөнтэй гудамж замд 400м-ээс ихгүй төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

2. Хөдөлгөөний зохицуулалттай гудамж замын гарцаар цагт 3000-аас дээш явган зорчигч хөндлөн гарах тооцоо гарч байвал явган хүний гарцыг 2 өөр төвшинд төлөвлөнө.

3. Засаг захиргаа, олон нийтийн болон худалдааны төв, зочид буудал, театр, үзэсгэлэнгийн танхим, худалдааны захуудад хамгийн их ачаалалтай үед 1 ам/м талбайд 0.8 хүн ногдож байвал эдгээр байгууламжийн дэргэд явган хүний гарцыг 2 төвшинд төлөвлөнө.

Гудамж замын төлөвлөлтийн тооцооны үндэслэл

Гудамж замын зэрэглэл	Хөдөлгөөний тооцоот хурд, км/цаг	Замын нэг зурвасны өргөн, м •	Замын эгнээний ТОО	Тойруугийн хамгийн бага радиус, м	Хамгийн их дагуу налуу,	Явган замын өргөн, м	Гудамж замын ирмэгээс орон сууцны эдэлбэр газрын улаан шугам хүртэлх зай, м
Хурдны зам							
<u>Г гудамж зам:</u>							
I зэрэглэлийн зам	120	3.75	4-8	600	30	-	80
II зэрэглэлийн зам	100	3.75	4-8	600	50	4.5	80
<u>Туслах гудамж зам:</u>							
I зэрэглэлийн зам	80	3.50	2-6	400	60	3.0	70
II зэрэглэлийн зам	70	3.50	2-4	250	60	2.25	60
<u>Нутаг дэвсгэрийн зам:</u>							
1.Тосгон болон нутаг дэвсгэрийн гол гудамж зам	50	3.5	2	250	60	3.0	50
2Нутаг дэвсгэрийн туслах гудамж зам	60	3.5	2-3*	150	60	1.5	20-25
Явган хүний гудамж зам	30	3.0	2	50	80	1.5	15-20
Дугуйн зам	-	1.50	тооцоор	-	40	төслөөр	төслөөр
Орон сууцны хорооллын гудамж зам	20	1.50	1-2	30	40	төслөөр	төслөөр
Үйлдвэр аж ахуйн газар болон бусад гудамж зам	40	3.00	2-3	90	70	1.5	
	40	3.50	2	150	70	1.5	

* нэг чиглэлийн замын урсгалын дагуух орон зайд суудлын авто хөсөг зогсохоор тооцож төлөвлөж болно.

Тайлбар:

1.Гудамж замын өргөнийг тээврийн хэрэгсэл, явган зорчигчийн хөдөлгөөний эрчим болон эрүүл ахуй ариун цэвэр, иргэний хамгаалалтын шаардлагатай уялдуулан хөндлөн байрлуулах газар доорхи шугам сүлжээ, явган зам, гарц зэргийн тооцоог үндэслэн тогтооно.

2.Тэгш бус гадаргуутай буюу шинэчлэн засварлаж байгаа хурдны болон тасралтгүй хөдөлгөөнтэй гудамж замын тойруугийн радиусыг багасгаж дагуух налууугийн тооцоот хурдыг 10 км/цаг-аас багасгах зарчмаар геометрийн элементэт өөрчлөлт оруулж болно.

3.Том хотын гудамж замын нийтийн тээврийн хэрэгсэл, ачааны машин явах замын зурвасын өргөнийг 4'м-ээр, хөдөлгөөний эрчимжилт 40 нэгж/цагаас дээш нөхцөлд зорчих хэсгийн өргөнийг 8м-ээс ихгүйгээр төлөвлөхийг зөвшөөрнө. Хэрэв гол гудамж замаар зонхилон зорчих тээврийн хэрэгсэл нь ачааны машин байвал зорчих зурвасыг 4 м хүртэл өргөсгөж болно.

4.Уур амьсгалын I бүсэд гол гудамж замын дагуух налууугийн хэмжээг 10%-иар багасгаж төлөвлөнө.

5.Явган хүний замын зорчих хэсгийн талбайд ТҮЦ, сандал байрлуулахыг хориглоно. Хэрэв явган хүний хөдөлгөөн 50 хүн/цагаас бага байвал хоёр талын. явган хүний замын зорчих зурвасыг 1 м өргөнтэй төлөвлөж болно.

6.Аливаа саадтай тулсан явган хүний замын тулсан хэсгийн өргөнийг 0.5м-ээс багагүйгээр өргөсгөж төлөвлөнө.

7.Гол гудамж замыг тухайн хот, тосгоны ирээдүйн хөгжилтэй уялдуулан цаашид иж бүрэн өргөтгөж хөгжүүлэх тооцоотой төлөвлөнө.

8.Шаардлагатай гэж үзвэл зургийн даалгаварыг үндэслэн том, дунд, жижиг хотын гудамж замын хэмжээ, техникийн үзүүлэлтийг гол гудамж замын түвшинд хүргэж төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

Нийтийн үйлчилгээний тээврийн хэрэгслийн болон явган зорчигчийн гудамж замын сүлжээний төлөвлөлт.

6.25.Нийтийн үйлчилгээний тээврийн хэрэгслийн багтаамж, хүчин чадал, төрлийг зорчигчдын тоо, хэрэгцээ шаадлага, зорчих орон зайн хэмжээг үндэслэн тогтооно. Нийтийн тээврийн хэрэгслээр зорчигчдын буудлын 1 ам/м-д 4 хүнээр, хот хоорондын хурдан тээврийн хэрэгсэлээр зорчигчдын буудлын 1 ам/м-д 3 хүн байхаар тус тус тооцож төлөвлөнө.

6.26.Нийтийн үйлчилгээний тээврийн хэрэгсэл зорчих үндсэн гудамж замыг зорчих хэсэг буюу хучилтаар нь тусгайлан ялгасан зурвастай байхаар тооцож төлөвлөнө.

Тайлбар:Хотын гудамж замын нэвтрүүлэх чадвар хязгаарлагдмал нөхцөлд давхар зам буюу газрын түвшнээс доогуур хонгилон зам төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

6.27.Үүргийн бүсүүдийн нутаг дэвсгэрийн нийтийн зорчигч тээврийн хэрэгсэлийн гудамж замын нягтралыг зорчигч тээврийн эргэлтийн эрчимжилт, ашиглалтын ажиллагаатай нь уялдуулан төлөвлөнө. Гэхдээ нягтралын хязгаар 1.5 км/км²-аас багагүй байна.

Суурьшлын нягтрал өндөртэй нутаг дэвсгэрт энэ хэмжээг 4.5 км/км² хүртэл нэмэгдүүлж төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

6.28.Нийтийн зорчигч тээврийн хэрэгсэлийн буудал хүртэл явган очих зайг 300м-ээс багагүй байхаар төлөвлөнө. Харин энэ зай хотын төвийн олон хүн цуглардаг объектоос 250м-ээс ихгүй, олон нийтийн амралт ба биен тамир спортын бүсэд 800м-ээс ихгүй, үйлдвэр аж ахуйн нийтийн агуулахын бүсэд 400м-ээс ихгүй байх ёстой.

Тайлбар: Хотын алслагдсан бүсэд байрлах суурьшлын бүс орон сууцны хорооллын нийтийн тээврийн хэрэгслийн үйлчилгээний зарчмыг зургийн даалгаварын дагуу төлөвлөнө. .

6.29.Суурьшлын бүс дэх нийтийн үйлчилгээний тээврийн хэрэгслийн зогсоолын хоорондох зай 400 м-ээс багагүй, харин буухиалан явах нийтийн тээврийн хэрэгслийн тухайд энэ зай 1000 м-ээс багагүй байна. Хүн олноор цугларах объектуудын дэргэдэх нийтийн тээврийн хэрэгслийн зогсоолын нэг хүнд ногдох талбайг доор зааснаас багагүйгээр төлөвлөнө (м²). Үүнд: нэг чиглэлийн хөдөлгөөнтэй нөхцөлд 1.0, сөрөг хөдөлгөөнтэй нөхцөлд 0.8, билчир орчны хуваарилах талбайтай уулзварт 05, буухиалан явах тээврийн хэрэгслийн төвийн болон эцсийн буудлын талбайд 0.3 байна.

Тээврийн хэрэгсэлийн үйлчилгээ, гаражийн байгууламжийн төлөвлөлт

6.30.Суурьшлын бүс болон түүнтэй залгаа үйлдвэр аж ахуйн бүсийн эдэлбэр газарт тээврийн хэрэгслийн гараж, ил зогсоол төлөвлөнө. Гараж ил зогсоолын хүчин чадлыг тухайн эдэлбэр газарт хамрагдах нийт суудлын автомашины 90%-ийг хамрахаар тооцно. Зогсоол, гаражид явганаар очих зайн хэмжээ 800м-ээс ихгүй, геологи газар зүйн тааламжгүй орчинд энэ зай 1500 м-ээс ихгүй байна.

Суудлын автомашины түр зогсоолын хүчин чадлыг суудлын машины тооцоот паркийн 70 хувийг хамрахаар тооцож төлөвлөнө. Үүнд:

- Сууцны хороололд	25%
- Үйлдвэр аж ахуйн агуулахын бүсэд	15%
- Хотын олон нийтийн, нийгмийн үйлдвэрлэл үйлчилгээний төрөлжсөн төвүүдэд	15%
- нийтийн амралтын бүсэд	15% байна.

Тайлбар:

1.Суурьшлын бүсийн гадна суудлын машины тооцоот паркын 10-15%-ийг улирлын чанартай гараж, ил зогсоол хэлбэрээр төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

2.Автомашины гараж, ил зогсоолын хүчин чадлыг тогтоохдоо мотоцикл, мотороллер, моторт дугуй мопед зэрэг жижиг тээврийн хэрэгсэл хамрагдахаар тооцож төлөвлөнө. Тооцоог зургийн даалгавараар тогтооно.

3.Сууцны хороололтой залгагдах гудамж замын дагуу автомашины түр буюу байнгын зогсоол төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

6.31.Сууцны хороолол, бичил хорооллын нутаг дэвсгэрийн газар доорх орон зайд 1000 хүн дутамд 25 автомашины байр гаргаж төлөвлөнө. Мөн гаражыг сургууль, цэцэрлэг, эмнэлэгийн хэвтэж эмчлүүлэх байрын барилга байгууламжаас бусад орон сууц, олон нийт иргэний барилгын эзлэхүүнд оруулах буюу нэмэгдлээр барихаар төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

Тайлбар: Газар доорхи орон зайн болон барилгын эзлэхүүнд оруулан барих гарааш, мөн тахир дутуу иргэдийн тээврийн хэрэгслийн гаражыг БНБД 31-01-01 болон төслийн даалгаварын дагуу төлөвлөнө. Тахир дутуу иргэдийн тээврийн хэрэгслийн гараашийг орон сууцны орцны зэрэгцээ хамгийн ойр зайнд байрлуулна. Гаражын хүчин чадлыг төслийн даалгавараар тогтооно.

6.32.Автомашины түр зогсоол хүртэл явган хүрэх зайг доор зааснаас ихгүйгээр төлөвлөнө.

- Орон сууцны байшингийн орц хүртэл -150 м

- Нийтийн хоолны газар болон худалдааны барилгын орц, олон нийтийн буудлын зорчигчдын танхимын хаалга хүртэл - 200 м

- Хүн амын ахуй үйлчилгээний байгууламж,

- засаг захиргааны төвийн орц хүртэл - 250м

- Цэнгэлдэх хүрээлэн үзэсгэлэнгийн танхим,

- цэцэрлэгт хүрээлэнгийн гол орц хүртэл - 400 м

6.33.Суудлын автомашины зогсоолын хүчин чадал, төлөвлөлтийн тооцоо болон нормативыг зөвлөмжийн 14 дугаар хавсралт ёсоор төлөвлөнө. Суудлын автомашины гаражыг олон давхар барилгаар төлөвлөхийг зөвшөөрнө. Гаражын болон ил зогсоолын эдэлбэр газрын нэг автомашинд ногдох талбайг 1 давхар гаражид 12 м²-ээс, хоёр давхар гаражид 18 м²-ээс, гурван давхар гаражид 14 ам/м-ээс, дөрвөн давхар гаражид 12 м²-ээс, таван давхар гаражид 10 м²-ээс газар дээрхи зогсоолд 20 м²-ээс багагүй байхаар тус тус төлөвлөнө.

6.34.Гаражын хаалга хүртлэх зайн хамгийн бага хэмжээ гол гудамж замын уулзвараас 50м, нутаг дэвсгэрийн гудамж замаас 20 м, нийтийн үйлчилгээний тээврийн хэрэгслийн зогсоолоос 30 м байна. Суудлын автомашины газар доорхи гаражын хаалганаас сууцны байшингийн цонх, олон нийтийн барилгын ажлын өрөөний цонх, ерөнхий боловсролын сургууль, хүүхдийн цэцэрлэг, эмнэлгийн барилгын эдэлбэр газрын хил хүртэлх зайн доод хэмжээ 15 м-ээс ихгүй байна.

Тайлбар: Суудлын автомашины газар доорхи гаражын агаар сорох нүхний норматив, тооцоог төслийн даалгаварын дагуу тогтооно.

6.35.Албан байгууллагын автобааз, тусгай зориулалтын автобааз, хот хоорондын тээврийн бааз, такси бааз, тролейбусны бааз болон улирлын чанартай автомашины бааз техникийн үйлчилгээний төвлөрсөн газар, хөлсөөр үйлчлүүлэх автомашины баазийг хотын үйлдвэрлэлийн бүсэд байрлуулж эдэлбэр газрынх нь хэмжээг зөвлөмжийн 15 дугаар хавсралтын дагуу төлөвлөнө.

6.36.Хөнгөн тэрэгний ил зогсоол, гараж, техникийн үйлчилгээний төвөөс орон сууц, олон нийтийн барилга болон суурьшлын бүсэд байрласан эмнэлэг, сургууль, цэцэрлэг хүртлэх зайг 11 дүгээр хүснэгтэд зааснаас багагүйгээр төлөвлөнө.

11 дүгээр хүснэгт

№	Барилга байгууламжийн нэр	м-ээс багагүй байх зай хэмжээ				
		Гараж ил зогсоолд байх хөнгөн тэрэгний зай			Техник үйлчилгээний төвийн хүчин чадал	
		10 хүртэл	11-50	51-ээс дээш	10 хүртэл	11-30
0	1	2	3	4	5	6
1	Орон сууцны барилга	10**	15	25	15	25
2	Орон сууцны хажуу тал	10**	10**	15	15	15
3	Олон нийтийн барилга	10**	10**	15	15	20
4	Сургууль, сургуулийн өмнөх насны хүүхдийн барилга	15	25	25	50	*
5	Эмчлэн сэргийлэх байгууллагын барилга	25	50	*	50	*

* Зайг ариун цэвэр эрүүл ахуйн газартай тохиролцож тогтооно.

** Гал тэсвэршилтийн III-IV зэрэгтэй барилгын тухайд энэ зай 12м-ээс багагүй байна. Тайлбар:

1.Зайн хэмжээ нь орон сууц олон нийтийн барилгын цонх, сургууль, сургуулийн өмнөх насны хүүхдийн барилга болон эмчлэн сэргийлэх барилгын эдэлбэр газрын хилээс гаражын хана буюу задгай зогсоолын хил хүртэл байна.

2.Хэсэгчлэн барих орон сууцны барилгын дагуу байрлах 100-гаас дээш машинтай ил зогсоол хүртлэх зай 50 м-ээс багагүй байна.

3.Гал тэсвэршилтийн I-II зэрэгтэй гаражын барилгын цонхгүй буюу хаалга нь орон сууц, олон нийтийн барилга руу чиглэхээр бол зайг 25% хүртэл багасгаж төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

4.100 -гаас дээш хөнгөн тэрэг хадгалах хүчин чадалтай гараж буюу ил зогсоол, 30-аас дээш засвар техникийн үйлчилгээний цэгтэй техник үйлчилгээний төвийг үйлдвэрийн бүсэд гэхдээ орон сууцны барилгаас 50 м-ээс багагүй зайтай байрлуулна. Уг зайн хэмжээг эрүүл ахуй ариун цэврийн газартай зохицон тогтооно.

5.10-аас дээш машины гаражын энэ зайн хэмжээг интерполяцийн зарчмаар төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

Модноос бусад төрлийн материалаар баригдсан нэг давхар хувийн сууцны гаражыг зоорийн хэлбэрээр тусгаарлан барихаар төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

6.37.Техникийн үйлчилгээний станцын 1 цэгт 200-аас багагүй автомашин үйлчлүүлэхээр тооцож төлөвлөнө. Үйлчилгээний 10 цэгтэй техникийн үйлчилгээний төвийн эдэлбэр газрын хэмжээ 0.1 га байна. 10-аас дээш үйлчилгээний цэгтэй газрын эдэлбэр газрын хэмжээг төслийн даалгаварын дагуу төлөвлөнө.

6.38.Шатахуун түгээх газрын цэнэглэх хошуу бүрт 1200 автомашин ногдохоор тооцож төлөвлөнө. ШТС-ийн 2 хошуунд 0.1 га, 5 хошуунд 0.2 га, 7 хошуунд 0.3 га, 9 хошуунд 0.35 га, 11 хошуунд 0.4 га эдэлбэр газар ногдохоор тус тус төлөвлөнө.

6.39.Шингэн түлш хадгалах газар доорхи сантай шатахуун түгээх станцаас сургалт хүмүүжлийн барилга байгууламж, дотуур байртай сургууль, хэвтэж эмчлүүлэх хэсэгтэй эмчлэн сэргийлэх барилга байгууламжийн эдэлбэр газрын хил буюу орон сууц, олон нийтийн барилга байгууламжийн хана хүртэл 50м-ээс багагүй зайтай байна. Энэ зай хэмжээг шатахуун түгээх газрын түгээх хошуу болон шингэн түлш хадгалах газар доорхи сантай байрлалаас нь хамааралтай тогтооно. Хэрэв шатахуун түгээх газар нь хоногт 500-гаас илүүгүй зөвхөн суудлын автомашин цэнэглэх бол тухайн объект хүртэлх зай хэмжээг 25м хүртэл бууруулан төлөвлөхийг зөвшөөрнө. Тэгэхдээ эдгээр нормыг голын аюулгүйн болон нефтийн байгууламжийг төлөвлөх нормтой уялдуулж сонгоно.

Долоо.Инженерийн шугам сүлжээний төлөвлөлт

Усан хангамж, ариутгах татуурга

7.1.Ус цэвэрлэх байгууламжийн эдэлбэр газрын хэмжээг, хүчин чадлаас нь

(мян.м3/хон) хамааруулж дараах тооцооноос ихгүйгээр сонгож тогтооно. Үүнд:

0.8 мян.м3/хон хүртэл	1га
0.8-12 мян.м3/хон	2га
12-32 мян.м3/хон	3га
32-80 мян.м3/хон	4га
80-125 мян.м3/хон	6га
125-250 мян.м3/хон	12га
250-400 мян.м3/хон	18га
400-800 мян.м3/хон	24га

7.2.Бохир ус цэвэрлэх байгууламжийн эдэлбэр газрын хэмжээг 12 дугаар хүснэгтэд зааснаас ихгүйгээр төлөвлөнө.

12 дугаар хүснэгт

Бохир ус цэвэрлэх байгууламжийн хүчин чадал мян.м3/хон	Эдэлбэр газрын хэмжээ га		
	Цэвэрлэх байгууламж	Лагийн талбай	Бохир усны гүн цэвэрлэгээ биологийн цөөрөм
0.7 хүртэл	0.5	0.2	-
0.7-17	4	3	3
17-40	6	9	6
40-130	12	25	20
130-175	14	30	30
175-280	18	55	-

Тайлбар.Хоногт 280 мян.м3-ээс дээш хүчин чадалтай цэвэрлэх байгууламжийн эдэлбэр газрын хэмжээг, Эрүүл ахуй халдвар судлалын хяналтын албатай зөвшилцсөний үндсэн дээр тогтоосон журмын дагуу боловсруулсан ижил төстэй байгууламжийн төслөөр буюу мэрэгжлийн байгууллагын өгөгдлөөр төлөвлөнө.

7.3.Ариутгах татуургын бие даасан системтэй цэвэрлэх байгууламжийн эдэлбэр газрын болон ариун цэврийн хамгаалалтын бүсийн хэмжээг холбогдох норм дүрмийн дагуу хөрсний нөхцөл, бохир усны хэмжээнээс хамааруулан 0.25 га-гаас ихгүй байхаар төлөвлөнө.

7.4.Ариутгах татуургын төвлөрсөн системгүй газарт орон нутгийн ариун цэвэр эрүүл ахуйн албатай зөвшилцсөний дагуу бохир усны халих байгууламжийг төлөвлөнө. Ус зайлуулах халих байгууламжийн эдэлбэр газрын ба ариун цэврийн хамгаалалтын бүсийн хэмжээг 12 дугаар хүснэгтэд зааснаар төлөвлөнө.

Хот тосгоны ариун цэвэр, эрүүл ахуйн цэвэрлэгээ

7.5.Том хот болон улсын чанартай амралт сувилалын газарт ахуйн хог хаягдлыг техник эдийн засгийн үндэслэлийн дагуу үйлдвэрийн аргаар боловсруулах үйлдвэрийн газартай байхаар төлөвлөнө.

Ахуйн хаягдал хуримтлуулах хэмжээг 16 дугаар хавсралтад зааснаар авахыг зөвшөөрнө.

7.6.Ахуйн хаягдлыг боловсруулах, халдваргүйжүүлэх, тээвэрлэх байгууламжийн болон үйлдвэрийн эдэлбэр газрын ба ариун цэврийн хамгаалалтын бүсийн хэмжээг 13 дугаар хүснэгтэд зааснаар төлөвлөнө.

Инженерийн шугам сүлжээний байршил

7.7.Инженерийн шугам сүлжээг ихэвчилэн гудамж, замын дагуу, улаан шугаман дотор, тусгаарлах зурваст дараах байдлаар байрлуулна.

- Авто ба явган хүний зам түүний тусгаарлах зурвас доор инженерийн шугам сүлжээг коллектор, суваг болон хонгил дотор;
- Тусгаарлах зурваст ахуйн болон хур борооны ус, хөрсний ус зайлуулах шугам хоолойг;
- Улаан шугам ба барилгажилтын бүсийн хооронд нам даралтын хийн болон

кабелийн сүлжээ (хүчний, холбооны, дохиоллын, диспетчерийн)-г тавина.

Гудамж замын зорчих хэсгийн өргөн 22 метрээс их үед усны хоолойг гудамжны 2 талд байрлуулахаар төлөвлөнө.

7.8.Хатуу хучилттай гудамж замын зорчих хэсгийг өргөтгөх, шинэчлэн засварлахдаа түүн доор байрлаж буй инженерийн шугам сүлжээг тусгаарлах зурвас болон явган хүний замын доор байрлуулахаар төлөвлөнө. Техник эдийн засгийн үндэслэлийн дагуу гудамжны зорчих хэсгийн доор инженерийн шугам сүлжээг хэвээр нь байлгаж болох бөгөөд шинээр тавих шугам сүлжээг сувагт болон хонгилд байрлуулахыг зөвшөөрнө.Тусгаарлах зурвасгүй гудамжны зорчих хэсгийн доор шинээр инженерийн шугам сүлжээг төлөвлөхдөө тэдгээрийг суваг болон хонгилд байрлуулах ёстой.

7.9.Газар доорх инженерийн шугам сүлжээг нэгтгэн нэг хонгилд дараахь тохиолдолд байрлуулж болно. Үүнд:

- Зайлшгүй нэгэн зэрэг байрлуулах 500-900 мм хүртэл диаметртэй дулааны шугам сүлжээ, 500мм хүртэл диаметртэй ус дамжуулах хоолой, 10-аас дээш холбооны кабель, 10 кВ хүртэл хүчдэлтэй хүчний кабель шугам 10-ыг,

- Гол гудамж, түүхийн дурсгалт барилга байгууламжийг сэргээн засварлахад;

- Гудамж замын хөндлөн хэсэгт шугам сүлжээг байрлуулахад зай хэмжээ нь хүрэлцэхгүй үед,

- Гол гудамжнууд ба төмөр замуудын огтолцол дээр.

Түүнчлэн хонгилд агаар дамжуулдх хоолой, ариутгах татуургын даралтат хоолой, бусад инженерийн шугам сүлжээг байрлуулахыг зөвшөөрнө. Мөнх цэвдэг хөрс тархсан бүсэд инженерийн шугам сүлжээ барилга байгууламжийг төлөвлөхдөө хөрсний цэвдэг байдлыг хэвээр хадгалах бөгөөд дулаан дамжуулах хоолойг тэдгээрийн диаметрээс нь хамааралгүй суваг буюу хонгилд байрлуулна.

Тайлбар:

1.Хөрсний төвөгтэй нөхцөл бүхий барилгажилтын талбайд (суудаг, алтан химэрлэг хөрс) ус зөөх инженерийн шугам сүлжээг нэвтрэх гарц бүхий хонгилд байрлуулахаар төлөвлөнө.Суулттай хөрсний хэв шинжийг холбогдох норм дүрмийн дагуу авна.

2.Дэвсгэр нутгийн суурьшлын бүсийн төлөвлөлтийн төвөгтэй нөхцөлд орон нутгийн захиргаатай зөвшилцсөний дагуу дулааны шугам сүлжээг газар дээгүүр байрлуулахыг зөвшөөрнө.

13 дугаар хүснэгт

Үйлдвэрийн газар болон байгууламж	Жилд ялгаран гарах 1000т ахуйн хатуу хог хаягдлын эдэлбэр газрын хэмжээ /га/	Ариун цэвэр хамгаалалтын бүсийн хэмжээ /м/
Үйлдвэрийн аргаар ахуйн хог хаягдлыг боловсруулах үйлдвэрийн газрын хүчин чадал жилд мян.т 100 хүртэл 100 -аас дээш	0.05 0.05	300 500
Шинэ бордооны агуулахууд	0.04	500
Талбай1	0.02-0.05	500
Бордооны талбай	0.5-1	500
Бохир ус зайлуулах талбай	2-4	1000
Юүлэх станц(сливные станции)	0.2	300
Хогхаягдал ачих станц	0.04	100
Халдваргүйжүүлсэн хуурай хаягдлыг агуулах, цуглуулах талбай	0.3	1000

¹ Үйлдвэрийн газрын хортой хаягдлыг хадгалах, халдваргүйжүүлэх талбайнуудыг байршуулахдаа холбогдох норм дүрмийг мөрдөнө. Эдгээрээс бусад талбайнуудыг энэ хүснэгтэд зааснаар авна.

Тайлбар: Бохир ус зайлуулах, бордооны талбай бусад талбайнуудын эдэлбэр газрын хамгийн бага хэмжээг тогтоохдоо ус, цаг уур, хөрсний нөхцлийг тооцож төлөвлөнө.

7.10.Ойролцоох газар доорх инженерийн шугам сүлжээнээс(гадаргуугаас гадаргууд) барилга байгууламж хүртэлх зай хэмжээг хэвтээ чиглэлд 14 дүгээр хүснэгтэд зааснаар төлөвлөнө. Зэргэлдээх газар доорх инженерийн шугам сүлжээнүүд зэрэгцээ байрласан үед тэдгээрийн хоорондын зайг хэвтээ чиглэлд (гадаргуугаас гадаргууд) 15 дугаар хүснэгтэд зааснаар төлөвлөнө. Харин хөдөөгийн тосгон суурины барилга байгууламжид инженерийн шугам сүлжээний оруулга шугамын урт 0.5 м-с багагүй байна. Харилцан адилгүй түвшинд зэрэгцэж байрласан дамжуулах хоолойнуудын хоорондын зай 0.4 метрээс их үед 15 дугаар хүснэгтэд заасан зай хэмжээг ихэсгэж авах бөгөөд энэ зай нь траншейны налууг тооцон, ухсан нүхний ирмэгээс асгаас хөрсний ул хүртэлх гүнээс багагүй байх ёстой. Инженерийн шугам сүлжээ огтолцсон үед хоорондын зайг (гадаргуугаас гадаргууд) босоо чиглэлийн дагуу холбогдох норм дүрмийг баримтлан авна.

14 дүгээр хүснэгт

Инженерийн шугам сүлжээ	Газар доорх шугам сүлжээнээс дараах цэгүүд хүртэлх зай м (хэвтээгээр)								
	Барилга байгууламжийн суурь	Үйлдвэрийн суурийн хашлага, эстакад, тулгуур, контактны сүлжээ ба холбоо, төмөр зам	Замын захын тэнхлэг		Гудамж замын хашлага чулуу (явах хэсгийн зах, хажуугийн зурвас хүртэл)	Шуудууны гадна ирмэг буюу замын асгасан хөрсний ул	Хүчдэлтэй цахилгаан дамжуулах агаарын шугамын тулгуурын суурь		
			1520мм өргөнтэй төмөр	750мм өргөнтэй төмөр зам, трамвайны зам			1кВ хүртэл хүчдэлтэй гадна гэрэлтүүлэг, троллейбус, трамвайны контактны сүлжээ	1-35 кВ хүртэл	35-110 кВ хүртэл буюу түүнээс дээш
Ус дамжуулах хоолой ба ариутгах татуургын даралтат шугам хоолой	5	3	4	2.8	2	1	1	2	3
Өөрийн урсгалтай ариутгах татуургын шугам хоолой (ахуйн ба борооны усны)	3	1.5	4	2.8	1.5	1	1	2	3
Дренаж	3	1	4	2.8	1.5	1	1	2	3
Сопуствующий) дренаж	0.4	0.4	0.4	0	0.4	-	-	-	-
Шатдаг хий дамжуулах хоолой даралт Мпа (кгс/см ²)									
Нам даралтын 0.005(0.05)	2	1	3.8	2.8	1.5	1	1	5	10
хүртэл	4	1	4.8	2.8	1.5	1	1	5	10
Дунд 0.005(0.05)-0.3(3)	7	1	7.8	3.8	2.5	1	1	5	10
хүртэл	10	1	10.8	3.8	2.5	2	1	5	10
өндөр 0.3(3)-0.6(6)									
0.6(6)-1.2(12)									
Дулааны сүлжээ	2								
Суваг, хонгилын гадна хананаас	(тайлб ар- 3- ыг үз)	1.5	4	2.8	1.5	1	1	2	3
Суваггүй тавигдсан шугам сүлжээний гадна талаас	5	1.5	4	2.8	1.5	1	1	2	3
Бүх төрлийн хүчдэлтэй хүчний болон холбооны кабелиуд	0.6	0.5	3.2	2.8	1.5	1	0.5*	5*	10*
Шугам сүлжээний хонгил, сувгууд	2	1.5	4	2.8	1.5	1	1	2	3*
Гадна хог дамжуулах хийн шахалтын хоолой	2	1	3.8	2.8	1.5	1	1	3	5

* Энэ зай зөвхөн хүчний кабельд хамаарна.

Тайлбар*:

1. Мөнх цэвдэг хөрс бүхий уур амьсгалын I, Ia, Ib дэд бүсүүдэд газар доорх шугам сүлжээнээс барилга байгууламж хүртэлх зай хэмжээг техникийн тооцоогоор авна.

2. Газар доорх инженерийн шугам сүлжээг контактны сүлжээ, дамжуулах хоолойн эстакадны суурь ба тулгуурын суурийн хязгаарт байрлуулахдаа суурийн суултнаас шугам сүлжээ гэмтэх, шугам сүлжээний аваар ослоос болж суурийг гэмтээхээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авсан тохиолдолд төлөвлөхийг зөвшөөрнө. Барилгын ус бууруулагчтай жийргэвч дээр байрласан инженерийн шугам сүлжээг байрлуулахдаа барилга байгууламж хүртэлх зай хэмжээг буурь хөрсний бат бэх алдагдах боломжит бүсийг тооцож тогтооно.

3. Суваггүй тавигдсан дулааны шугам сүлжээнээс барилга байгууламж хүртэлх зай хэмжээг ус дамжуулах хоолойтой адилаар авна.

4. 110-220 кВ хүчдэлтэй хүчний кабелиас үйлдвэрийн барилгын суурийн хашлага, эстакад, контактны сүлжээний тулгуур ба холбооны шугам хүртэлх зайг-1.5м байхаар авна.

5. Усжуулалтын системтэй, суултгүй хөрстэй бүсэд газар доорх инженерийн шугам сүлжээнээс усжуулалтын суваг хүртэлх зайг (сувгийн ирмэг хүртэл) дор дурьдсан байдлаар авна. Үүнд:

- нам, дунд даралтын хий дамжуулах хоолой, мөн ус дамжуулах хоолой, ариутгах татуургын, гадаргын усны болон шатдаг шингэн дамжуулах хоолойнуудаас-1 м;
- 0.6 МПа(6 кгс/см²) хүртэл өндөр даралтын дулаан дамжуулах хоолой, ахуйн болон борооны ус зайлуулах ариутгах татуургын шугам хоолойноос-2м;
- хүчний болон холбооны кабелиас 1.5м;
- гудамжны сүлжээний усжуулалтын сувгаас барилга байгууламжийн суурь хүртэл 5м зайтай байна.

Техникийн найдвартай, аюулгүй байдлын нөхцөл шаардлагыг бүрэн хангасан арга хэмжээнүүдийг авсан тохиолдолд 14, 15 дугаар хүснэгтүүдэд заасан зай хэмжээг багасган авахыг зөвшөөрнө.

7.11. Инженерийн шугам сүлжээ нь явган хүний нэвтрэх гарц бүхий хонгилтой огтлолцсон тохиолдолд дамжуулах хоолойг хонгилын доогуур, хүчний болон холбооны кабелийг хонгилын дээгүүр байрлуулахаар төлөвлөнө.

Цахилгаан, дулаан болон, хөргөлтийн хангамж, холбоо, радио шугамын телевлелт

7.12. Цахилгаан эрчим хүчний зарцуулалт, эрчим хүч хангат үүсвэрийн хүчин чадлыг дараах байдлаар тодорхойлно. Үүнд:

- Аж үйлдвэр, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн газруудын хувьд ажиллаж байгаа үйлдвэрийн газруудын захиалга, шинэ, шинэчлэгдэж байгаа буюу ижил төстэй үйлдвэрийн газруудын зураг төсөл түүнчлэн томсгосон үзүүлэлтүүдийг орон нутгийн онцлогийг тусган хэрэглэнэ.
- Аж ахуй нийтийн үйлчилгээний газруудын хувьд батлагдсан, зөвшөөрөгдсөн норм дүрмийн дагуу тодорхойлно.
- 17 дугаар хавсралтад зөвлөмж болгосны дагуу цахилгаан хэрэглээний томсгосон үзүүлэлтүүдийг авч болно.

7.13. 110 кв, түүнээс дээш хүчдэлтэй цахилгаан дамжуулах агаарын шугамыг сууршилын бүсийн гадна байрлуулбал зохино. Их хот, том хотын суурьшлын бүсэд гүн оруулгын бууруулах дэд станцад орох 110 кв түүнээс дээш хүчдэлтэй цахилгаан сүлжээг кабель шугамаар төлөвлөнө. Эрчим хүчний ерөнхий системд ордог цахилгаан дамжуулах шугамыг аж үйлдвэрийн бүсийн дэвсгэрт болон хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн газруудын үйлдвэрлэлийн бүсэд байрлуулахыг зөвшөөрөхгүй.

7.14. Хотын шинэчлэлтийг хийхдээ 35-110 квт, түүнээс дээш хүчдэлтэй ашиглагдаж байгаа цахилгаан дамжуулах агаарын шугамыг суурьшлын бүсийн гадна гаргах юм уу

эсвэл кабель шугамаар солихоор тусгах ёстой. Харин их хотын хувьд чөлөөлөгдсөн газар орон сууц, олон нийтийн барилга барьж байгуулах нь зохистой бол ашиглагдаж байгаа гүн оруулгын ил бууруулах дэд станцыг хаалттай болговол зохино. Цахилгаан эрчим хүч дамжуулах, түгээх сүлжээний хамгаалах зурвасыг тодорхой тусгах ёстой.

7.15.4 түүнээс дээш давхар барилгатай хот суурин газрын суурьшлын бүсэд 20 квт хүртэл хүчдэлтэй цахилгаан сүлжээг кабель шугам байхаар тусгана. Харин рашаан сувилалын цогцолборын дэвсгэрт бүх хүчдэлийн сүлжээг кабель шугамаар төлөвлөх ёстой.

7.16.16 мян. кВа, түүнээс дээш чадалтай трансформатор бүхий бууруулах дэд станц, болон агаарын шугам кабельд шилжих шилжвэр суурьшлын бүсэд байрлуулах бол түүнчлэн рашаан сувилалын дэвсгэрт бүх төрлийн трансформаторын дэд станц, хуваарилах байгууламж байрлуулбал тэдгээрийг хаалттай хэлбэрээр төлөвлөнө. Эрчим хүчний шугам сүлжээг хамгаалах дүрмийг мөрдлөгө болгон хамгаалалтын зурвас төлөвлөх ёстой.

7.17.Хаалттай бууруулах дэд станцууд болон 110-120 квт хүчдэлтэй иж бүрэн хуваарилах байгууламжийн эдэлбэр газрын хэмжээг 0.6 га-гаас ихгүй байхаар, агаарын шугам кабельд шилжих шилжвэрийнх 0.1 га-гаас ихгүй байхаар төлөвлөнө.

7.18.Тус бүр 1000 кВА хүртэл хүчин чадалтай хоёр хүртэл тооны трансформатор бүхий 6- 20кв хүчдэлтэй дэд станц болон хуваарилах байгууламжийг байрлуулахдаа дуу чимээнээс хамгаалах арга хэмжээ болгон орон сууц, олон нийтийн барилгын цонхноос 10 метрээс багагүй, харин эмчилгээ - урьдчилан сэргийлэх байгууллагын барилгаас 15м-ээс багагүй зайтай төлөвлөнө.

Найм.Инженерийн бэлтгэл ажил ба нутаг дэвсгэрийн хамгаалалт

8.1.Инженерийн бэлтгэл ажлын арга хэмжээг нутаг дэвсгэрийн инженер геологи, гидрогеологийн нөхцөлийн өөрчлөлтийн, газар төлөвлөлт зохион байгуулалт, ашиглалтын байдлаас хамааруулан төлөвлөнө. Хот, тосгоны төлөвлөлт, барилгажилтын зураг төслийг боловсруулахдаа гадаргуугийн усыг зайлуулах, хөрсний ус доошлуулах, үерийн аюул, уруй, цасны нуралт, хөрсний гулгалт, нуралтаас хамгаалсан инженерийн барилга байгууламжийг тусгаж өгөх ёстой.

15 дугаар хүснэгт

Инженерийн	Хэвтээгээр доорх цэгүүд хүртэлх зай м												
	Ус дамжуулах хоолой	Ахуйн бохир ус татуургын хоолой	Ус шүүрүүлэх болон борооны ус зайлуулах хоолой	Хий дамжуулах хоолой, даралт МПа(кгс/см ²)				Бүх төрлийн хүчдэлтэй хүчний кабель	Холбооны кабель	Дулааны шугам сүлжээ		Суваг, хонгил	Гадна хог зайлуулах хийн шахалтын хоолой
				Нам 0.005 (0.05) хүртэл	Дунд 0.005 (0.05)-0.3(3) хүртэл	өндөр				Хонгил сувгийн гадна хана	Суваггүй тавигдсан шугам хоолойн талаас		
						0.3(3) 0.6(6) хүртэл	0.6(6) 1.2(12) хүртэл						
Ус дамжуулах хоолой	Тайл бар-1	Тайл бар-2	1.5	1	1	1.5	2	0.5*	0.5	1.5	1.5	1.5	1
Ахуйн бохир усны ариутгах татуургын хоолой	Тайл бар-2	0.4	0.4	1	1.5	2	5	0.5*	0.5	1	1	1	1
Борооны ус зайлуулах хоолой	1.5	0.4	0.4	1	1.5	2	5	0.5*	0.5	1	1	1	1

Хий дамжуулах хоолой даралт МПа(кгс/см ²) Нам 0.005(0.05) Дунд 0.005(0.05)- 0.3(3) хүртэл өндөр 0.3(3)- 0.6(6) хүртэл 0.6(6)-1.2(12)	1 1 1.5 2	1 1.5 2 5	1 1.5 2 5	0.5 0.5 0.5 0.5	0.5 0.5 0.5 0.5	0.5 0.5 0.5 0.5	0.5 0.5 0.5 0.5	1 1 1 2	1 1 1 1	2 2 4 2	1 1 1.5 2	2 2 2 4	1 1.5 2 2
Бүх төрлийн хүч- дэлтэй хүчний кабель	0.5*	0.5*	0.5*	1	1	1	2	0.1- 0.5*	0.5	2	2	2	1.5
Холбооны кабель	0.5	0.5	0.5	1	1	1	1	0.5		1	1	1	1
Дулааны сүлжээ Суваг, хонгилын гадна хананаас суваггүй тавигдсан шугам сүлжээний гадна талаас (отоболочки)	1.5 1.5	1 1	1 1	2 1	2 1	2 1.5	4 2	2 2	1 1	- -	-	2 2	1 1
Слваг. хонгил	1.5	1	1	2	2	2	4	2	1	2	2	-	1
Гадна хог дамжуу- лах хийн шахаптын хоолой	1	1	1	1	1.5	2	2	1.5	1	1	1	1	-

Тайлбар:

1.Зэрэгцээ байрласан хэд хэдэн ус дамжуулах шугам сүлжээний хоорондын зайг техникийн болон инженер-геологийн нөхцлөөс хамааруулан холбогдох норм дүрмийн дагуу төлөвлөнө.

2.Ахуйн ариутгах татуургын шугам хоолойноос уид-ахуйн ус дамжуулах хоолой хүртэлх зайг;

а.Төмөр бетонон болон асбестоцементэн хоолойноос ус дамжуулах хоолой хүртэл - 5м

б.200мм хүртэл диаметртэй ширмэн хоолойноос ус дамжуулах хоолой хүртэл-1.5м; 200мм-ээс дээш диаметртэй үед -3м

в.Хуванцар хоолойноос ус дамжуулах хоолой хүртэл -1.5м зайтай байхаар сонгож авна.

Ариутгах татуургын ба үйлдвэрийн ус дамжуулах шугам сүлжээнүүдийн хоорондын зай нь дамжуулах хоолойн материал, диаметр болон хөрсний төрөл шинж чанараас хамааран 1,5м байх ёстой.

3.Зэрэгцээ байрласан 300мм хүртэл диаметртэй хийн дамжуулах хоолойн хоорондын зай - 0.4м, нэг сувагт 2 ба түүнээс дээш хий дамжуулах хоолойг хамтад нь байрлуулсан үед хоолойн диаметр 300мм-ээс дээш бол хоорондын зайг 0.5 метрээр авахыг зөвшөөрнө.

4.Хий дамжуулах ган хоолой хүртэлх зайг хүснэгт 15-д зааснаар, хий дамжуулах хоолойг байршуулахдаа металл биш хоолойноос холбогдох норм дүрмийн дагуу авахаар төлөвлөнө.

8.2.Талбайн өндөржилтийн төлөвлөлтийг боловсруулахдаа:

- байгалийн рельеф, ургамлын өнгөн давхарга хөрс, мод ургамлын онгон байдлыг дээд зэргээр хадгалан хэвээр үлдээх,

- гадаргуугийн усыг хөрсний эвдрэлд нөлөөлөхгүйгээр зайлуулах,

- барилга барих талбайд хөрс хуулалт хийхдээ, газар шорооны ажлаас гарах хамгийн бага хэмжээтэй шороог хүртэл ашиглахаар тооцоолж зураг төслийн түвшинг

ТОГТООНО.

- Газар шорооны ажлыг гүйцэтгэх норм дүрмийг дагаж мөрдөнө.

8.3.Гадаргуугын усыг (усан сан, ус урсгуур, гуу жалга г.м) холбогдох норм дүрмийг баримтлан бүх усан сангаар зайлуулахаар, харин хот, тосгоны газарт хур борооны усыг далд хэлбэрээр зайлуулахдаа урсацыг нь урьдчилан тогтоож цэвэрлэнэ. Ус зайлуулах ил задгай төхөөрөмжүүд болох суваг, шуудуу, ховилуудыг 1-2 давхар барилгажилттай тосгонд мөн цэцэрлэгт хүрээлэн бүхий явган хүний зам талбай, жижиг гүүр, ус зайлуулах хоолой бүхий гудамжны уулваруудтай газруудад ашиглахыг зөвшөөрнө.

8.4.Суурьшлын бүсийн хөрсний усны түвшин өндөр, намгархаг газрын барилгажих хэсэгт хөрсний усны түвшинг бууруулах далд хэлбэрийн ус шүүрүүлэгч(дренаж)-ийг төхөөрөмжлөхөөр төлөвлөнө. Хот, тосгоны цэнгэлдэх хүрээлэн, цэцэрлэгт хүрээлэн, ногоон байгууламжууд бүхий олон нийтээр ашигладаг газруудад ил намаг хатаалгын шугам сүлжээг ашиглахыг зөвшөөрнө.

Дэвсгэр нутгийн хөрсний усны түвшинг бууруулахдаа холбогдох норм дүрмийн заалттай бүрэн нийцсэн арга хэмжээнүүдийг авах бөгөөд үндсэн барилгын хувьд төлөвлөж буй барилгын гадаргууны түвшингээс доош-2м, цэнгэлдэх хүрээлэн, цэцэрлэгт хүрээлэн болон бусад ногоон байгууламжид 1 м-с доош байхаар төлөвлөнө.

8.5*.Барилга барихаар төлөвлөж буй газар нь хүлэртэй (торф) мөн хөрсний усны түвшинг бууруулахаар бол тэдгээрийн гадаргууг эрдэс баялаг бүхий хөрсөөр баяжуулах ба мөн зохих үндэслэл бүрдсэн нөхцөлд хүлэргүйжүүлэлт хийхийг зөвшөөрнө. Эрдэс баялаг бүхий хөрсөөр булах үеийн зузааныг хүлэрийн тунаш болон гадаргуугын урсацыг тогтоох газрын налууг тооцсоны үндсэн дээр тогтооно. Эрдэс баялаг бүхий хөрсөөр булах үеийн хамгийн бага зузааныг бичил хороололуудын нутаг дэвсгэр дээр -1м, гудамжны зорчих хэсэг дээр тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний ачааллаас хамааруулан тодорхойлоно.

8.6.Гол мөрний эрэг хавьд байрлалтай тосгоны нутаг дэвсгэрт үерийн аюул, хөрсний усны түвшин нэмэгдэж эрэг нурахаас урьдчилан сэргийлэх хамгаалалт инженерийн барилга байгууламжийг нутаг дэвсгэрийн өндөржилттэй уялдуулан төлөвлөнө.

8.7.Уруйн (шар усны аюул, үер) аюултай бүсэд барих барилга байгууламжийг хамгаалахын тулд ой модыг дээд зэргээр хамгаалах, мод сөөг тарьж ургуулах, хиймэл нуурын байгууламж барих, голын эрэгт далан хаалт хийж бэхлэх, уруйн урсгалыг тогтоох, инженерийн барилга байгууламжуудыг зайлшгүй төлөвлөх хэрэгтэй.

8.8.Эрозионны үйлчлэлийн явцад гуу жалга үүссэн газарт гадаргын усны урсгалыг зохион байгуулалттай урсгах, жалганы суурь ёроолыг бэхжүүлэх, энгэр газрыг тэгшлэх, ойжуулахаар төлөвлөнө.Онцгой тохиолдолд гуу жалгыг бүрэн ба хэсэгчлэн тэгшлэх арга хэмжээг авахдаа тэдгээрийн дорр гадаргын усыг урсган зайлуулах хоолой болон дренажны коллекторуудыг байрлуулахыг зөвшөөрнө. Гуу жалгатай газруудад тээврийн хэрэгслийн гаражууд, аж ахуйн агуулахууд, түүнчлэн цэцэрлэгт хүрээлэнгүүдийг барьж ашиглахыг зөвшөөрнө.

8.9.Хөрсний гулсалт, нүүлтийн процесст өртөгдөж болзошгүй нутаг дэвсгэрийн хот суурингуудад дараах арга хэмжээнүүдийг авч төлөвлөлт хийнэ. Үүнд:

- гадаргуугын усны урсгалыг зохицуулан урсгах,
- хөрсний усны урсгалыг зохицуулах арга хэмжээ авах;
- байгалийн контрфорсыг гулсалтын хүчний эвдрэлээс хамгаалах,
- механик болон физик химийн аргаар налуу газрын бат бэх байдлыг бэхжүүлэх, ногоон таримал тарих зэрэг ажлуудыг зайлшгүй тусгах

Хөрсний нүүлт, гулсалтаас хамгаалах арга хэмжээг тухайн газрын геологи-гидрогеологийн нөхцөлийг иж бүрэн судалсаны үндсэн дээр авна.

Ес.Хүрээлэн буй орчин, түүх соёлын дурсгалыг хамгаалах төлөвлөлт

9.1.Хот, тосгоныг өргөтгөж хөгжүүлэх, шинээр хот тосгон барих нутаг дэвсгэрийг Монгол Улсын газрын тухай хуулийн дагуу төлөвлөнө.

Хөдөө аж ахуйн зориулалтаар ашиглах нутаг дэвсгэрт шинээр хот тосгон барьж байгуулах болон зориулалтын бус үйл ажиллагаа явуулахдаа, тогтоогдсон журмын дагуу гүйцэтгэхээс гадна дархан цаазат өндөр зэрэглэлийн нутаг дэвсгэрт дээрх үйл ажиллагаа явуулахыг хориглоно.

9.2.Ашигт малтмал боловсруулалтын үйлдвэр барих нутаг дэвсгэрт хайгуулын ажлын үнэлгээ болон үйлдвэр барих иж бүрэн техник эдийн засгийн үндэслэл тооцоо хийгдсэн байх ёстой.

9.3.Барилга байгууламж шугам сүлжээг доорхи нөхцөлд байршуулахыг хориглоно.

- Дархан цаазтай газар, улсын нөөцийн газар, байгалийн үндэсний парк, ботаникийн цэцэрлэг, гоёл чимэглэлийн мод үржүүлэгийн газар, усны хамгаалалтын зурвас байгуулах.
- Хотын ойн орчин, хотын ногоон бүсийн нутаг дэвсгэрт хотын ойн аж ахуй, амралт, спортын зориулалттай объект байрлахаас бусад
- Гидрометеорологийн станцын хамгаалалтын бүсэд
- Усны эх үүсвэрийн ашиглалттай холбоотой объект байрлахаас бусад ус дамжуулах байгууламжийн талбай, усаар хангах эх үүсвэрийг ариун цэвэр хамгаалалтын нэгдүгээр бүсэд
- Рашаан сувиллын болон байгалийн эмчилгээний техник хэрэгслийн объект байрлахаас бусад рашаан сувилалыг ариун цэвэр-хамгаалалтын нэгдүгээр бүсэд
- Рашаан сувилалын газрын тохижилт, ашиглалттай холбоотой объект, болон агаар мандал, хөрс, усыг бохирдуулахгүй, дуу чимээ цахилгаан соронзоны хүчдэлийн нормативт хэмжээнд байгаа үйлчилгээний объектыг рашаан сувилалын ариун цэврийн хамгаалалтын хүрээний хоёрдугаар бүсэд, сувиллын амрагчдад зориулсан үйлчилгээний объект болон сувилалын ариун цэвэр эрүүл ахуйн орчинд сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй байгалийн эмчилгээний зориулалттай объектыг гуравдугаар бүсэд тус тус байрлуулахыг зөвшөөрнө.

Тайлбар:

1.Доорхи нөхцөлд барилга байгууламжийг байршуулахыг бүрэн хориглоно.

- Органик буюу радио идэвхит хаягдлаар бохирдсон газарт
- Чулуун нүүрс, занарын уурхай, баяжуулах үйлдвэрийн хориотой бүс, гулсалттай, холимог чулууны урсацтай, цасан уруйн их үүсдэг бүсэд
- Усны үерлэлтийн аюултай бүсэд (усны үерлэлтийн аюултай бүс гэдэг нь хальсан усны гүн 1.5 м, түүнээс их байж хот суурин барилга байгууламжийг эвдэх дэвсгэр нутгийг хэлнэ.)
- Газар хөдлөлтийн идэвхитэй бүсэд
- Гол гудамж замын дамжуулах хоолойн хамгаалалтын бүсэд

2.Дархан цаазат газрын хамгааллын бүсэд байгалийн унаган төрхийг гэмтээхгүй, барилга, байгууламжийг дархан цаазат газрын хамгаалалтын бүсэд байршуулахыг зөвшөөрнө. Гэхдээ дархан цаазат газрыг харьяалдаг дээд байгууллагатай тохиролцсон байх ёстой.

3.Холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу тээврийн байгууламжийг хамгаалалтын бүсэд байрлуулж болно.

4.Хүрээлэн буй байгаль "орчинд дам буюу шууд нөлөөлдөг объектуудыг байршуулахдаа экологийн тэнцвэрт байдлын болон хүн амын эрүүл ахуй шаардлагыг тооцож, байгаль хамгаалал, байгалийн нөөцийг оновчтой ашиглаж нөхөн сэргээх, хүрээлэн буй байгаль орчинг эрүүлжүүлэх арга хэмжээг нэгэн адил төлөвлөх ёстой.

9.4.1 дүгээр зэрэглэлд хамаарах хотын болон рашаан сувилалын орчмын ой, хотын ногоон бүсийн ойг амрах, ариун цэвэр эрүүл ахуйн, эрүүлжүүлэх үйл ажиллагаанд ашиглахаар тооцно. Улсын ойн фондын орчинд барилгажилтын ажил хийх бол

зөвхөн тогтоосон хууль тогтоомжийн хүрээнд гүйцэтгэх ёстой.

9.5.Хаяа хотын нутаг дэвсгэрт ойн фонд, ногоон бүс гаргаж төлөвлөх ёстой. Хотын ногоон бүсийн нутаг дэвсгэрийн зохион байгуулалтыг ойг эрүүлжүүлэх, байгаль хамгаалах шаардлагад нийцүүлэх, хүн амын амрах нөхцөлд зохицуулах ёстой.

Ногоон бүсэд экологиин тэнцвэрт байдлын эсрэг болон ариун цэвэр-эрүүл ахуйн, хүн ам амрах үйл ажиллагаанд сөрөг нөлөөтэй аж ахуйн үйл ажиллагаа явуулахыг хориглоно.

9.6.Хот, тосгон орчмын ойгүй ба бага ойтой нутаг дэвсгэрт салхины хамгаалалтын болон эргийн бэхжүүлэлтийн ойн зурвасыг төлөвлөнө. Зурвасын өргөн нь их хотод 500м, том дунд хотод 100 м, бага хот, сууринд 50 м -ээс ихгүй байна.

9.7.Хот, хот орчмын нутагт дэвсгэрийн барилгажилт төлөвлөлтийн төсөлд байгалийн ландшафтыг ашиглах түүнийг тогтвортой хамгаалах замаар амралт зугаалгын зориулалтаар ачаалалыг зохицуулан төлөвлөх мөн дархан цаазат газар, нөөц газар, байгалийн үндэсний парк, ургамал судлалын цэцэрлэг, модыг ургамлын цэцэрлэгт хүрээлэн болон байгалийн дурсгалт газруудад ойн, усны, геологийн ашиглалтын горимын шаардлагыг тодорхой тусгаж өгнө.

Агаар мандал, усны ундарга, хөрсийг бохирдлоос хамгаалах төлөвлөлт

9.8.Мал, шувуу, ангийн аж ахуйн үйлдвэр, бордоо, хортой химийн бодис, био-бэлдмэл хадгалдаг агуулах, галын ба дэлбэрэх аюултай үйлдвэрлэл, тэдгээрийн агуулах, мал эмнэлгийн байгууллага, хаягдал устгах объект болон үйлдвэр, уурын зуух, цэвэрлэх байгууламж, өтөг хадгалах задгай станц зэргийг холбогдох норм дүрмийн дагуу хүн амын суурьшлын бүс, үйлдвэрлэлийн бүсийн салхины доод талд салхины зонхилох чиглэлийн дагуу байрлуулна.

Тайлбар:

1.Ариун цэвэр хамгаалалтын бүсийн хэмжээ нь 500 м-ээс дээш байдаг, агаараар дамжуулан хорт бодисоор бохирдуулдаг үйлдвэрийн газрыг зонхилох салхи нь 1 м/с хүртэл хурдтай, агаарын тогтуун байдал, инверси, манан нь аажмаар буюу байнга давтагддаг тэр нь жилд 30-40%-иас илүү ялангуяа өвлийн өдрийн хэмжээ нь 50-60% байдаг нутаг дэвсгэрт байрлуулж болохгүй.

2.Агаарын бохирдлын тооцоог энэхүү нормын 3 дугаар бүлгийн шаардлагын дагуу хийнэ.

9.9.Усан сан, усны урсгал, далайн усан мандлыг хамгаалах арга хэмжээг тогтоосон журмаар ариун цэврийн норм, усны хууль тогтоомжийн шаардлагын дагуу төлөвлөж, хүн амын амралт, бусад үйлдвэрлэлийн зорилгоор, ундны усан хангамжид ашигладаг усанд байх бохирдуулагч бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээний нормыг хадгалах үүднээс гадаргын ба газрын гүний усыг бохирдлоос хамгаалахаар төлөвлөнө.

9.10*.Хот, тосгоны хүн амын суурьшлын бүс, рашаан сувиллын бүс, өргөн олны амрах орчинг үйлдвэрлэл, аж ахуй, ахуйн бохир усыг оруулдаг усан сан, усны урсгалын эсрэг талд төлөвлөнө. Эдгээр орчныг зайлшгүй нөхцлөөр урсгалын дагуу байрлуулах тохиолдолд холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу гүйцэтгэнэ.

Тээврийн буудал, онгоцны зогсоол зэрэг бусад тоног төхөөрөмжөөр үйлчилдэг үйлдвэр, аж ахуйн газрыг голын урсгалын дагуу, хүн амын сууршиллын бүсээс 200м-ээс багагүй зайд төлөвлөнө.

9.11.Аж үйлдвэрийн газрын үйлдвэрлэлийн талбайг усан сангийн эрэг орчмын усан сантай шууд залгаа байлгах шаардлагатай бол холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу усны хамгаалалт, ашиглалтыг зохицуулдаг байгууллагатай тохиролцсоны үндсэн дээр гүйцэтгэнэ. Усан сантай энэ талбайн нийлэх зурвасын тоо, урт нь хамгийн бага байна.

Усан сангийн эрэг орчмын барилгажаагүй зурвасын өргөнийг 40м-ээс багагүй төлөвлөнө.

Ургамал хамгааллын болон химийн бодис, эрдэс бордооны агуулах, мал аж ахуйн ба шувууны аж ахуйн үйлдвэрийг байрлуулахдаа тэдгээрээс ялгарах хорт бодис, өтөг

шивх, цангасыг усан санд орохоос хамгаалаж, шаардлагатай арга хэмжээг төлөвлөнө.

Ургамал хамгаалалтын болон химийн бодис, эрдэс бордооны агуулахыг загасны аж ахуйн болон усан сангаас 2 км-ээс багагүй зайд байршуулах ёстой. Зайлшгүй шаардлагатай тохиолдолд дээр дурьдсан агуулахаас загасны аж ахуйн усан сан хүртэлх зайг загасны аж ахуйг эрхлэх дээд байгууллагатай тохиролцсоны үндсэнд багасгахыг зөвшөөрнө.

9.12*.Усны халилтын олон жилийн дундажаар тогтоогдсон гол мөрний сав газрын эргээс суурингийн ус хамгаалалтын бүсийн өргөний доод хязгаарыг дараах тооцоогоор тогтооно. Үүнд:

10 км хүртэл	15м
11 -ээс 50 км	100 м
51 -ээс 100 км	200 м
101-ээс200км	300 м
201-ээс500км	400 м
500 км-ээс дээш	500 м

Мөн олон жилийн дундажаар авсан нуурын сав газрын эргээс хамаарч усан мандлын талбай 2 км^2 хүртэл байхад 300 м, 2 км^2 -аас дээш бол 500 м-ээр тогтооно. Гол мөрөн, нуур, усан сангийн эрэг дагуу аж ахуйн үйл ажиллагаа явуулахыг хязгаарласан дэвсгэр нутаг бүхий эрэг орчмын зурвас төлөвлөнө.

Гол, мөрөн, нуур, усан сангийн ус хамгаалалтын бүсэд байрлуулахыг хориглох объект:

- ахуйн хатуу хог хаягдал, аж үйлдвэрийн ашигладаггүй хаягдалд зориулсан полигон, хортой химийн бодис, эрдэс бордоо, шатах-тослох материалын агуулах, хортой химийн бодисоор аппарат цэнэглэх талбай, мал аж ахуйн цогцолбор ба ферм, оршуулгын газар;

- байгаль хамгаалалтын болон улсын ариун цэвэр-гоц халдвартын хяналтын албаны байгууллагатай тохиролцоогүй бол үйлдвэрлэлийн ба нийгмийн хүрээний объектыг өргөтгөх, шинээр барих;

- эрэг орчмын зурвасын дотор дээр дурьдсан хязгаарлалтаас гадна жижиг хотхон барих, зун мал билчээхийг хориглоно.

Усан сан, түүний доод хэсгийг ашиглах, ахуй-ундны ба соёл-ахуйн усны хэрэгцээний эх үүсвэр болгон хэрэглэх буюу хэрэглэхийг төлөвлөж байгаа бол усан сангийн төсөл зохиох, байгуулах, ашиглахад зориулсан ариун цэврийн дүрмийг мөрдөж, тогтоож батлагдсан журмын дагуу хэрэгжүүлэх ёстой.

Усан сан, усны урсгалын эрэг дээр байрлах амралтын бүсийг байгуулах зураг төслийг зохиохдоо ус хамгаалалтын талаар авах арга хэмжээ холбогдох норм дүрмийн шаардлагыг хангасан байвал зохино.

Усан сан, гол мөрний эрэг дээр амралтын бүс байгуулах төслийг зохиохдоо усан хамгаалалтын талаар авах арга хэмжээг тусгаж холбогдох техникийн баримт бичгийн шаардлагыг мөрдөх ёстой.

9.13.Гадаргын усыг задгай усанд юүлэхдээ (хайхад) цэвэрлэх ёстой. Үйлдвэрийн бүсээс гадаргын усны урсацыг усны объектод оруулахыг үйлдвэрлэлийн усан хангамжид ашиглах техникийн боломжгүй, эдийн засгийн үр ашиггүй нөхцөлд зөвшөөрнө.

9.14.Хот, тосгоны нутаг дэвсгэр дахь усан оргилуур, усанд орох зориулалттай усан сангийн усыг усан тольны талбайгаас нь хамааруулан намрын улиралд тогтмол сольж байхаар төлөвлөнө. Тухайлбал усан оргилуурын тухайд тольны гадаргуугийн талбай 3га хүртэл бол хоёр удаа, 3га-гаас дээш бол нэг удаа, усанд орох зориулалттай усан сангийн усыг 3-аас доошгүй удаа харин 6га-гаас дээш талбайтай

бол хоёр удаа солино.

Суурьшлын бүсэд 1.5 м-ээс ихгүй гүнтэй усан сан төлөвлөхийг зөвшөөрнө. Усан толь болон наран шарлагын талбайг энэхүү нормын 4.20-д заасан болон холбогдох норм дүрмийн дагуу төлөвлөнө. Усан сангийн эрэг орчмыг тохижуулж усан санг гадаргын усны бохирдолоос хамгаалахаар төлөвлөнө.

9.15.Хот, тосгоны нутаг дэвсгэрийн хөрсийг хамгаалах арга хэмжээг тогтоогдсон хууль тогтоомж ёсоор төлөвлөнө. Хот тосгоны үндсэн элементүүдийг дуу чимээ, цахилгаан, соронзон талбай, цацраг туяанаас хамгаалах нутаг дэвсгэрийг дуу чимээ, доргио, цахилгаан ба соронзон гүйдэл элдэв хорт туяаны цацрагаас хамгаалан төлөвлөнө.

9.16.Орон сууц олон нийтийн барилга байгууламж, тэдгээрийн орон зайн орчны дуу чимээний хэмжээ, Шуугианаас хамгаалах арга хэмжээг холбогдох норм дүрмийн дагуу төлөвлөнө.

9.17.Орон сууцны барилгын чичиргээ доргиолтыг зөвшөөрөгдөх хэмжээнд холбогдох норм дүрмийн дагуу төлөвлөнө. Орон сууцны барилга болон ойролцоох чичиргээ, доргио үүсэх барилга хоорондын зайг оновчтой тогтоож, сууцны барилга байгууламжид нь дуу чимээнээс тусгаарлах материал, хийц бүтээц төлөвлөх ёстой.

9.18.Цахилгаан соронзон цацруулдаг өндөр хүчдэлийн цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, радиотехникийн объектуудыг эрүүл ахуй - ариун цэврийн норм дүрмийн дагуу байрлуулж төлөвлөнө. Гэхдээ эдгээр объектын радио идэвхит бодис, цацрагийн иончлогдох бусад эх үүсвэрийг үйлдвэрлэх, боловсруулах, дахин боловсруулах, амьдрал ахуйдаа ашиглах, хадгалах, тээвэрлэх, хоргүйжүүлэх үеийн аюулгүй байдлыг хангах асуудлыг ариун цэвэр - эрүүл ахуйн норм дүрмийн дагуу төлөвлөнө.

Бичил уур амьсгалын төлөвлөлт

9.19.Сургууль, цэцэрлэг, дотуур байртай сургуулиас бусад орон сууц олон нийт, иргэний барилга байгууламжийн цонхоор хавар, зун, намрын улирлын нэг өдөрт тусах нарны тусгалын үргэлжлэх хамгийн бага хугацааны нийлбэр нь уур амьсгалын I, II бүсэд 3 цаг, уур амьсгалын III, IV бүсэд 2.5 цаг байхаар тооцож төлөвлөнө. Харин ерөнхий боловсролын сургууль цэцэрлэг, эмчлэн сэргийлэх зориулалттай болон амралт сувилалын барилгын цонхоор нэг удаагийн тасралтгүй үргэлжлэн тусах хамгийн бага хугацаа 3 цаг байх ёстой.

Тайлбар:

1.9, түүнээс дээш давхар барилга байгууламжийн сууцны өрөөний цонхоор тусах нарны үргэлжлэх хугацааны нэг өдрийн нийлбэр уур амьсгалын бүх бүсэд 0.5 цаг байж болно.

2.Бүх өрөөнүүд нь нар жигд үргэлжлэн тусах боломжийн архитектуртай барилга байгууламж болон нутаг дэвсгэр зохион байгуулалтын хувьд ихээхэн төвөгшилтэй орчинд барих барилгын сууцны өрөөнүүдэд нарны үргэлжлэн тусах хугацааг уур амьсгалын бүх бүсэд 0.5 цагаар хорогдуулж төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

3.Уур амьсгалын I бүсэд барих орон сууц, олон нийт, иргэний барилга болон хэт ягаан туяаны хангамжийг тэгшитгэн зохицуулсан ерөнхий боловсролын сургуулийн барилгад тусах нарны тусгалын үргэлжлэх хугацааг 0.5 цагаар хорогдуулахаар төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

Түүхийн ба соёлын дурсгалт зүйлсийг хамгаалах төлөвлөлт

9.20*.Хот, тосгоны барилгажилт, төлөвлөлтийн төслийг боловсруулахдаа түүх соёлын дурсгалт зүйлсийг хамгаалах, дархан цаазтай газрыг ашиглах, хамгаалах талаар гарсан хууль тогтоомж, архитектурын болон түүх - соёлын холбогдолтой эрх зүйн баримт бичгийг дагаж мөрдөнө. Төслөөр хот, тосгоны нутаг дэвсгэр дэх соёлын дурсгалт газрууд, дархан цаазат, байгалын тусгай хамгаалалттай нутаг дэвсгэрийн бүсчлэлийг тогтооно.

Бүсчлэлийг тогтоохдоо барилга байгууламж уран барилгын чуулга, хөшөө дурсгал,

нутаг дэвсгэрийн ландшафтын онцлог, түүх археологи, архитектурын ховор зүйлсийг хамруулан авч үзнэ.

9.21*.Хот, тосгоны барилгажилт, төлөвлөлтийн төслийг боловсруулахдаа түүх соёлын дурсгалт газрыг сэргээн засварлах, шинэчлэн сайжруулах, шинээр барьж байгуулах болон инженерийн төхөөрөмжийн хангамжийн асуудлыг тусгана.

9.22.Хөшөө дурсгал, гудамж зам, инженерийн шугам сүлжээ хүртэлх зай хэмжээг "м"-ээр тогтоож доор зааснаас багагүйгээр төлөвлөнө. Үүнд:

Газрын рельефийн төвөгтэй нөхцөлд 100

Тэгш гадаргуутай нөхцөлд 50

Цэвэр бохир ус дулааны шугам 15

Газар доорх бусад шугам сүлжээ 5

Энэ зайг ус дамжуулах шугам хүртэл 5 м, усгүй шугам хүртэл 2 м-ээр бууруулж төлөвлөхийг зөвшөөрнө. Гэхдээ барилга угсралтын ажил гүйцэтгэхэд саад болохгүйгээр арга хэмжээг авах шаардлагатай.

Заавал мөрдөх 1 дүгээр хавсралт

Хот, тосгоны барилгажилт төлөвлөлтийн төслийг боловсруулахад мөрдөх хууль эрх зүйн баримт бичгийн жагсаалт.

- 1.Монгол улсын үндсэн хууль
- 2.Монгол улсын Хот байгуулалтын тухай хууль
- 3.Монгол улсын Барилгын тухай хууль
- 4.Монгол улсын байгаль орчныг хамгаалах багц хууль
- 5.Монгол улсын Эрүүгийн хууль
- 6.Монгол улсын Захиргааны хариуцлагын тухай хууль
- 7.Монгол улсын Орон сууцны тухай хууль
- 8.Монгол улсын Дундын өмчлөлийн орон сууцны тухай хууль
- 9.Монгол улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хууль
- 10.Монгол улсын Засгийн газрын № 100 дугаар тогтоол
- 11.Монгол улсын Барилга байгууламжийн ашиглалтын дүрэм
- 12.Монгол улсын Барилгын техник хяналтын улсын дүрэм
- 13.Монгол улсын Хот тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль
- 14.Монгол улсын Ариун цэврийн тухай хууль тогтоомж
- 15.Монгол улсын Галын аюулгүй байдлын тухай хууль
- 16.Монгол улсын Усны тухай хууль

Заавал мөрдөх 2 дугаар хавсралт

Нэр томъёоны тайлбар толь

- 1.*Бүс нутаг* - Аймаг, сум, нийслэл, дүүрэг, хот тосгоны хоорондын нийгэм, эдийн засгийн харилцаа холбоо, тусгай хамгаалалттай газар нутаг, тэдгээрийн орчны бүс, хүн амын нутагшилт, хөдөө аж ахуй, аялал жуулчлал болон аж ахуйн бусад салбар (салбар хооронд)-ын уялдаа холбоо, орон зайн хөгжил, байршлын хүрээг хамарсан Монгол улсын нутаг дэвсгэрийн тодорхой хэсэг буюу эдийн засаг, нийгмийн цогцолборыг хэлнэ.
- 2.*Орон сууцны бичил хороолол*- Орон сууцны хэд хэдэн бүлэглэлээс бүрдсэн хотын бүтэц дэх хот төлөвлөлтийн нэгэн нэгжийг хэлнэ. 8 000-10 000 хүн амтай, 10-25 га талбайд төлөвлөгдөж болно. Өдөр тутмын үйлчилгээний радиус нь 500 м-ээс ихгүй байна.
- 3.*Тосгон* - Нутаг дэвсгэр дэх хүн амын суурьшлыг бүрдүүлж буй засаг захиргааны бие даасан нэгж
- 4.*Капитал барилга* - Он удаан жил ашиглагдах хийц бүтээц, чанар сайтай барилга байгууламж
- 5.*Интерполяци* - Завсрын хэмжээ тогтоолт
- 6.*Ландшафт* - Байгалийн өвөрмөц тогтоцтой газар
- 7.*Рекреаци* - Амралт зугаалгын орон зайн орчин
- 8.*Орон сууцны хороолол*- Хэд хэдэн бичил хороололоос бүрдсэн хотын бүтэц дэх хот төлөвлөлтийн нэгэн нэгжийг хэлнэ. 30 000-80 000 хүн амтай, 80-250 га талбай бүхий орон зайн цогцолбор. Үйлчилгээний радиус нь 1500м-ээс ихгүй үйлчилгээний барилгууд буюу хотын чанартай үйлчилгээний барилгууд байрласан, гол гудамж ба хотын чанартай гудамж, нэвтрэхэд төвөгтэй ердийн болон хиймэл заагаар хязгаарлагдсан суурьшлын элемент юм.
- 9.*Дренаж* - 8.4-д заасан төхөөрөмж гэдэг үг нь хөрсний усыг татан зайлуулах насос, усны горимыг хянах худаг зэргийг хэлнэ.
- 10.*Хотын төв цэнгэлдэх хүрээлэн /общегородской парк/* - хотын бүх иргэдэд зориулагдсан соёл-үйлчилгээ, амралт цэнгүүн, биеийн тамир урлаг спортын арга хэмжээ зохион явуулдаг, тоглоом ба үзвэрийн газар бүхий ногоон байгууламжийн хөвч юм.
- 11.*Хорооллын цэцэрлэг /районный парк/* - хорооллын иргэдийн амралт чөлөөт цагаа

зөв зохистой өнгөрүүлэх зориулалттай газар бүхий ногоон байгууламж .

12.Цэцэрлэгт талбай /сквер/ - иргэдийг түр амарч алжаал тайлах зориулалттай 0.15 аас 2 га бүхий талбайтай ногоон байгууламж.

13.Цэцэрлэгт гудамж /бульвар/ - явган хүний хөдөлгөөнийг цэгцлэх ба иргэдийг түр амарч алжаал тайлах зориулалттай газар бүхий ногоон байгууламж юм

14.Цэцэрлэгт явган хүний зам /аллей/ - цэнгэлдэх хүрээлэнгийн ногоон байгууламж бүхий гол ба салбар замыг хэлнэ.

Аллея - модот гудамж

ХОТ, ТОСГОНЫ ТӨСӨЛ ЗОХИОХОД МӨРДӨХ УУР АМЬСГАЛЫН БҮСЧЛЭЛИЙН ҮНДСЭН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

Уур амьсгалын бүс	Уур амьсгалын дэд бүс	Бүсүүдийн уур амьсгалын үндсэн үзүүлэлт					Бүсүүдийн уур амьсгалын тооцооны үзүүлэлтүүд										Геофизикийн онцлог	Орон сууц олон нийтийн барилгын төлөвлөлтийн шаардлагыг тодорхой - лох байгаль цаг уурын үзүүлэлтүүд
		1-р сарын агаарын дундаж температур, °C	Өвлийн 3 сарын салхины дундаж хурд, м/сек	7-р сарын агаарын дундаж температур, °C	Жилийн дундаж харьцангуй чийг, %	Хөрсөнд тэг градус нэвчих гүн, см	Дулаан алдалт						Галлагааны хугацаа, (хоног)	Халаалтын улирлын хэм, хоног	Барилгын босоо гадарга дээрх			
							Салхины шахац кг/м²	1 сарын дулаан дутагдал, °C/м²	Сүүдэр тал, °C/м²	Цагирагийн үйлчлэл °C/м²	Салхинй үйлчлэл °C/м²	VII сарын дулааны илүүдэл, °C/м²			Борооны норголт, мм	Нийлбэр цацраг, МДж/м²		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
I	I	-20-25	0.5-1.0	9-15	60-75	400	25-30	40-45	250-260	130	5	10-2	250-260	7500-9000	<25	1900-2200	Цэвдэг хөрсний тархалт ихтэй, газар хөдлөлтийн 6-9 балл	Үргэлжилсэн хахир хүйтэн өвөлтэй, сэрүүн, чийглэг зунтай. Барилгыг аль болохоор төвлөрсөн төлөвлөлттэй, давхар гонхтой, ханын дулаан алдагдлыг сайн тооцож төл-өвлөх,орцыг төвлөрүүлэх арга хэмжээ авах
II	II	-19-36	0.8-1.5	15-18	59-71	350-400	30^0	40-50	200-265	150	6-10	16-21	230-250	6500-7500	25-50	2200-2300	Алаг цоог тархсанмөнх цэвдэгт хөрсөнд их хэмжээний ул хөрсний улирлын гүн хөлдөлттэй, мөсдөлттэй, газар хөдлөлтийн 7-10 балл	Нэн хүйтэн өвөлтэй, сэрүүн, чийглэг зунтай. Салхины хамгаалалтыг сайн тооцож, барилгыг төлөвлөхдөө ханаар алдах дулааныг сайн тооцож, өвлийн нөхцөлд нарны халааптыг идэвхижүүлэх төлөвлөлт хийх
	IIб	-25-27	0.7-1.6	18-19	65-70	300-350	25-30	40^5	220-250	135	5	13-16	210-230	6200-6500	50-75	2000-2200		

III	IIIa	-15-23	2.5-3.7	15-19	51-60	250-300	30-40	35^5	230-250	142	11-20	16-29	210-230	6200-6500	75-100	2200-2400	Ул хөрсний улирлын хөлдөлтгүй, газар хөдлөлтийн 6-9 балл	Өвөл хавар нь хүйтэн, хуурай халуун зунтай: Барилгад нарны хаалт төлөвлөж болно. Хашлага бүтээцийн тооцоог сайн хийж, агааржуулалтыг оновчтой тооцох
	IIIб	-13-25	0.8-3.0	14-17	53-56	200-250	40-50	35^0	200-250	140	11-20	13-20	230-250	6000-6500	25-50	2300-2500		
IV	IVa	-15-20	0.5-1.5	19-24	55-65	200-300	50-60	35-40	170-200	146	4-10	24-26	195-200	4800-6200	<25	2500-2700	Улирлын харьцангуй бага хөлдөлттэй, газар хөдлөлтийн 6-9 балл	Зөөлөвтөр хүйтэн өвөлтэй, хат халуун хуурай зунтай. Барилгын хашлага бүтээцийн зузааныг хамгийн багаар тооцох,агааржуулалтын булангийн болон нэвт системтэй төлөвлөх, нарны хаалт төлөвлөх аэрацийг тооцох
	IVб	-17-25	2.0-5.3	18-21	54-64	190-250	50-60	40-45	200-250	147	20-28	16-22	210-230	5000-6200	100-150	2400-2600		
	IVb	-12-17	2.2-5.3	22-26	45-55	160-220	65-75	35-40	160-200	155	15-25	23-27	195-210	3760-5335	25-50	2500-2800		

Галын аюулаас хамгаалах шаардлага

1*.Орон сууц, олон нийтийн барилга болон үйлдвэр, үйлдвэрийн туслах барилга байгууламжийн хоорондох гал тусгаарлах хамгаалалтын зайг 1 дүгээр хүснэгтэд зааснаас багагүйгээр төлөвлөнө. Харин үйлдвэр, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн барилга хоорондын гал эсэргүүцэх хамгаалалтын зайг холбогдох норм дүрмийн дагуу төлөвлөнө.

Гал тэсвэршилтийн I, II зэрэгтэй орон сууц, олон нийтийн барилга болон тэдгээрийн туслах барилгаас гал тэсвэршилтийн I, II зэрэгтэй гарааш буюу үйлдвэрийн барилга хүртэлх зайг 9 м-ээс багагүйгээр харин полимер болон галд хялбар шатдаг материалаар барьсан үйлдвэрийн барилга хоорондын зай 15 м-ээс багагүй байхаар төлөвлөнө.

1 дүгээр хүснэгт

Барилгын гал тэсвэршилтийн зэрэг	Барилга хоорондын гал тусгаарлах хамгаалалтын зай. м-ээр		
	I, II	III	IV
I, II	6	8	10
III	8	8	10
IV	10	10	15

Тайлбар:

*1.Барилгын гал тэсвэршлийн зэргийг галын норм дүрэм БНБД 21-01-02-ын дагуу тогтооно.

2.Барилга байгууламжийн хоорондох гал тусгаарлах хамгаалалтын зайг гадна хавтгайлжин ханын гадаргуу хоорондын хэмжээгээр тодорхойлно. Хэрвээ гадна хананд 1м-ээс дээш гадагш илүү гарсан бүтээц байвал гал тусгаарлах хамгаалалтын хэмжээг тухайн бүтээцийн гадаргуунаас тооцож төлөвлөнө.

3.Гадна ханандаа цонхгүй барилгын гал тусгаарлах хамгаалалтын зайг гал тэсвэршилтийн III-IV зэрэгтэй барилгаас бусад барилгад 20% хүртэл бууруулахыг зөвшөөрнө.

4.Газар хөдлөлтийн 9 баллын бүсэд барих орон сууцны барилга хоорондын болон орон сууц олон нийтийн барилга хоорондын гал тусгаарлах хамгаалалтын зайн норматив хэмжээг гал тэсвэршилтийн IV зэрэгтэй барилгад 20% хүртэл ихэсгэж төлөвлөнө.

5.Уур амьсгалын I бүсэд барих гал тэсвэршилтийн бүх зэрэглэлд хамаарах барилгаас гал тэсвэршилтийн III- IV зэрэгтэй барилга хүртэлх зайн норматив хэмжээг 25% ихэсгэж төлөвлөнө.

6.Уур амьсгалын I бүсэд барих гал тэсвэршилтийн IV зэрэгтэй барилгуудын хоорондох гал тусгаарлах хамгаалалтын зайг 50% хүртэл ихэсгэн төлөвлөнө.

7.Шатдаг материалаар барьсан 2 хүртэл давхар барилга хоорондын гал тусгаарлах хамгаалалтын зайг 20% нэмэгдүүлж төлөвлөнө.

8.Хэрвээ эсрэг талын барилгын хана нь гал тэсвэршлийн зэрэгтэй бол гал тэсвэршилтийн I-II зэргийн барилга хоорондын гал тусгаарлах хамгаалалтын зайг 6 м хүртэл төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

9.Хувийн сууцны эдэлбэр газрын хоорондын гал тусгаарлах хамгаалалтын бүсийн зайг 1 дүгээр хүснэгтэд зааснаар тогтоож галын норм дүрэм БНБД 21-01-02-ын дагуу төлөвлөнө.

10.Галын норм БНБД 21-01-02-ын хүрээнд гал эсэргүүцэх ханагүй барих барилгын эдэлбэр газрын талбай нийт барилгажилтын талбайтай тэнцүү байх нөхцөлд сууц хоорондын болон сууц, аж ахуйн байгууламж хоорондын зайг нормчлохгүй.

11.Хувийн сууцны эдэлбэр газраас салгаж барих аж ахуйн байгууламжийн эдэлбэр газрын талбайн хэмжээ 800 ам/м-ээс ихгүй байвал барилга хоорондын зайг

нормчлохгүй. Харин аж ахуйн барилгыг зориулалтаар нь бүлэглэсэн хэсгүүдийн хоорондын зайг 1 дүгээр хүснэгтэд зааснаар тооцож төлөвлөнө.

12.Явган зам, гарцыг орон сууц, олон нийтийн барилгын гал гарсан хэсэг болон туслах барилгууд, галын шат руу саадгүй очих, галын машин чөлөөтэй зорчих боломжтой төлөвлөнө.

Зам гарцаас 10 хүртэл давхар барилгын хана хүртэл 5м-ээс багагүй, 10 дээш давхар барилгын хана хүртэл 8м-ээс багагүй байхаар тооцож төлөвлөнө. Энэ бүсэд ямар нэгэн хаалт, цахилгаан дамжуулах агаарын шугам болон мод эгнүүлэн тарихыг хориглоно.

Барилгын орц байхгүй ханын дагуу галын машин зорчих 6м-ээс ихгүй зурвас зай гаргаж төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

13.Орон сууц, олон нийтийн барилгаас нефьт бүтээгдэхүүний агуулах хүртлэх зайн хэмжээг холбогдох норм дүрмийн дагуу тогтооно. Харин уурын зуух, дизель цахилгаан станц, бусад цахилгаан шугам сүлжээний объектуудын түлшний агуулахаас орон сууц, олон нийтийн барилга хүртэл зайн хэмжээг 2 дугаар хүснэгтэд зааснаас багагүйгээр тооцож төлөвлөнө.

2 дугаар хүснэгт

Агуулахын багтаамж, м ³	Орон сууц олон нийтийн барилгын гал тэсвэршилтийн зэрэг		
	I, II	III	IV
800-гаас 10000хүртэл	40	45	50
100-гаас 800 хүртэл	30	35	40
100 хүртэл	20	25	30

Тайлбар.Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрт сургууль, эмнэлэг, амралт, үзвэрийн болон спортын барилга байгууламжаас 100м³ хүртлэх багтаамжтай агуулах хүртлэх зайг 2 дахин нэмэгдүүлж төлөвлөнө. Харин 100м³-ээс дээш багтаамжтай агуулахын тухайд энэ зайг СНиП 11-106-79-ын дагуу төлөвлөнө.

14.Гол мөрөн, усан сан руу очих галын машин ус авах зориулалттай зам төлөвлөнө.

15.Хот орчмын ойн бүсийн зах хүртэл хотын барилгажсан бүсийн хилээс 50 м-ээс багагүй, хувийн сууцны 1-2 давхар барилгатай хороолол буюу хөдөөгийн тосгон, сум суурингийн барилгажсан бүсийн хилээс 15 м-ээс багагүй зайтай байхаар тус тус тооцож төлөвлөнө.

16.Гал түймэр унтраах галын депогийн газрын үйлчлэх хүрээ 3 км-ээс ихгүй байх ёстой. Галын газрын барилгажилтыг холбогдох норм дүрмийн дагуу төлөвлөнө.

Заавал мөрдөх 5 дугаар хавсралт

Хот, тосгоны нутаг дэвсгэр, ашиглалт, барилгажилт болон хүн амын төлөвлөлтийн шалгуур үзүүлэлтүүдийг тооцох зарчим

Хот, тосгоны нийгэм-эдийн засгийн нийлмэл систем гэж үзнэ. Иймээс барилга байгууламжийн хувьд үндсэн зургаан дэд системд ангилагдана. Үүнд:

- 1.Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар;
- 2.Соёл ахуйн болон нийтийн ахуйн үйлчилгээ;
- 3.Орон сууцны фонд;
- 4.Гудамж, замын сүлжээ;
- 5.Тээврийн байгууламж;
- 6.Инженерийн барилга байгууламж.

Хот, тосгоны нутаг дэвсгэрийг энэ ёсоор зориулалтын бүсчлэлээр ангилан, орон суурьшил, үйлдвэрийн бүсийн газар эзэмшилт, ашиглалтыг бүс тус бүрээр дараахи зарчмаар тооцно.

Орон сууцны хорооллын барилгажилтын нягтралыг тооцохдоо сууцны фонд, барилгын талбай, эзэлхүүн, давхрын үзүүлэлтүүдийг тулгуур үзүүлэлт болгон авах бөгөөд харин үйлдвэрийн бүсийн тухайд үйлдвэрлэлийн болон туслах талбай,

зүлэгжүүлсэн талбай нөөц талбайг авч хамруулан тооцно.

Хот байгуулалтын төслийн боловсруулалтын үе шатнаас хамаарч, төлөвлөлтийн шийдлийн эдийн засгийн үнэлгээнд техник-эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүдийг ашиглана. Энэ үзүүлэлтийг дотор нь орон сууц, олон нийтийн барилгын үзүүлэлтүүд гэж ангилна.

Нэг.Орон сууцны барилгын үзүүлэлтүүдийг дараах өгөгдлүүдээр тодорхойлно.

- Сууцны талбай, m^2 - Үндсэн өрөөнүүдийн нийлбэр талбай;
- Нийт талбай, m^2 - Үндсэн болон туслах өрөөнүүдийн талбайн нийлбэр (ашигтай) ханын шүүгээ, орон сууцны доторхи хонгил, хаалт;
- Орон сууцны дундаж - Орон сууцны нийт талбайг нийт сууцны тоонд нийт талбай, m^2 харьцуулсан харьцаагаар илэрхийлэгдэнэ.
- Төлөвлөлтийн коэффициент K_1 - Тухайн суурьшлын бүсийн сууцны талбайг нийт талбайд харьцуулсан харьцаагаар илэрхийлэгдэнэ. Сууцны төлөвлөлтийн чанараас хамаарч K_1 коэффициент нь орчин үеийн тохилог барилгад 0.55-0.7 байх бөгөөд төлөвлөлтийн хугацаанд доод хязгаарруу туслах өрөөнүүдийн талбайг нэмэгдүүлэх зорилго баримтлах ёстой.
- Эзлэхүүний коэффициент K_2 - Орон сууцны барилгын эзлэхүүний бүх талбайд харьцуулсан харьцаагаар илэрхийлэгдэнэ. Тухайн коэффициент нь давхрын өндрөөс хамаарч 3.4-4.7 байна.
- Коэффициент K_3 - Ямар нэгэн давхрын бүх талбайг барилгажилтын талбайд харьцуулсан харьцаагаар илэрхийлэгдэнэ. Энэ коэффициент нь давхраас хамаарч ялгавартай тогтоогддог ба 5 давхар сууцанд 0.66-0.81; 9 давхар "сууцанд 0.59-0.75 байна. Тухайн коэффи-циентийн өөрчлөлт нь төрөл бүрийн давхар бүхий хийц, бүтээцийн төлөвлөлтөөс голлон хамаарах ба ялангуяа босоо зөөврийн байгууламжтай (лифт, өргөгч цамхаг, г.м) байшингуудад илүү өөрчлөгддөг байна. K_3 нь онолын үндсэн дээр ашиглагддаг.
- Орон сууцны дундаж давхар Э - Дундаж гармоник харьцуулалтыг дараахи томъёогоор илэрхийлнэ.

$$\text{Э} = \frac{O}{O_1 + \frac{O_2}{2} + \frac{O_3}{3} + \frac{O_4}{4} + \dots + \frac{O_n}{n}}$$

O - орон сууцны барилгын нийт талбай, m^2 ;

$O_1; O_2; O_3; \dots O_n$ - 1; 2; 3; 4;... n давхрын нийт талбай, m^2 ;

1; 2; 3; ... n - давхрын тоо;

Дундаж давхар нь тухайн хот болон районы өндөр-жилтийн нүүр царайг илэрхийлнэ. Түүнээс гадна хот байгуулалтын норм, нормативын үзүүлэлтүүд давхрын хэмжээнээс ихээхэн шалтгаалж, ялгардаг учир бодит үзүүлэлтийг нормативын үзүүлэлттэй харьцуулан хянах нөхцөл буюу шалгуур үзүүлэлт болдог.

- Суурьшлын бүсийн барилгажилтын нягтрал П - Барилгажсан болон нөөц, барилгажаагүй талбайг суурьшлын нийт талбайд харьцуулсан харьцаагаар илэрхийлэгдэнэ.

$$П = \frac{10^3 C}{T_{\text{ж}}}; \%$$

C - орон сууцны барилгажсан талбайн нийлбэр, га;

$T_{\text{ж}}$ - суурьшлын талбай, га

- Орон сууцны фондын цэвэр нягтрал $Q_{\text{нетто}}$ - 1 га суурьшлын талбайд ногдох орон сууцны нийт талбайн хэмжээгээр илэрхийлэгдэнэ

$$\sigma_{\text{НЕТТО}} = \frac{O}{T_{\text{ж}}}$$

(м² нийт талбай/га)

O – орон сууцны нийт талбай, м²

T_ж – суурьшлын талбай, га

- Орон сууцны фондын бохир нягтрал - 1 га нийт талбайд ногдох орон сууцны нийт талбайн хэмжээгээр илэрхийлэгдэнэ.

$$\sigma_{\text{БРУТТО}} = \frac{O}{T_{\text{н}}}$$

O – орон сууцны нийт талбай, м²

T_н – тухайн хорооллын (мэдээлэл судалгааны бүсийн) нийт талбай, га

- Хүн амын суурьшлын нягтрал Q^H -1 га нутаг дэвсгэрт ногдох хүн амын тоогоор илэрхийлэгдэнэ.

$$\sigma^H = \frac{H}{T}$$

H -тухайн бүсийн хүн амын тоо, хүн;

T -тухайн бүсийн нийт нутаг дэвсгэр, га

Хоёр. Газар ашиглалт, эзэмшилтийн шалгуур үзүүлэлтийг тооцох зарчим

$$K' = \frac{(T_n + T_o + T_r)}{T}$$

- Газар эзэмшилтийн коэффициент K'

T_n- үйлдвэр аж ахуйн газрын барилгажсан талбайн нийлбэр, га;

T_o- үйлдвэрлэлийн туслах талбайн нийлбэр (үйлдвэрлэлийн дотоод тээврийн талбай, цахилгаан эрчим хүчний байгууламж, сантехникийн байгууламж, туслах барилга байгууламж, отвал болон бусад), га;

T_r- үйлдвэрийн нөөц талбай, га;

T- үйлдвэрийн бүсийн нийт талбай, га.

Газар эзэмшилтийн коэффициент нь газар нутгийн 20.0-35.0 хувьд хэлбэлзэнэ.

- Газар ашиглалтын коэффициент K''

$$K'' = \frac{(T_n + T_o + T_r + T_t)}{T}$$

T_t- автозам, төмөр замын салаа, орц, эстакад г.м. бусад барилга байгууламжийн нийт талбай, га.

Эдэлбэр газрын ашиглалтын коэффициент нь өндрийн байдлаас хамаарч 0.7-1.5 байна.

- Цэцэрлэгжүүлэлтийн коэффициент K'''

$$K''' = \frac{T_3}{T}$$

T₃- цэцэрлэгжүүлсэн талбай, га.

- Үйлдвэр аж ахуйн бүсийн барилгажилтын цэвэр нягтрал D_n

$$D_n = \frac{10^2 C}{T_n}$$

C - үйлдвэрийн бүсэд байрлах барилга байгууламжийн эзлэх нийлбэр талбай, га;
 T_n - үйлдвэрийн бүсийн талбай, га.

Хот байгуулалт-эдийн засгийн үнэлгээ нь тухайн хот, төв, суурины газар ашиглалтын одоогийн байдал, үндсэн хөрөнгийн балансын өртгийн үзүүлэлтэд дүн шинжилгээ өгч, хотын дэвсгэр нутаг ашиглалтын хэтийн төлөвийн гол шийдэл, тоон үзүүлэлтэд тулгуурлан, хотын нийт нутаг дэвсгэрт буюу тухайн хэсгийн үнэлгээг үндэслэлтэй тогтооход чиглэгдэнэ.

Үнэлгээнд тулгуурлан тухайн хот, суурины нутаг дэвсгэрт байршиж байгаа үйлдвэр, аж ахуйн нэгжийн газар эзэмшсэний болон инженерийн төхөөрөмжийн барилга байгууламж, зам талбайн үндсэн хөрөнгийг ашигласны зохих төлбөрийг тогтооно.

Заавал мөрдөх 6 дугаар хавсралт

Нутаг дэвсгэрийн хүн амын багтаамжийг тооцох зарчим

Газар нутгийн хүн амын багтаамжийг тодорхойлох асуудал газар нутгийн иж бүрэн үнэлгээний үр дүнд нөлөөлөх нэгэн хүчин зүйл болно.

Газар нутгийн хүн амын багтаамжийг тогтоосноор хүн амыг өдөр тутмын хэрэгцээт бараа болон соёл, ахуйн үйлчилгээгээр ойрын зайнаас хангах, байгаль, экологийн тэнцвэрт байдлыг хадгалах, хамгаалах ач холбогдолтой.

Үйлдвэрлэлийн нилээд хэд хэдэн салбар хөгжсөн их хот, том хот тосгон, мөн амралт аялал жуулчлалын чиглэлээр хөгжих хот маягийн сууринд болон бусад газар нутгийн хүн амын багтаамжийг тооцох зайлшгүй шаардлагатай болдог.

Газар нутгийн хүн амын багтаамжийг тэдний өдөр тутмын амьдрал ахуйд зайлшгүй хэрэгцээ шаардлагатай байгалийн нөөцийн судалгаанд тулгуурлан тооцоолон гаргана. Энэ судалгаанд:

- Үйлдвэрийн болон иргэний барилга байгууламжид тохиромжтой газар нутаг;
- Хот орчмын хөдөө аж ахуйн баазад зориулагдсан хөдөө аж ахуй эрхлэхэд тохиромжтой газар нутаг;
- Газрын гадаргын дээрхи болон хөрсөн (гадаргын) доорхи усны нөөц;
- Хүн амын амралт зугаалгыг зохион байгуулах газар нутаг тус тус багтана.

Газар нутгийн иж бүрэн үнэлгээний үр дүнг үндэслэн дээр дурдсан байгалийн нөөцийг тодорхойлж, газар нутгийн хүн амын багтаамжийг тооцоолон гаргана. Мөн энэ үнэлгээний үр дүнд байгалийн нөөц, үйлдвэр болон иргэний барилга байгууламжийн талбайд орших хүн ам, ус, рекреацийн нөөц, хот орчмын хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний хангамж зэрэг асуудлуудтай харилцан уялдаатайгаар газар нутгийн хүн амын багтаамжийг тухайн хүчин зүйлээр ойролцоогоор тооцож тогтооно.

Газар нутгийн хүн амын тухайн багтаамжийг гаргаж, дүн шинжилгээ хийсний үндсэн дээр эцсийн байдлаар хүн амын багтаамжийн хамгийн бага үзүүлэлтийг сонгон авна.

Үйлдвэрлэлийн болон олон нийтийн барилга байгууламжид зориулсан газар нутгийн хүн амын багтаамжийг тодорхойлох томъёо нь:

$$D_1 = \frac{\sum_{i=1}^n T_i \times 1000}{H}$$

D_1 - газар нутгийн тухайн хүчин зүйлд тохирох хүн амын багтаамж, хүн

T_i - i районы нэн тохиромжтой гэж үнэлэгдсэн газар нутаг, га

H - 1000 хүнд ногдох газар нутгийн ойролцоо хэрэгцээ, (үйлдвэрлэлийн онцлогоос хамааран 1 км^2 -т 20.0-25.0 мян.хүн)

- Усны нөөцөөр газар нутгийн хүн амын багтаамжийг дараахи томъёогоор тодорхойлно.

$$D_2 = D_3 + D_4$$

D_2 - газар нутгийн хүн амын усны нөөцөөр нийлбэр багтаамж, хүн

D_3 - газар нутгийн хүн амын гадаргын дээрх усны нөөцөөр хүн амын багтаамж, хүн

D_4 - газар нутгийн хүн амын хөрсний доорхи усны нөөцөөр багтаамж, хүн

- Газрын дээрх усны нөөцөөр нутгийн гадаргын дээрх усны нөөцөд тохирох хүн амын багтаамжийг дараахи томъёогоор тодорхойлно.

$$D_3 = \frac{\sum_{i=1}^n P_i \times K \times 1000}{P}$$

D_3 - газар нутгийн гадаргын дээрх усны нөөцөд тохирох хүн амын багтаамж, хүн

P_j - i районы ус зарцуулалтын байдал, м³/хоног

P - 1000 хүнд ногдох усан хангамжийн хэрэгцээ, м³/хоног (тухайн районы хөгжлөөс хамаарч 1000-2000 м³/хоног)

K - бохир усыг цэвэршүүлэн халдваргүйжүүлэх итгэлцүүр, (өмнөд хэсэгт 0.25; хойд хэсэгт 0.1)

- Хөрсөн доорхи усны нөөцөөр газар нутгийн хүн амын багтаамжийг дараахь томъёогоор тодорхойлно.

$$D_4 = \frac{\sum_{i=1}^n \Delta_i \times T_i \times 1000}{P_0}$$

D_4 - газар нутгийн хөрсний доорхи усны нөөцөд тохирох хүн амын багтаамж, хүн

Δ_j - i районы газар нутгийн гүний усны ундаргын модуль, м³/хоног га

T_j - i районы газар нутаг, га

P_0 - 1000 хүнд ногдох усны хэрэглээний норматив, м³/хоног (40м³/хоног)

- Рекреацийн нөөцөөр газар нутгийн хүн амын багтаамжийг тухайн районы рекреацийн оргил ачааллын үед 40.0 хувь нь амрахаар, сэрүүвтэр уур амьсгалтай газарт: ойд-75.0%, усанд-25%; халуун, хуурай уур амьсгалтай нутагт эсрэгээр ойд-25%, усанд-75.0% байхаар зохион байгуулж, дараахь томъёог хэрэглэн тооцоолно.

$$D_5 = \frac{\sum_{i=1}^n T_i \times L \times 0.5 \times 1000}{100 \times H \times M}$$

D_5 - рекреацийн нөөцөөрхи газар нутгийн хүн амын багтаамж, хүн

T_r - рекреацид нэн тохиромжтой гэж үнэлэгдсэн газар нутаг, га

L - тухайн газар нутагт ойн эзлэх хувийн жин, %

0.5 - хотын ногоон бүсийн зөвшөөрөгдсөн хэмжээг харгалзсан итгэлцүүр

H - 1000 хүнд ногдох рекреацийн газар нутгийн ойролцоо хэрэгцээ, га (дундаж үзүүлэлт нь 1 га-д 5 хүн ноогддог учраас энэ нормативыг 2 км²-аар авна)

M - усны болон ойн ойролцоо рекреацийг зохион байгуулах итгэлцүүр (сэрүүвтэр уур амьсгалд $M=0.3$; халуун дулаан уур амьсгалд $M=0.1$)

- Рекреацийг усны ойролцоо зохион байгуулахад дараахи томъёог хэрэглэнэ:

$$D_6 = \frac{2 \sum_{i=1}^n B_i \times C \times 1000}{0.5 M}$$

D_6 - рекреацийн нөөцөөрхи газар нутгийн хүн амын багтаамж, хүн

B_j - i районы усанд сэлэхэд тохиромжтой зурвас газар, км

C - наран шарлагын газрын боломжийг харгалзсан итгэлцүүр (ой болон ойт хээрийн бүст $C=0.5$; хээр талын бүст $C=0.3$)

0.5 - 1000 хүнд ногдол наран шарлагын газрын ойролцоо норматив хэмжээ, км

M - Өмнөх M -тэй ижил (сэрүүвтэр уур амьсгалд $M=0.1-0.15$ халуун дулаан уур амьсгалд $M=0.3-0.4$)

Хот орчмын хөдөө аж ахуйн баазын зохион байгуулалтын нөөцөөрхи газар нутгийн хүн амын багтаамж нь түүнд ногдож болох газрын тооцоонд үндэслэн (ээлжлэн тариалах системийн шаардлагатай харьцааг баримтлах нөхцлийг анхаарах) тодорхойлогдоно. Түүнчлэн тухайн газар нутагт тээвэрлэлтийн даац муутай, түргэн муудах бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэх ач холбогдлыг тооцох шаардлагатай.

Заавал мөрдөх 7 дугаар хавсралт

Нисэх онгоцны буудлын эдэлбэр газрын төлөвлөлтөд тавих шаардлага

Нисэх онгоцны буудлын байршил, эдэлбэр газрын төлөвлөлтийг тогтоогдсон хууль эрх зүйн хүрээнд баримт бичгийг хот, тосгон, орон нутгийн захиргаатай тохиролцож шийдвэрлэнэ.

А.Байршлын сонгоход анхаарах асуудал:

1.Онгоц буудалд ойртох агаарын зурвас хил дотор буюу онгоц бууж хөөрөх талбайн хяналтын цэгээс 10 км радиусын дотор онгоцны буудлын бүх объектуудыг байрлуулна.

2.Аэродромын хяналтын цэгээс 30км-ийн радиусын дотор байрлаж байгаа 50м, түүнээс өндөр объектууд

Б. Байршлаас хамааралгүй объектууд:

3.Газрын түвшнээс 50 м, түүнээс өндөр объектууд

4.Радиотехникийн хэрэгслийн хэвийн ажиллагаанд нөлөөлж болох холбоо, цахилгааны шугам болон электромагнитын бусад объектууд

5.Тэсрэх дэлбэрэх объектууд

6.Оргилох хийн асаалтад зориулсан бамбарын төхөөрөмж⁽¹⁾;

⁽¹⁾ Бамбарын төхөөрөмжийн өндрийг тодорхойлохдоо хаях хамгийн их боломжит өндрийг тооцоолох ёстой.

7.Онгоц буух буудлын талбайн харагдах байдалд нөлөөлөх үйлдвэрийн болон бусад объектууд;

Энэхүү хавсралтын 3-7 дугаар зүйлд заасан объектуудыг байрлуулах асуудлыг холбогдох дээд байгууллагуудтай урьдчилан зохицох ёстой. Онгоц буудлын хяналтын цэгээс 15 км-ийн дотор хаягдал ялгаруулах болон мал нядалгааны объект байрлуулахыг хориглоно.

Тайлбар:

1.Шинээр барих объектыг 3 жилийн дотор эхлээгүй нөхцөлд хүчингүйд тооцно.

2.Онгоцны буудлын талбайн геометр төвийн орчинд онгоц буух талбайн хяналтын цэг байрлах ёстой. Үүнд:

- Онгоц буух, хөөрөх нэг зурвастай нөхцөлд энэ цэг геометр төвд нь байх;

- Зэрэгцээ хоёр зурвастай нөхцөлд тэдгээрийн төвийг холбосон шулуун шугамын төвд байх;

- Зэрэгцээ буух 2 зурвастай байх нөхцөлд төвүүдээс босгосон тэгш өнцөгтийн огтлолцсон цэг дээр байх;

3.Өндөр барилга барих нөхцөлд тухайн барилгын байршлын солбилцлыг зааж өгнө.

Заавал мөрдөх 8 дүгээр хавсралт

**Инженерийн төвлөрсөн болон хэсэгчилсэн хангамжтай
сууцны эдэлбэр газрын зөвшөөрөгдөх хэмжээ.**

Орон сууцны барилга болон эдлэн газар бүхий сууцанд ногдох эдэлбэр газрын хэмжээг тухайн барилгын хэв маяг, өндөр (давхрын тоо), сууцны тоо, орчны барилгажилтын онцлог, хот суурины ангилалаас хамааруулан 1 дүгээр хүснэгтийн дагуу тогтоож төлөвлөнө.

1 дүгээр хүснэгт

№	Талбайн хэмжээ, барилгын хэв маяг	Сууцны давхар	Айлын тоо	Байрших хот тосгоны ангилал	Байрших үүрэг зориулалтын бүс	Тайлбар
1	600-800 (эдлэн газартай сууц)	1-2	1-2	Бага хот	Нам давхар сууцны хороололд	Барилгажих талбайг оруулна. (инженерийн хэсэгчилсэн хангамжтай сууц)
				Хөдөөгийн тосгон	Суурьшлын хэсэгт	
				Дунд хот	Нөөц газарт	
				Бүх төрлийн хот	Хот орчмын бүст	
2	300-600 (коттедж хэлбэрийн эдлэн газартай сууц)	1-2	1-4	Том хот	Нөөц газарт	Барилгажих талбайг оруулна. (инженерийн хэсэгчилсэн хангамжтай сууц)
				Бага хот	Суурьшлын хэсэгт	
				Дунд хот	Нам давхар сууцны хороололд	
				Хоторхуу тосгон	Суурьшлын хэсэгт	
				Хөдөөгийн тосгон	Суурьшлын хэсэгт	
				Бүх хот	Хот орчмын бүст	
3	100-300 (коттедж хэлбэрийн эдлэн газартай сууц)	1-3	1-4	Их хот	Нам давхар сууцны хороололд	Барилгажих талбайг оруулна. (инженерийн хэсэгчилсэн хангамжтай сууц)
				Том хот	Нам давхар сууцны хороололд	
				Бага дунд хот	Нөөц газарт	
				Хөдөөгийн тосгон	Суурьшлын хэсэгт төв хэсэгт	
				Бүх төрлийн хот	Хот орчмын бүст	
4	60-100 (блокчилсон болон террас маягийн сууц)	1-4	хязгаарлахгүй	Их, том, дунд, бага хот	Суурьшлын хэсэгт	Барилгажих талбайг оруулахгүй. (инженерийн төвлөрсөн хангамжтай сууц) - үйлчилгээтэй сууц
				Хоторхуу тосгон	Суурьшлын хэсэгт	
				Бүх төрлийн хот, тосгон	Сэргээн шинэчилж буй хэсэг, нөөц талбайд	
5	30-60 (эзлэхүүний нарийн цоц архитектур төлөвлөлтийн шийдэл бүхий сууц)	2-5 давхар хязгаарлахгүй	хязгаарлахгүй	Их, том, дунд, бага хот	Суурьшлын хэсэгт	Барилгажих талбайг оруулахгүй. (инженерийн төвлөрсөн хангамжтай сууц) - үйлчилгээтэй сууц
				Хоторхуу тосгон	Суурьшлын хэсэгт	
				Бүх төрлийн хот, тосгон	Сэргээн шинэчилж буй хэсэг, нөөц талбайд	

Зөвлөмжийн 9 дүгээр хавсралт

Суурьшлын бүсийн нутаг дэвсгэрийн хүн амын нягтралын тооцоо

Суурьшлын бүсийн нутаг дэвсгэрийн хүн амын нягтралыг 1 дүгээр хүснэгтэд зааснаас багагүй; орон сууцны хорооллын эдэлбэр газрын хүн амын нягтралыг 2 дугаар хүснэгтэд заасанаас багагүй; хөдөөгийн суурингийн суурьшлын бүсийн хүн амын нягтралыг 3 дугаар хүснэгтэд зааснаас багагүй хэмжээгээр төлөвлөнө.

Хот, тосгоны дэвсгэр газрын хот байгуулалтын бүсчлэлийг "Хот байгуулалтын иж бүрэн үнэлгээ"-ний судалгаа тооцоонд тулгуурлан тогтоож, дэвсгэр газрын хот байгуулалтын зэрэглэлийн дагуу хүн амын нягтралыг нь тогтооно.

1 дүгээр хүснэгт

Суурьшлын бүсийн нутаг дэвсгэрийн хүн амын нягтрал, хүн/га

Дэвсгэр газрын хот байгуулалтын зэрэглэл	Хүн амын тооны дараахи ангилалаар (мян. хүн)							
	1.0-3.0	3.0-7.5	7.5-15.0	15.0-30.0	30.0-50.0	50.0-100.0	100.0-500.0	500.0 мянгаас дээш
Дээд	100	125	140	150	175	195	210	220
Дунд	-	-	-	-	-	190	200	210
Доод	50	85	120	135	150	170	180	190

Тайлбар:

1.Инженерийн бэлтгэл ажил хийхэд ихээхэн хөрөнгө оруулалт хийх шаардлагатай бол хүн амын нягтралыг 20-оос ихгүй хувиар нэмэгдүүлнэ.

$$H_x = \left(\frac{X_B}{X_{ИБД}} - 1 \right) \times 100\%$$

Үүнд:

X_B - нийт хөрөнгө оруулалтын томсгосон хэмжээ

$X_{ИБД}$ - инженерийн бэлтгэл ажилд шаардагдах хөрөнгө оруулалтын хэмжээ

2.Инженерийн хэсэгчилсэн хангамж бүхий эдэлбэр газартай нам давхар сууцны хороололтой хот, тосгоны эдэлбэр газрын хүн амын нягтралыг 40 хүн/га-гаас ихгүйгээр бууруулан төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

3.Улсын болон тусгай хамгаалалттай суурьшлын газар нутагт хүн амын нягтралыг төслийн техникийн даалгаварын үндсэнд шийднэ.

2 дугаар хүснэгт

Орон сууцны хорооллын эдэлбэр газрын хүн амын нягтралыг тооцох үндсэн зарчим, хүн/га

Уур амьсгалын бүс	Орон сууцны хорооллын нутаг дэвсгэрийн зориулалтын ангилал		
	өндөр давхар сууцны	Нам давхар сууцны	Олон нийтийн эдэлбэр газрын зонхилох хувь эзэлбэл
I бүс	200	110	50
II бүс (IIa; IIб дэд бүс)	320	150	60
III (IIIa; IIIб дэд бүс)	390	180	75
IV (IVa; IVб; IVв дэд бүс)	460	210	90

Тайлбар:

1.Орон сууцны хорооллын нутаг дэвсгэрийн хилийг гол гудамж ба хорооллын чанартай замын улаан шугамаар; хорооллын доторхи зам, явган зам, гарцын тэнхлэгээр болон ердийн зурвасын дагуу тогтоох бөгөөд эдгээрийн аль нь ч байхгүй тохиолдолд барилгажилтын улаан шугамаас 3 м зайд тогтооно. Нутаг дэвсгэрийн тооцооноос дүүргийн ба хотын чанартай барилга байгууламжийн талбай, түүх, соёлын дурсгалт зүйлс болон архитектур, ландшафтын үнэт бүтэц бүхий талбай, түүнчлэн үйлчлэх хүрээгээр зэргэлдээ орших хэд хэдэн хорооллын хэрэгцээг

хангахаар тооцогдсон соёл ахуйн үйлчилгээний барилга байгуламж (үйлчлэх хүн амын тоонд тохирсон)-ийн талбайг хасна. Нутаг дэвсгэрийн хэмжээг тооцоход хүн амын өдөр тутмын хэрэгцээг хангах олон нийтийн үйлчилгээний барилга байгууламжийн талбай, түүний дотор зэргэлдээ орших соёл ахуйн үйлчилгээний барилга байгууламжийн нутаг дэвсгэр, түүнчлэн газрын доорхи болон дээрхи орон зайг хамруулна. Сэргээн шинэчлэх үед орон сууцны хорооллыг шинээр байгуулахад орон сууцны хорооллын нутаг дэвсгэрийн бүрэлдэхүүнд орон сууцны бүлэглэлүүдэд хуваагдсан гудамж, талбай, хороолол доторхи явган зам талбай, барилгуудын орц довжоонд зориулагдсан талбайг оруулан тооцно.

2.Инженер-геологийн хүндрэлтэй нөхцөлд ногоон байгууламжийн 1 хүнд ногдох талбайгаас хамааруулан 1 хүнд 5 ам/м хүртэл хүн амын нягтрал өсч болно.

3.Хотын төв хэсгийн орон сууцны хорооллын хүн амын нягтрал өндөр байж болно. Гэхдээ 460 хүн/га-гаас хэтрүүлж болохгүй.

4.Барилгажуулж буй нутаг дэвсгэр нь ой болон ойн цэцэрлэгт ойр дөт буюу эсвэл эргэн тойрон ойгоор хүрээлэгдсэн орчинд ногоон байгууламжийн хэмжээг 30 хувиас ихээр багасахгүй бөгөөд үүнтэй харьцуулан хүн амын тооцооны нягтралыг дээрхи хувь хэмжээнээс илүү өсгөхгүй.

5.Хүн амын нягтрадын үзүүлэлтийг орон сууцны хангамжийн хэвийн түвшин болох 1 хүнд ногдох 13.5м² сууцны талбайгаар тогтооно. Энэ нормативыг техник эдийн засгийн тооцоог үндэслэж тогтооно. Гэхдээ 9 ам/м-ээс багагүй байх ёстой.

Хэрэв орон сууцны хангамжийн түвшинг өөрөөр авах болбол

$$П = \frac{П_{13.5} \times 13.5}{O} \quad \text{томъёогоор тооцно}$$

Үүнд:

П_{13.5} - нягтралыг 13.5 м²/хүн байх үеийн үзүүлэлт

О - орон сууцны хангамжийн байдал, м²

3 дугаар хүснэгт

Хөдөөгийн тосгоны суурьшлын бүсийн хүн амын нягтрал, хүн/га

Хөдөөгийн тосгоны үйлдвэрлэлийн чиглэл	Инженерийн хэсэгчилсэн хангамжтай сууцны эдэлбэр газрын хэмжээгээр, ам/м								
	100	200	300	400	500	600	700	800	900<
Газар тариалан	80	74	62	55	46	40	32	26	21
Мал аж ахуй	70	65	54	48	40	35	28	22	18
Холимог	75	69	58	51	43	38	31	25	20

Зөвлөмжийн 10 дугаар хавсралт

Тосгон тосгоны суурьшлын бүсийн хүн амын тооцооны нягтрал

Барилгын хэв шинж		Хүн амын нягтрал, хүн/га. (Өрхийн дундаж хүн амаар, хүн)							
		2.5	3.0	3.5	4.0	4.5	5.0	5.5	6.0
Эдлэн газар бүхий сууцны нийт эдэлбэр газрын хэмжээ, м2-аар	2000	10	12	14	16	18	20	22	24
	1500	13	15	17	20	22	25	27	30
	1200	17	21	23	25	28	32	33	37
	1000	20	24	28	30	32	35	38	44
	800	25	30	33	35	38	42	45	50
	600	30	33	40	41	44	48	50	60
	400	35	40	44	45	50	54	56	65
Давхрын тоог заасан бүлэглэсэн сууц,	2	-	130	-	-	-	-	-	-
	3	-	150	-	-	-	-	-	-
	4	-	170	-	-	-	-	-	-

Зөвлөмжийн 11 дүгээр хавсралт 1 дүгээр хүснэгт
**Өргөн хэрэглээний бараа, бүтээгдэхүүний агуулахын
 1000 хүнд ногдох эдэлбэр газрын доод хэмжээ, талбайн**

Өргөн хэрэглээний бараа, бүтээгдэхүүний агуулах	Агуулахын талбай, м ²		Эдэлбэр газрын хэмжээ, м ²	
	хотод	хөдөөгийн суурин тосгонд	хотод	хөдөөгийн суурин тосгонд
Аж үйлдвэрийн барааны	77	19	3107210	60
Хүнсний бүтээгдэхүүний	217	193	7407490	580

- Хүртвэрт 1 давхар, хуваарьт олон давхар (дунджаар 6м өндөртэй гэж үзэхэд) агуулахын нормуудыг үзүүлсэн болно.

Тайлбар:

1.Өргөн хэрэглээний бараа, бүтээгдэхүүний агуулахуудыг төрөлжүүлэн байршуулсан тохиолдолд эдэлбэр газрын хэмжээг 30 хүртэл хувиар бууруулж болно.

2.Бараа бүтээгдэхүүнийг урьдчилан зөөх бүсэд эдэлбэр газрын хэмжээг 40 хувь хүртэл өсгөж болно.

3.Өргөн хэрэглээний бараа, бүтээгдэхүүний агуулахын бэлтгэл нөөцийн түвшинг жижиглэн худалдаа явуулах өдрөөр (барааны эргэлт) тооцож, орон нутгийн удирдлагаас тогтооно.

2 дугаар хүснэгт

**Төрөлжсөн агуулахуудын 1000 хүнд ногдох
 багтаамж, эдэлбэр газрын доод хэмжээ**

Төрөлжсөн агуулах	Багтаамж, тн		Эдэлбэр газрын хэмжээ, м ²	
	хотод	Хөдөөгийн суурин тосгонд	хотод	хөдөөгийн суурин тосгонд
Түгээх, хуваарилах хөргөгч (мах, махан бүтээгдэхүүн, загас, загасан бүтээгдэхүүн, цөцгийн тос, өөхөн тос, сүү, цагаан идээ, өндөг хадгалах)	* 20	12	1.0	(30)
Жимс жимсгэнэ хадгалах	75	45	500	300
Хүнсний ногоо хадгалах				
Төмс хадгалах				

Тайлбар:

1.Төмс, хүнсний ногоо тариалдаг болон бэлтгэдэг бүсэд агуулахуудын багтаамж болон эдэлбэр газрын хэмжээг 0.6 коэффициент хэрэглэн тооцно.

2.Төмс, ногооны хадгалах газрын багтаамж, эдэлбэр газрыг хотод хотын гадна бий болгон зохион байгуулснаар багасгаж болох ба түүний хувь хэмжээг орон нутгийн удирдлагын шийдвэрээр зохицуулна.

3.Тэсэрч дэлбэрэх, шатах тослох материалын 30 мянган м³ багтаамжтай агуулахыг орон сууц олон нийтийн барилга байгууламжаас 200 м-ээс багагүй, 30 мян.м³ хүртэл багтаамжтай агуулахыг 100 м-ээс багагүй зайтай байрлуулна.

3 дугаар хүснэгт

**Барилгын материал, хатуу түлшний агуулахуудын
 1000 хүнд ногдох эдэлбэр газрын доод хэмжээ**

Агуулах	Эдэлбэр газрын хэмжээ, м ²	
Хэрэглэгчдийн барилгын материалын агуулах	300	
Хатуу түлшний агуулах, ашиглалтын илүү байдлаар	Нүүрс	300
	Түлээ	300

Тайлбар:

Уур амьсгалын I бүст хатуу түлшний агуулахын эдэлбэр газрын хэмжээг 1.5 коэффициент,

уур амьсгалын IV бүсэд 0.6 коэффициентийг хэрэглэн тооцно.

Хот тосгоны цэцэрлэгжүүлэлтийн зураг төсөл зохиох аргачилсан зөвлөмж

1.Цэцэрлэгжүүлэлтийн төсөлд хот, тосгонд нийтийн, хязгаарлагдмал болон тусгай хэрэгцээний зориулалттай цэцэрлэгт байгууламжуудын нэгдмэл системийг бий болгох иж бүрэн арга хэмжээг тусгасан байх ёстой. Мөн хөрс бэлтгэх, суулгацын материалын нэр төрөл, тарих арга хэлбэрийг сонгох зэрэг асуудлыг шийдвэрлэж, мод сөөгийг тарьсны дараах эхний жилд арчлан тордоход зайлшгүй шаардлагатай барилга байгууламжийг тодорхойлно.

2.Хот, тосгоны тухайн орон нутгийн хөрс, уур амьсгалын нөхцөл, мөнх цэвдэг хөрстэй эсэх, түүний үеийн гүн зэргийг тооцож, суулгацын төрөл, зориулалт, түүнчлэн суулгацын материалыг зөөвөрлөн авчрах боломж зэрэгтэй уялдаатайгаар цэцэрлэгжүүлнэ.

Элсний нүүлт, гуу жалга, хөрсний эвдрэл элэгдлийн тархалт бүхий хот суурины нөхцөлд ойн зурвас байгуулах асуудлыг мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран дээрх нөлөөллүүдийн эх үндсийг таслан зогсоох арга хэмжээтэйгээр иж бүрнээр шийдвэрлэсэн байх ёстой.

3.Цэцэрлэгжүүлэлтийн зураг боловсруулахдаа дараах үндсэн зарчмуудыг баримтлана. Үүнд:

- Хуучин байсан ургамал, ялангуяа мод сөөг, үржил шимт өнгөн хөрсийг аль болохоор хадгалан үлдээх

- Цэцэрлэгжүүлэлтийн зориулалт болон нар, салхины нөлөөлөл, агаарын бохирдолт, хөрсний нөхцөл зэрэг тухайн нөхцөл байдалтай уялдаатайгаар мод сөөгийн нэр төрөл, тарих хэлбэрийг сонгон авах

- Бүх хэлбэрийн цэцэрлэгжүүлэлтийг хийхдээ хүрээлэн байгаа орчны архитектурын нэгэн чухал элементийн нь хувьд төрөл бүрийн мод сөөгний өнгө, титмийн хэлбэрийг оновчтой тохируулан ашиглах.

- Ногоон ургамлыг хамгаалалтын бүс, барилга байгууламжийн дэвсгэр газрын зааг болгох зэргээр боломжтой газар бүхэнд ашиглах

4.Цэцэрлэгжүүлэхэд зориулан хөрсийг сайжруулах арга хэмжээ боловсруулахдаа тухайн хөрсний үржил шим, хөрс зөөвөрлөх хадгалах талаар зурагт тусгагдсан арга хэмжээ, цэцэрлэгжүүлэлтийн зориулалт, цэцэрлэгжүүлэхэд хэрэглэх мод ургамлын нэр төрөл зэргийг үндэслэл болгоно.

5.Бэлтгэл ажлыг эхлэхийн өмнө цэцэрлэгжүүлэх талбайн хог хаягдал, хатаж шарласан болон -өвчилсөн мод сөөг, том ширхэгтэй чулуу зэргийг цэвэрлэж зайлуулсан байх ёстой. Мод сөөг тарих ажил эхлэхээс өмнө цэцэрлэгжүүлэх тохиромжоор дараах байдлаар ангилна. Үүнд:

- Үржил шимтэй хөрс. (Хар шороон, хүрэн, нугын хөрс гэх мэт) Түүний ялзмагт үеийн зузаан 15 см-ээс багагүй, хөрсний усны (давсгүй) түвшин нь 1м-ээс доош байх Үржил шим багатай хөрс. (Нуга - намгийн бор саарал, элсэнцэр давсархаг хөрс гэх мэт) Түүнийг хатаах, давсгүйжүүлэх бордох, шинээр хөрс авчирч механик бүтцийг нь сайжруулах зэрэг арга хэмжээг зураг төсөлд тусгасан байх

- Үржил шимгүй хөрс. (Элс, чулуулаг, шаварлаг, хөрс болон тэдгээрийн хольц) Огт хөрсгүй нүцгэн чулуулаг хурдас мөн энэ ангилалд хамаарах.

- Үржил шим багатай хөрсөнд нийтийн хэрэгцээний болон тусгай зориулалтын цэцэрлэгжүүлэлтийн ажлыг хийхдээ хуучин байсан хөрсийг сайжруулах талаар 2-3 жилийн хугацаанд гүйцэтгэх агротехникийн арга хэмжээ (хөрсийг ялзмагжуулах, механик бүтцийг нь сайжруулах, намагт хөрсийг хатаах, бордох г.м) төлөвлөнө.

Дээрхи хэлбэрийн цэцэрлэгжүүлэлтийг үржил шимгүй хөрсөнд хийхдээ тухайн орон нутгийн нөхцлөөс хамааран үржил шимт хөрс зөөвөрлөн авчирч ашиглах, ургамлын нөмөргийг нь олон жилийн программт ажилбараар байгалийн нөхцөлд сэргээн бий болгох арга хэмжээг хослуулан хэрэгжүүлэхэд тулгуурласан янз бүрийн арга хэлбэрүүдийг ашиглана.

Хязгаарлагдмал зориулалттай цэцэрлэгжүүлэлтийн ажлыг гүйцэтгэх, гудамжны дагууд цэцэрлэгжүүлэлтийн ажлыг хийхдээ шаардлагатай тохиолдлуудад хөрсний усны түвшнийг доошлуулах, давсгүйжүүлэх, түүнчлэн үржил шим багатай хөрсийг зүлэгжүүлэхэд үржил шимтэй хөрсөөр нэмж ялзмагт хөрсийн зузааныг 20 см хүргэж хучих мод сөөг тарих нүхний шороог бүрэн солих, үржил шимгүй хөрстэй газарт мод сөөг, зүлэг тарихаар тухайн хөрсийг бүрэн солих зэрэг арга хэмжээг төлөвлөнө.

6.Барилга байгууламжийн суурийн нүх ухах, газар доорхи шугам сүлжээний суваг шуудуу малтах, өндөржилтийн зургийн дагуу хөрс хуулах буюу нэмж хучих зэрэг газар шорооны ажлын үед үржил шимт болон зарим үржил шим багатай (нугын бор, саарал гэх мэт) хөрсний ялзмагжсан өнгө үеийг 20 см, зүлгэн хөрсийг 6 - 8 см зузаан хуулан авсан байх.

Хуулан авсан ширэг, үржил шимт хөрсийг түр хугацаагаар хадгалах газрыг барилгын талбай дахь барилгын ажлыг явуулахад саад болохооргүй, барилгын хог, орчны үржил шимгүй хөрс зэрэгтэй холилдож нийлэхээргүй газарт сонгон авна.

Хуулан авсан хөрсийг буцааж хучих, түүнчлэн өнгөн үеийг үржил шимтэй хөрсөөр нэмж хучих буюу солихын өмнө ул хөрсийг 15 - 10 см гүн сийрэгжүүлсэн байх.

Тайлбар.Үржил шимтэй хөрсийг хөлдүүд мод сөөгний шороонд ашиглахыг хориглоно.

7.Мөнх цэвдэгтэй газрын улирлын хөлдөлт үе нь 1.5 м-ээс нимгэнгүй байдаг хэсгийг цэцэрлэгжүүлж болох бөгөөд үүнээс нимгэн байх хот суурины нөхцөлд онцгой шаардлагатай гэж үзвэл дээрхи үеийн зузааныг 1.5 м хүртэл ихэсгэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэх үндсэн дээр цэцэрлэгжүүлэхийг зөвшөөрнө.

8.Хөрсний үржил шимийг сайжруулахаар бордохдоо 1 дүгээр хүснэгт дэх барагцаалсан нормыг баримтлана.

1 дүгээр хүснэгт

Суулгацын төрөл	Хэмж нэгж	Органик бордоо	Эрдэс бордоо гр - р						Бордох хугацаа
			Азот	Фосфор	Кали	33% аммиакан догшин шүү	16% супер фосфат	30% хлорт кали	
Бүлэг ба ганцаарчилан тарьсан сөөгүүд	1ш	3-5	12	12	8	40	80	30	Жилийн дараа
Амьд хашаа баэмжээрлэн тарьсан сөөгүүд	1м	5-7	15	15	12	50	100	40	.«.
6 - 10 настай модод	1ш	6-8	18	18	12	60	110	40	."
10 -аас дээш настай модод	1ш	10-12	30	30	25	90	180	90	-"
5 м хүртэлх өндөртэй явган зам дагуух модод	1ш	8-10	30	30	20	80	150	50	Жил бүр тогтмол
5 м-ээс дээш өндөртэй явган зам дагуух модод	1ш	10-12	35	35	30	120	250	100	— —

9.Мод ургамлыг тарих арга хэлбэр, хугацааг цэцэрлэгжүүлж байгаа дэвсгэрийн зориулалт, хөрс уур амьсгалын онцлог, суулгацын материалыг зөөвөрлөн авчрах нөхцөл зэргээс хамааруулан сонгож авсан байх.

Мод сөөгнийг тарих хугацаа нь ургамлын амьдарлын үйл ажиллагаа суларсан үе хавар хөрс гэсэхдээ эхлээд мод навчлах үе, намар навч ухан үеээс эхлээд хоногийн дундаж халуун хүйтэн хэмжээ 0°C-оос бага болох үеийн хооронд байна.

Мод сөөгийг тарих хэлбэрийг ганц нэгээр, эгнээгээр, бүлэглэж тарих зэргээр ангилна. Тарих аргыг үндэсний шороотой нь авчирч тарих, үндэсний шороогүй тарих гэж 2 ангилдаг. 6-10, 10-15 настай модыг эхний аргыг тарих бөгөөд түүнээс бага буюу 5-7 настай мод, сөөгийг 2 дахь аргаар тарина. Модыг үндэсний шороотой тарихыг үндсэн арга гэж үзвэл зохино. Шилмүүст модны үндэсний шороог 120 х 120 х 100 см, навчит модныхыг 80 х 80 х 50 см, бут сөөгийнхийг 50 х 50 х 40 см-ын хэмжээтэйгээр авдаг.

Суулгах нүхний хэмжээ нь үүнээс 10 - 15 см өргөн бөгөөд гүн байх ёстой. Үндэсний шороог үржил шимтэй хөрсөөр чигжинэ.

Модны өөр хоорондын зайг: эгнээлэн тарихад 3-5 метр, эгнээний хооронд 4-6 метр, бүлэглэж тарихад 2-4 метрээр авна.

Бут сөөгний хоорондын зайг нормчлохгүй. Бут сөөгөөр таримал хашаа байгуулахдаа тусгай шуудуунд суулгах бөгөөд түүний хэмжээг бут сөөгийг нэг эгнээгээр тарихад 50 х 50 см, хоёр эгнээгээр тарихад 70 х 50 см, гурван эгнээгээр тарихад 90 х 60 см, өөрөөр хэлбэл эгнээний тоо өсөх тутамд шуудууны өргөн 20 см-ээр ихэсч байхаар авна.

10. Нийтийн хэрэгцээний болон хязгаарлагдмал хэрэгцээний зориулалттай цэцэрлэгжүүлэлтийг 2-р хүснэгтэд заасанчлан мод сөөгний онцлог шинж чанаруудыг харгалзан, үзэмжтэй сайхнаар тарихаар төлөвлөнө.

Мод сөөг таригдаагүй сул газарт зүлэг, цэцгийн мандал байгуулах орон нутгийн чулуу зэрэг материалаар өнгөлж хучихаар төлөвлөвөл зохино. Зүлэгжүүлсэн талбайд эзлэх цэцгийн мандлын хэмжээг дор заагдсанаас ихгүйгээр тогтоох нь зүйтэй. Үүнд:

- Нийт талбайн хэмжээ нь 10 га-гаас багагүй цэцэрлэгт хүрээлэн ба цэцэрлэгт 1%
- Мөн 10 га-гаас ихгүй 2%
- Цэцэрлэгт гудамж, цэцэрлэгт талбайд 3%
- Бусад хэсэгт 0.5%

11. Хот, тосгоны суурины гудамжыг цэцэрлэгжүүлэх мод сөөгний нэр төрлийг сонгохдоо өнгө үзэмж, хөрс, уур амьсгалын шаардлагыг нь анхаарах төдийгүй, агаарын бохирдолтонд тэсвэртэй байдал болон гэрэлсэг, сүүдэрсэг байдлыг тооцно. Замын уулзвар, явган хүний гарцын орчинд мод сөөг тарихдаа зарим хөдөлгөөний дүрмийн дагуу харааны чөлөө гаргах шаардлагыг тооцох

12. Салхинаас хамгаалах ойн зурвасыг 30-50 метрийн өргөнтэй хэд хэдэн эгнээ байдалтайгаар хийж, хот суурины салхин талд, газрын нилээд өндөр хэсгийг сонгон байрлуулах

Салхинаас хамгаалах ногоон байгууламжийн эгнээ бүрийг сийрэг хэлбэртэйгээс, мөнх ногоон мод сөөг бүрэлдэхүүнд нь оруулж төлөвлөх ёстой.

13. Ариун цэвэр хамгаалалтын бүсийг 20-50 метрийн өргөнтэй, мод сөөгний эгнээнүүдийг 30 метрээс багагүй өргөнтэй, цулгай зурвас газар дараалах байдлаар цэцэрлэгжүүлэх.

14. Ариун цэвэр хамгаалалтын бүсийг 20-50 метрийн өргөнтэй, мод сөөгний эгнээнүүдийг 80 метрээс багагүй өргөнтэй цулгай зурвас газар дараалах байдлаар цэцэрлэгжүүлбэл зохино.

Ариун цэвэр хамгаалалтын бүсэд тарих мод сөөгний нэр төрлийг сонгохдоо тухайн үйлдвэрийн агаар бохирдуулах нөлөөллийг үндэслэх.

15. Мод сөөг тарьсан эхний жилд тэдгээрийг арчлан тордох талаар дараах арга хэмжээнүүдийг төлөвлөвөл зохино. Үүнд:

- Цэцэрлэгжүүлсэн хэсгийг тойруулан мод, төмөр, торон материалаар 5-7 жилээс багагүй эдэлгээтэй, хөнгөн маягийн хайс хийх
- Хөрс, уур амьсгалын байдалд нь тохируулан усалгаа, сийрэгжүүлэлт, бордолтыг тогмол хийх

Хангай тал хээрийн бүсэнд тогтмол усалгааг 3-4 хоногт 1 удаа шүрших аргаар оройн цагаар усалгааны шугам буюу усалгааны машинаар хийнэ.

Говийн болон заримдаг говийн бүсэнд усалгааг өдөр бүр буюу 2-3 хоногт нэг удаа, усалгааны шугамаас болон жижиг сувгаар хийх шаардлагатай. Давсгүйжүүлж байгаа хужир, мараалаг хөрсөнд бол ус Зайлуулах сувагтайгаар төлөвлөвөл зохино. Элсэнцэр болон бусад шүүлттэй хөрсөнд ус тусгаарлагч арга хэмжээгүйгээр сувгаар услахыг хориглоно.

Монгол орны хот сууринг цэцэрлэгжүүлэхэд хэрэглэх мод, сөөгний үндсэн чанар

Д/д	Мод сөөгний нэр	Шаардагдах нөхцөл			Тэсвэржилт			Өнгө үзэмж				
		Хөрсний төрөл	Хөрсний чийг	Сүүдэрлэлт	Агаарын бохирдолт	Хүйтнийг	Хүчтэй салхи	Титэмийн хэлбэр	Навчны өнгө	Ургах хурд	өндөр м	Титмийн засал авах эсэх
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
А.Модны төрөл												
1	Сибирь гацуур Picea obovata	Үр.ш	ХЧ	СТ		+	+	шигүү	м.н	.у	0	
2	Дагуур, сибирь шинэс- Larix dahurica, sibirica	Б /д/	ХЧ	гд		+	+	онус	ц.н	•У	30	
3	Хуш -Pinus sibirica	Б/д/	ХЧ	ст		+		конус	м.н	•У	35	
4	Эгэл нарс- Pinus sylvestris	Б/д/	ХЧ	гд		+	+	өндгөн	ц.н	х.у	20-30	
5	Лавр навчит улиас-Populus laurifolia	э /элс/	Х	гд	+	+		саллагар	х.н	УУ	10-20	
6	Анхилуун улиас- Populus suaveolens	Б/д/	ХЧ	гд	+	+		өндгөн	х.н.	х.у.	25	+
7	Цагаан улиас-Populus alba	Үр.ш	Ч	гд	+	+	+	саллагар өндгөн	х.н.	х.у.	15-35	+
8	Улиангар-Populus tremula	Б/Д/	Х	гд	+	+	+	дугуй	н.с.	х.у.	25	+
9	Хавтага навчит, бяцхан навчит хус Betula platyphylla, microphylla	Б/д/	хч	гд	+	+	-	шигүү	н.	уу.	20-45	-
10	Дагуурын хус-Betula dahurica	Үр.ш	хч	гд	+	+	+	дугуй	ЛЖ	х.у.	20	-
11	Сахлаг хус-Betula verrucosa	Б/д/	хч	гд.ст	+	+	+	эсрэг	ц.н.	х.у.	20	-
12	Яшилдуу чацаграна-Hippophae rhamnoides	Б	хч	гд	+		+	саллагар	Ц.Н.	х.у.	6-10	+
14	Явган хайлаас-Ulmus pumila	Б	хч	гд, ст	+	+	-	дугуй	Х.н.	у.у.	15	-
15	Төсөг хайлаас-Ulmus propinqua	Үр.ш.	хч	гд	+	+	-	шигүү	н.	х.у.	25	-
16	Сибирь үрэл-Malus pallasiana	Б/д/	Х	гд	+	+	+	дугуй	н.	х.у.	4-5	+
17	Сибирь тэс -Sorbus sibirica	Үр.ш.Х	хч	ст	-	+	+	нарийн	н.	х.у.	3-10	-
18	Дагуурын долоогоно-Crataegus dahurica	Үр.ш.Х а	ч	гд	+	+	+	саллагар	н-	х.у.	2-6	+

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
19	Час улаан долоогоно- Crataegus sanguinea	Б	ч	гд		+	+	саллагар	н.	уу.	6	+
20	Эгэл монос-Padus sylvestris	Үр.шХа	ч	ст	+	+	+	шигүү	х.н.	х.у.	10-15	-
21	Эгэл гүйлс - Armeniaca vulgaris	Б	Х	гд		+	+	дугуй	х.н.	х.у.	5-8	-
22	Хар гандигар-Sambucus nigra	Б/д/	ч	ст	+	+	+	өндгөн	м	х.у.	5-10	-
23	Монос-Padus asiatica	Үр.ш.	ч	ст	+	+	+	шигүү	х.н.	х.у.	10-15	-
Б. Бут сөөгны төрөл												
1	Дагуурын арц-Juniporus dahurica	Б	Х	гд	+	+	+	хэвтээ	ц.н	у.у		-
2	Сибирь арц-Juniporus sibirica	Эх, Ха	Х	гд		+	+	хэвтээ	м.н	у.у		-
3	Хонин арц-Juniporus sabina	Эх	Х	гд	+	+	+	хэвтээ	м.н	у.у		-
4	Сибирь бургас-Salix sibirica	Б/д/	хч	гд	-	+	+	өндгөн	х.н.	х.у.	1-6	-
5	Ямаан бургас-Salix caprea	Б/д/	хч	гд	-	+	+	дугуй	н.	х.у.	1.5-6	+
6	Бургас-Salix	Б/д/	ХЧ	ГД, СТ	-	+	+	дугуй	н.	х.у.	0.5-6	+
7	Чаргай монгол, гялгар - Cotonaster mongolicus, lucida	Б/д/	ХЧ	гд	+	+	+	аллагар	х.н.	х.у.	2	+
8	Хар үрт чаргай-Gotoneaster melanocarpa	Б/д/	ХЧ	ст	+	+	+	аллагар	х.н.	х.у.	2	+
9	Ганц цэцэгт чаргай-Cotonaster monoflora	Үр.ш.Х а	ч	ст	+	+	+	аллагар	х.н.	у.у	0.1-0.4	+
10	Сарнай дагуур, өргөст - Rosa acicularis, dahurica	Б/д/	ХЧ	ст	+	+	+	саллагар	ц.н.	х.у.	2	+
11	Атриат навчит сарнай-Rosa rugosa	Б	ХЧ	гд	+	+	+	саллагар	х.н.	у.у	2	+
12	Бүйлс монгол, бариулт - Amygdalus mongolicus, pedunculata	Б/д/	ХЧ	гд	+	+	+	дугуй	х.н.	х.у.	0.5-2	
13	Сибирь гүйлс-Armeniaca	Б	Х	гд	+	+	+	дугуй	х.н.	х.у.	3-4	-
14	Харгана /алтан, улаан/ - Caragana aureum, pigmaea/	Б	ч	гд	+	+	+	саллагар	н.	у.у	0.2-1	+
15	Харгана /үхэр, говийн, даваажамцын/- Caragana microphila, Gobicus, Davaajamz/	Б	ч	гд	+	+	+	саллагар	н.	у.у	1-3	+

16	Жигд /Муркрофтын, мөнгөлөг/- Elaeagnus moorcrotii, argentea/	Б	хч	ст	+	+	+	саллагар	х.н.	х.у.	2.5	+
17	Жигд нарийн навчит- Elaeagnus angustifolia	Б	хч	гд		+	+	өндгөн	х.н.	х.у.	8-10	
18	Улаалзгана-Ribes rubrum	Б	хч	гд	+	+	+	саллагар	н.	х.у.	2	
19	Тэхийн шээг-Ribes diacantha	Б/Д/	ч	гд	+	+	+	саллагар	н.	х.у.	2	
20	Үхрийн нүд-Ribes nigra	Б/Д/	хч	гд	+	+	+	саллагар	н.	х.у.	2	+
21	Хад-Ribes altissimum	Б/Д/	хч	гд	+	+	+	дугуй	н.	х.у.	2	
22	Дунд тавилгана-Spiraea media	Б/Д/	хч	ст	+	+	+	дугуй	т.н.	х.у.	2-3	
23	Хар үрт тавилгана-Spiraea salicifolia	Үр.шХа	Х	гд	+	+	+	дугуй	х.н.	х.у.	2	
24	Удвал навчит тавилгана-Spiraea sericea	Б/Д/	хч	гд	+	+	+	дугуй шигүү	II	х.у.	0.5-5	-
25	Алтайн далан хальс-Lonicera gltaica	Б/Д/	ц	ст	+	-	+	өндгөн	н.	х.у.	0.2-1	-
26	Татарын далан хальс-Lonicera tatarica	Б	хч	ст	+	+	+	өндгөн саллагар	х.н.	х.у.	1.5	-
27	Уунгарын МОНОС-Syringa vulgaris	Б/Д/	ч	гд	+	+	+	дугуй	х.н.	х.у.	3-4.	+
28	Сибирь гандигар-Sambucus si-birica	Б/Д/	ч	ст	+	+		өндгөн саллагар	х.н.	х.у.	4-6	+
29	Цагаан яргай- Comus alba	Б/Д/	хч	гд	+	+	+	саллагар	х.н.	х.у.	2-3	-

Таних тэмдэг:

“3” багана	“4” багана	“5” багана	“6, 7, 8, 13” багана	“10” багана	“11” багана
Үр.ш – үржил шимтэй хөрсөнд Б/д/ - давсархаг хөрснөөс бусад /элс/- элсэрхэг хөрснөөс бусад Эх – элсэрхэг Б – бүгд Ха - харслала	Х – хуурай Ч – чийглэг ХЧ – хуурай чийглэг	ГД – гэрэлд дуртай СТ – сүүдэрт тэсвэртэй	+ тэсвэртэй - тэсвэргүй	Н – ногоон ц.н – цайвар ногоон х.н – хар ногоон м.н – мөнх ногоон н.с – ногоон саарал т.н – тод ногоон	х.у – хурдан ургадаг у.у – удаан ургадаг

Зөвлөмжийн 13 дугаар хавсралт

Олон нийт, иргэний барилга байгууламжийн тооцооны норм, эдэлбэр газрын хэмжээ

№	Барилга байгууламжийн нэр	Хэмж нэгж	Үндэслэл	Ангилал	Нормативт хэмжээ (1 мянган хүнд)	Эдэлбэр газрын хэмжээ	Тайлбар
0	1	2	3	4	5	6	7
I.Сургалт, сургуулийн байгууллага							
1.	Сургуулийн өмнөх насны хүүхдийн байгууллага	Хүүхэд	Суурингийн хүн амын насны ангиллаас хамааруулйн хангамжийн түвшингээр тооцно.	Хангамжийн түвшин - 85%; Үүнд: - ерөнхий -70% - тусгай -3% - эрүүлжүүлэх чиглэл -12% (0-7насны хүүхэд хамрагдана.)	Хотод -100 Аймгийн төвд - 90 Нэг барилгын хүчин чадалыг -Олон давхар сууцны хороололд 140-өөс бага-гүй; - Нам давхар сууц, гэр хороололд 90-ээс багагүй байхаар авна. -Үйлчлэх хүрээ 500м хүртэл байна.	90 хүүхдийн хүчин чадалтай барилга байгууламжид 1 хүүхдэд -40м2; -140-320 -35м2; - 560-640-30м2 байхаар тус тус сонгоно.	1-3 насны хүүхдэд зориулсан барилга байгууламжийн 1 хүүхдэд ногдох табайг 7.5м2-аар авч төлөвлөнө. - Сургуулийн өмнөх насны хүүхдийн тоглоомын талбайг барилга байгууламжийн гад-на суурьшлын талбайд төлөвлөж болно.
2.	Ерөнхий боловсролын сургууль	Сурагч	Суурингийн хүн амын насны ангиллаас хамааруулан, хангамжийн түвшингээр тооцно.	Бүрэн бус дунд боловсрол (I-VIII анги)-д 100% хамруулахаар; Дунд боловсрол (IX-X анги)-д 75%-г хамруулах-аар төлөвлөнө. - I-VIII ангид 8-15 насны; - IX-X ангид 16-17 насныхан хамрагдана.	Хотод - 200 Аймгийн төвд -210 - Үйлчлэх хүрээ 750м хүртэл байна.	Нэг сурагчид ногдох талбай, м2 -120сурагчхүртэл -50; -120-500 хүртэл -60; -500-800 хүртэл - 40; -800-1100 хүртэл -35; -1100-1600 хүртэл -25; -1600-2000 хүртэл -20; -2000-аасдээш-18;	- Дотуур байртай сургууль төлөвлөвөл дотуур байрт ногдох хэмжээгээр талбайг нэмэгдүүлэх ба 0.2га-аас ихгүйгээр нэмэгдүүлнэ. - Сургуулийн спорт, биеийн тамирын цогцолборыг орон сууцны хорооллын чанартай биеийн тамир, спортын цоцолбортой нэгтгэн авч болно.
3.	Ерөнхий боловсролын сургуулийн дотуур байр	Ор	Хангамжийн түвшин, үйлчлэх хүрээний хүн амаар тооцно.	Хангамжийн түвшин, хөдөөгийн буюу үйлчлэх хүрээний 1000 хүн тутамд нормоор тогтооно. (10 жилийн сургуульд байна.)	- хотод - 3 - аймгийн төвд - 5	Нэг ор тутамд (оронд) ногдох талбай, м2 -200-500 ор - 65; -500 ба дээш - 45;	-Сургуулийн сургалт үйлдвэрлэлийн бааз, автодром, тариа, ногооны талбайг төлөвлөж болох ба эдгээрийг хотын төвийн гадна талд хот орчмын бүст төлөвлөнө.

0	1	2	3	4	5	6	7
4.	Ерөнхий боловсролын сургуулийн олон нийтийн байгууллага	Хүүхэд		Нийт сурагчдын 10-аас доошгүй хувь хамрагдана. Сургалтын чиглэлээр ангилбал; Хүүхдийн ордон Залуу техникчдийн ордон Залуу байгальчдын ордон Идэрчүүдийн биеийн тамир спорт, бялдаржуулах, эрүүлжүүлэх ордон, Хүүхдийн урлагийн сургууль -Хүүхдийн уран сайхны сургууль -Дуу хөгжмийн сургууль гэх мэт	Зураг төслийн даалгавараар	Зураг төслийн даалгавараар	Хөдөө аймагт сургуулийн барилгын цоцолборын хамт өлөвлөхийг зөвшөөрнө.
5.	Мэргэжлийн сургалтын төв	Суралцагч	Орон нутгийг бүсчлэн хөгжүүлэх, тухайн хот, тосгоны онцлог нөөц, нөхцөл, сургалт, үйлдвэрлэлийн баазад тохируулан байгуулна.	Зураг төслийн даалгаврын дагуу	-Хотод -18 -Аймгийн төвд - 9	Нэг суралцагчид ногдох талбай, м2 300 хүртэл - 75м2 300-900 хүртэл - 55 900-1600 хүртэл - 40 1600 ба дээш - 30	-Эдэлбэр газрын хэмжээг сургалтын ангиллаас хамааруулан нийгмийн ухааны чиглэлийн сургуульд гучин хуаь хүртэл багасгах ба хөдөө аж ахуйн чиглэлийн сургуульд 10-15 хувь хүртэл нэмэгдүүлж болно. Гэхдээ ХАА-н чиглэлийн сургууль, жолооны сургуулилн сургалт, үйлдвэр-лэлийн баазыг төв суурингаас алс хот орчмын

6.	Их, дээд сургууль	Оюутан	Бүс нутгийн төв, аймгийн төв,хотуудад байгуулна.	Сургалтын бүх чиглэлээр тухайн орон нутгийн онцлогт тохируулан сонгоно.	- Хотод -12 - Аймгийн төвд - 6 Төслийн даалгавраар	Мянган оюутанд ногдох сургалтын бүс, га: - 0.5 хүртэл - 4 - 0.5-1.0 - 3.5 - 1.0-2.0 - 3.2 -2.0 ба дээш - 3 Дээр дурьдсан Сургалтын бүсийн талбайг - Техникийн – 4 - 7 - ХАА-н - 5 - 7 - АУ, эм зүй - 3-5 -ЭЗ,сурган хүмүүжүүлэх, соёл урлаг, архитектурын – 2 – 4 -Мэргэжил дээшлүүлэх ба эчнээ дээд сургуулийнхыг 0.5 итгэлцүүрээр үржүүлэх ба спорт бүсийг 1-2, оюутны нийтийн байрыг 1.5-3 гэсэн итгэлцүүрээр үржүүлж төлөвлөнө.
II. Эрүүл мэнд, биеийн тамир, спортын байгууллага						
7.	Асрамжийн газар	ор	Аймгийн Төвөөс хотын бүх ангилал, Суурин газруудад төлөвлөнө.	- Өндөр настны - (Ахмад дайчид) алдартан, гавьяатнуудын - Насанд хүрсэн хүмүүс - Хүүхдийн асрах газар -Сэтгэл мэдрэлийн Өвчтөнүүдийн асрамжийн газар	Тэтгэврийн насны 1000 хүнд-28 Насанд хүрсэн 1000 хүнд-3 4-17 хүртэлх насны 1000 хүнд-3 Хөдөлмөрийн насны ба тэтгэврийн насны 1000 хүн тутамд	Нэг оронд ногдох талбай; м2 - 200 хүртэл -125м2 - 200-400 хүртэл -100 - 400 дээш - 80
Эрүүл мэндийн байгууллага						

8.	Эмнэлэг (хэвтэж эмчлүүлэх)	ор	Аймгийн төв, тмоохон хотуудад төрөлжсөн эмнэлгүүд төлөвлөнө.	нэгдсэн эмнэлэг халдварт төрөх газар хүүхдийн эмнэлэг г.м	хотод -9 аймгийн төвд -8 өслийн даалгвараар йлчлэх хүрээ 2 км-т	Нэг оронд ногдох талбай; м2 - 50 хүртэл 300 - 50-100 ор 300-200 - 100-200 ор 200-140 - 200-400 ор 140-100 - 400-800 ор 100-80 - 800 дээш ор 60	- Бүх эмнэлэгт хүүхдийн орны нормыг 1.5 итгэлцүүрээр үржүүлж төлөвлөнө. - Хоёроос дээш эмнэлэгийг нэг эдэлбэр газарт байршуулахдаа нийлбэр нормыг хэрэглэнэ. - Хотын төвд байрлах эмнэлгийн хувьд эдэлбэр газрын хэмжээг 25% хүртэл бууруулж төлөвлөх-ийг зөвшөөрнө. - Хот орчмын бүст байршуулбал зохих эмнэлгийн эдэлбэр газрын хэмжээг эмнэлгийн эмчилгээний чиглэлээс хамааруулан нэмэг-дүүлнэ. - Халдвартынхныг 15% - Хавдар судлалынхныг 15% - Сүрьеэ (туберкулез) 25% - Сэтгэл судлалд 25% - Насанд хүрэгсдийн нөхөн Сэргээх эмчилгээнд -20% - Хүүхдийн нөхөн сэргээх эмчилгээнд 40% - Төрөх газрын эдэлбэр газрын талбайг 0.7 коэф-тээр үржүүлж
9.	Өрхийн эмнэлэг (амбулатори, поликлиник)	үзлэг /өдөр	Монгол Улсын хэмжээнд засаг захиргааны харьяаллаар эмчилгээ хийгддэг тул нормыг зааж болно.	-Дотрын (общий) -Шүдний -Гэмтлийн г.м үйлчлэх хүрээ 500-750м-т	-хотод -35 - аймгийн төвд-26	100 хүн үзлэг/өдөрт эдэлбэр газрын хэмжээ 0.1 га байх ба 0.3 га талбайгаас хэтрэхгүй	-Нэгдсэн эмнэлэгт болон орон сууцны байрны I давхарт үйлчил-гээний хэлбэрээр байршуулж болно. -Төлбөртэй эмнэлгүүд төслийн даалгавраар байгуулагдаж болно.
10.	Түргэн тусламжийн станц	автома шин	Хот, төв, суурин газарт	Үйлчлэх хүрээ: тусгай автомашинаар 15 минут явах зайд байршуулна.	0 мянган хүнд -1 автомашин	автомашинд 0.05 га эхдээ 0.1 га-аас бага байж болохгүй.	

11.	Эмнэлгийн түргэн тусламжийн явуулын цэг	автомашин	Хөдөөгийн хүн амд үйлчилнэ.	Үйлчлэх хүрээ: тусгай автомашинаар 30 минут явах зайд	5 мянган хүнд-1 автомашин	1 автомашинд 0.05 га гэхдээ 0.1 га-аас бага байж болохгүй.	
12.	Бага эмчийн буюу эх барихын цэг	Эмч	Хөдөөгийн хүн амд үйлчилнэ	Зураг төслийн даалгавраар	Зураг төслийн даалгавраар	0.2 га	
13.	Эмийн сан	объект	Бүлэг	I-II III-V VI-VIII	Зураг төслийн даалгавраар	I-II - 0.3 га III-V - 0.25 га VI-VIII - 0.2 га	- Эмнэлэгтэй нэг дээвэр дор төл-өвлөж болно. - Эмийн худалдааг үйлчилгээний байгууллага (худалдаа, зочид буудал)-тай хамт 1 давхарт төл-өвлөж
14.	Хүүхдийн сүүний газар	Порц /хоног хүүхэд	1 порц нь 250 гр сүү, тараг, хүүхдийн тэжээлийн бэлдмэл байна.	- бэлтгэдэг газар - түгээх цэг	4	1000 порц тутамд 0.015 га байх ба 0.15 га-аас бага байж болохгүй	Түгээх цэг үйлчилгээтэй хамт байж болно.
15.	Рашаан сувилал, амралт, аялал жуулчлалын байгууллага	ор		- сувилал - хүүхдийн сувилал - хүүхэдтэй хамт амрах сувилал -Тусгаарлах сувилал - амралтын газар -гэр бүлийн амралтын газар -залуусын амралтын газар -рашаан сувиллын газар -хүүхдийн зуслан - ахлах ангийнханд Зориулсан эрүүлжүүлэлтийн зуслан -сургуулийн өмнөх насны хүүхдийн зуслан - жуулчны зочид буудал - жуулчны бааз - гэр бүлийн жуулчны бааз - мотель - кемпинг - гэр жуулчны бааз	ураг төслийн аалгавараар		

16.	Биеийн тамир Спортын байгууламж, цогцолбор	м2 шалны талбай	Хот, сууринд төлөвлөнө.	- хорооллын чанартай бие- ийн тамир, эрүүлжүү- лэлтийн танхим (хотын чанартай) - нийтйн хэрэгцээний спорт танхим (том, их хотод) - Суурин - - бага хот - дунд хот	70-80 60-80 200 (талбай 540м2-аас хэтрэхгүй) 175 150	1000 хүнд 0.7-0.9 га	-Талбайг нягтруулах зорилгоор ЕБС, соёл амралтын байгуул- лагын спорт, биеийн тамирын танхимтай нэгтгэж болно. - Хотын чанартай биеийн тамир, спортын танхимд хүрэх зам тээв-рийн боломж 30-аас хэтрэхгүй байна.
17.	Далд бассейн	м2 усан толь	Монгол орны нөхцөлд зөвхөн далд бассейн тохирно.	- Хотын чанартай (том, их хотод) - дунд хот - бага хот - сууринд	20-25 65 80 100	Зураг төслийн даалгавраар	Спорт заал, бассейныг нэг дор төлөвлөхийг зөвшөөрнө.
III. Соёл урлагийн байгууллага							
18.	Олон нийтийн байгууллага	м2 шалны талбай	Монгол орны нөхцөлд нэг дээвэр дор байж болно.		50-60	0.6 га хүртэл (1 объект)	- Соёл олон нийтийн цогцолбор- ыг 500м-ийн үйлчлэх радиуст төлөвлөнө.
19.	Чөлөөт цагийн клуб	м2 бүж- гийн талбай			50-60		
20.	Клуб	суудал			80		
21.	Кинотеатр	суудал	Бүс нутгийн төв, том, их хотод төлөвлөнө.		25-35		Хот, тосгонд кинотеатр болон театрыг хамтатган төлөвлөж болох ба заавал төлөвлөх шаардлагагүй. Харин явуулын кино үзвэр, театр, номын сан- гийн цэг байж болно.
22.	Театр	суудал			3.5-5		
23.	Концертын танхим	суудал			3.5-5		
24.	Цирк	суудал			2		
25.	Лекцийн танхим	суудал			3		
26.	Музей, үзэсгэлэнгийн танхим	үзвэр- ийн талбай	Орон нутгийн Онцлогоос хамааруулан төлөвлөнө.		20	0.1-0.2 га объект	

27.	Автомат тоглоом (Компьютер тоглоом)	м2 шалны талбай			6-9	Зураг төслийн даалгавраар	Орон сууц, үйлчилгээний I дав- хар маягаар төлөвлөхийг зөвшөөрнө.
28.	Номын сан	Мян. Хадгал алтын нэгж/ уншигч дын суудал		- том, их хотод - дунд, бага хот, сууринд	4/2 4-4.5/2-3		
29.	Хөдөөгийн суурингийн номын сан	мян. ном	Монголын нөхцөлд ном олгох цэг, яв- уулын номын санг сумын төвдтөлөвлөн.		6	Зураг төслийн даалгавраар	

IV. Худалдаа, нийтийн хоол, ахуйн үйлчилгээний газар

30.	Дэлгүүр	М ² худалд ааны талбай	Зах зээлийн Чөлөөт өрсөл- дөөнөөр хэдийг ч бай- гуулж болно. Зөвхөн доод хэмжээг заав.	- Хүнсний дэлгүүр - Аж үйлдвэрийн барааны 200 дэлгүүр	300 100	- Хорооллын чанартай 100 дэлгүүр, хүн амаас хамааран 1 объектод: 4-6.0 мян.хүн амд 0.4-0.6 га 6-10.0 мян.хүн амд 0.6-0.8 га 10-15.0 мян.хүн амд 0.8-1.1 га 15-20.0 мян.хүн амд 1.1-1.3 га - Бага, дунд, хот, хөдөө-гийн сууринд, хүн амаас хамааран 1 объектод: 1.0 хүртэл мян.хүн амд 0.1-0.2 га 1.0-3.0 мян.хүн амд 0.2-0.4 га 3.0-4.0 мян.хүн амд 0.4-0.6 га 5.0-6.0 мян.хүн амд 0.6-1.0 га 7-10 мян.хүн амд 1-1.2 - Худалдааны төвүүд хү-	Зөвхөн дэлгүүр бус бусад үйлчилгээний объектуудыг цогц байдлаар шийдвэрлэж болно. Худалдааны төвүүд бие даасан инженерийн хангамжтай тохиолдолд болон туслах байгууламж (агуулах, зоорь зэрэг)-тэй бол эдэлбэр газрын хэмжээг 50 хүртэлх хувиар нэмэгдүүлэхийг Зөвшөөрнө. -Комиссын дэлгүүрийг 1000 хүнд 10м2 худалдааны талбайгаар аж үйлдвэрийн барааны дэлгүүрийг нэмэгдүүлж тооцно. - Захиалгын ба хоршооллын дэлгүүрийг 1000 хүнд 5-10м2 -аар нэмэгдүүлж тооцно. - Цэцэрлэг ногооны аж ахуйн чиглэлийн сууринд хүнсний дэлгүүрийг 1000 хүнд 80м2 худалдааны талбайгаар нэмэгдүүлж тооцно.
-----	---------	--	---	---	------------	--	---

						чин чадлаас хамааран 100м ² худалдааны тал- байд: 250 м2 хүртэл 0.08 га 250-650 м2 0.08-0.06 га 650-1500 м2 0.06-0.04 га 1500-3500 м2 0.04-0.02 3500 м2 дээш 0.02 га	
31.	Худалдааны захын цогцолбор	м2 худал дааны талбай		Зөвхөн хот, суурин газарт	24-40	(7-14 м ²) багтаамжтай байгаагаас хамааран м ² худалдааны талбайд: 14 м2 талбайд	- Нэгж худалдааны байрыг 6 м2 худалдааны талбайгаар тооцно. (Худалдааны захын цогцолборт)
32.	Нийтийн хоол	суудал		Зөвхөн хот, суурин газарт	40	Хүчин чадлаас хамаа- ран 100 суудал тутамд: 50 хүртэл суудал 0.2- 0.25 га 50-150 хүртэл суудал 0.2-0.15 га 150 ба дээш 0.1 га	-Рашаан сувилал, аялал жуулч- лалын хотуудад рашаан суви- лалыг (1 мянган хүн)-90 хүнээр төлөвлөнө.
33.	Хагас бэлэн бүтээгдэхүүний худалдаа	м2 худал дааны талбай		Зөвхөн хот, суурин газарт	6		-Нэг дээвэр дор үйлчилгээ худалдаатай хамт төлөвлөнө.
34	Ахуйн үйлчилгээний төв	Ажлын байр		Хот сууринд Хөдөөгийн тосгонд зориулалтаас хамаарч Хүлээн авах үйлдвэрлэлийн	9 7 5/4 4/3	Хүлээн авах 10-50 ажлын байр 0.1-0.2 га 50-150 аж. байр 0.05- 0.08 га 150-аас дээш-"- 0.03-0.04га үйлдвэрлэлийн	-Худалдаа үйлчилгээний төвд төлөвлөнө. -Томоохон үйлдвэрлэлд ажлын байрыг 5- 10% нэмэгдүүлж болно
35	Угаалга, хими цэвэрлэгээ	кг хув- цас цаг хэрэг- лэл ээлж		Зөвхөн хот сууринд	120	1 объектод 0.1-0.2 га	Хөдөөгийн тосгонд зочид буудалтай нэг дор байж болно
36	Халуун ус	Шүр- шүүр		Хот сууринд Хөдөөгийн тосгонд	5 7	1 объектод 0.2-0.4 га	Хөдөөд улирлын чанартай ажиллана.
V. Удирдлага, санхуу, зураг төсөл, холбооны байгууллага							
37	Холбооны салбар	объект	МУ-д холбоо, шуудангийн салбарт мөрдөгдөж буй	Шуудангийн салбар Хэвлэлийн агентлаг Телеграф Хот хоорондын телефон			Тухайн салбарын багтаамж хүчин чадлаас хамаарч талбайг сонгоно.

			хууль тогтоом- жийн хүрээнд	станц Хотын телефон станц			
38	Банкны салбар		МУ-д мөрдөг- дөж буй банк санхүүгийн хууль тогтоом- жийн хүрээнд	10.0 - 30.0 мян.хүнд 2.0-3.0 мян. хүнд	1-ээс доошгүй 1-ээс доошгүй	Байгууллагатай хамт байж болно	Зах зээлийн эдийн засгийн үед хэд ч байж болно
39	Удирдлагын байгууллага			Төслийн даалгавараар			
40	Зураг таслийн байгууллага			Төслийн даалгавараар			
41	Орон сууц, ашиглалтын байгууллага	объект		20 мянган хүн ам тутамд	1 объект	1 объектод-0.1 га	
42	Хоёрдогч түүхий эд хүлээн авах цэг	-"		-"	-"	-"	
43	Нийтийн бие засах газар	Хэрэг- сэл		Орон сууцны хороололд	1 объект		Нэг дээвэр дор байж болно.

Тээврийн хэрэгслийн зогсоолын норматив

Рекреацийн, амралтын болон бусад барилга байгууламж	Хэмжих нэгж	Машины доод хязгаарын тоо
1	2	3
Рекреацийн нутаг дэвсгэр дэх амралт сувилалын барилга байгууламж		
Амралтын дэргэдэх наран шарлагын газар ба цэцэрлэгт хүрээлэн	Нэг ээлжинд 100 үйлчлүүлэгч	20
Ойн цэцэрлэг ба дархан цаазат газар	"-	10
Богино хугацаагаар амрах бааз	"-	15
Гол мөрөн, усан тээврийн зогсоол	"-	15
Амралт рашаан сувилалын газар, санитори, жуулчдын бааз	100 үйлчлүүлэгч, амрагчид	15
Жуулчид, амрагчидын зочид буудал	" —	7
Мотель ба кемпинг	"-	Тооцоогоор
Амралтын дэргэдэх худалдаа, нийтийн хоол, ахуй үйлчилгээний цэг	Танхимд 100 хүн байхаар тооцох	10
Барилга байгууламж		
Засаг захиргаа, Яам. Агентлаг, удирдах газар банк санхүү, хуулийн байгууллага улсын орон нутгийн	100 хүн	30 7
Эрдэм шинжилгээний байгууллага, их, дээд сургууль, коллежи	" —	15
Үйлдвэрийн газар	2 ээлжинд тус бүр 100 хүн	10
Эмнэлэг	100 ор	5
Поликлиник	100 хүн	3
Спортын барилга байгууламж, цэнгэлдэх хүрээлэн	100 хүн	3
Театр, цирк, кинотеатр, музей, үзэсгэлэнгийн танхим	100 байр	15
Соёл амралтын хүрээлэн	100 хүн	7
Худалдааны төв, их дэлгүүр, бусад	100 ам/м талбай	7
Зах	50 худалдах цэг	25
Ресторан, кафе	100 суудал	15
Дээд зэргийн зочид буудал	"-	15
Бусад зоч ид буудал	"-	8
Вокзал (бүх төрлийн)	100 зорчигч	15

Тайлбар:

1. Амралтын дэргэдэх хөнгөн тэрэгний зогсоол хүртэл 1000 м

Амралт сувилалын, аялал жуулчлалын хот, тосгоны түүх соёлын үзвэрийн газар хүртлэх зай хэмжээг 500 м байхаар тооцно.

Зөвлөмжийн 15 дугаар хавсралт

Тээврийн хэрэгслийн бааз, гаражын эдэлбэр газрын норматив

Парки, гараж	Хэмжих нэгж	Багтаамж	Эдэлбэр газрын талбай, га
Олон давхар гараж	машин	100	0.5
		300	1.2
		500	1.6
		800	2.1
		1000	2.3
Ачааны автомашины гараж	машин	100	2
		200	3.5
		300	4.5
		500	6
Тролейбусын бааз	машин	100	3.5
		200	6.0
Засварын газар	-"	100	5.0
Автобус бааз	машин	100	2.3
		200	3.5
		300	4.5
		500	6.5

Тайлбар.Эдэлбэр газрын талбайг тодорхой үндэслэлийн дагуу 20% хүртэл багасган төлөвлөхийг зөвшөөрнө.

Зөвлөмжийн 16 дугаар хавсралт

Ахуйн хаягдал цуглуулах норматив

Ахуйн хаягдал	Жилийн хугацаанд 1 хүнд ноогдох хаягдлын хэмжээ	
	кг	литр
Хатуу хог Төвлөрсөн халаалт, усан хангамж, бохир устай орон сууцны барилгаас	190-225	900-1000
Бусад орон сууцны барилгаас	300-400	1100-1500
Олон нийт, иргэний барилга байгууламжаас	280-300	1400-1500
Муу усны цооног	-	2000-3500
Хатуу хучилттай гудамж, талбай болон цэцэрлэгт хүрээлэнгээс	5-15	8-20

Тайлбар.

1.Их хот, том хотод ахуйн хаягдал их байхаар тооцно.

2.Уур амьсгалын I бүсэд уурын зуухнаас гарах хаягдлыг жилийн нийт хаягдлын хэмжээг 10%-иар нэмэгдүүлж тооцно.

Цахилгаан хэрэглээний томсгосон үзүүлэлт

Суурин газрын тохижилтийн зэрэг	Цахилгаан хэрэглээ (вт)	Хамгийн их цахилгаан ачааллын ашиглалтын цагийн жилийн тоо (квт)
Их хот		
- суурин цахилгаан ширмэн зуух	3200	5650
- энгийн цахилгаан ширэм	2620	5450
Том хот		
- суурин цахилгаан ширмэн зуух	3060	5600
- энгийн цахилгаан ширэм	2480	5400
Дунд хот		
- суурин цахилгаан ширмэн зуух	2880	5550
- энгийн цахилгаан ширэм	2300	5350
Суурин, хөдөөгийн тосгон		
- суурин цахилгаан ширмэн зуух	1350	4400
- энгийн цахилгаан ширэм	950	4100

Тайлбар.

- 1.Энэхүү томсгосон үзүүлэлтэд орон сууц, олон нийтийн барилга, аж ахуйн нийтийн үйлчилгээний газрууд, тээвэр үйлчилгээ болон гадна гэрэлтүүлгийг тусгасан болно.
- 2.Энэ үзүүлэлтэд сууцанд хэрэглэгдэх кондиционер болон цахилгаан халаах хэрэгслүүдийг тусгаагүй.
- 3.Хамгийн их цахилгаан ачааллын ашиглалтын жилийн цагийн тоог 10(6) хүчдэлтэй шинд шилжүүлэн үзүүлэв.

Хот тосгонд тахир дутуу хүмүүст зориулсан төлөвлөлтийн шаардлагууд

Хот.тосгоны газрын дотор ТДХ (Тахир дутуу хүмүүс)-т зориулсан архитектур төлөвлөлтийн орон зайг дараах байдлаар ангилна. Үүнд:

- явган хүний зам
- явган хүний гарц
- нийтийн тээврийн хэрэгслийн зогсоол
- нийтийн тээвэр
- автомашины зогсоол
- хүрээлэн буй орчин (гудамж, зам талбай, ногоон байгууламж)
- барилга байгууламжийн орц, гарц

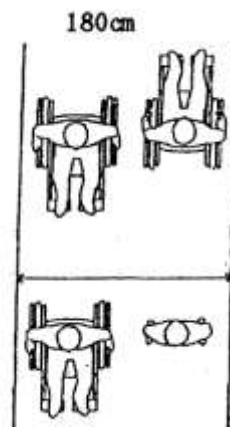
- Тэргэнцэртэй хүний замыг (зураг 1)-ийн дагуу төлөвлөнө.

*Тэргэнцэртэй хүний тусгай зам
(Тахир дутуу иргэд зөрөх орон зайн хэмжээ)*

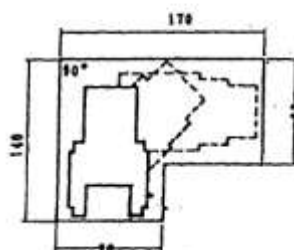
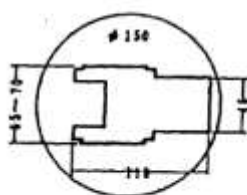
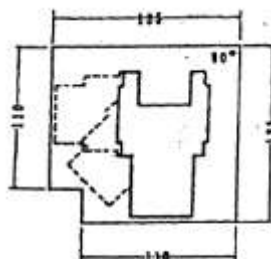
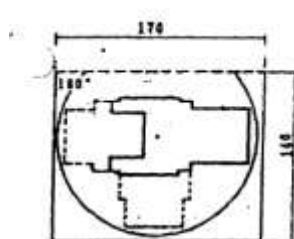
Тэргэнцэртэй хүн
таягтай хүнтэй (хажуу
байдлаар) зөрөх
хэмжээ

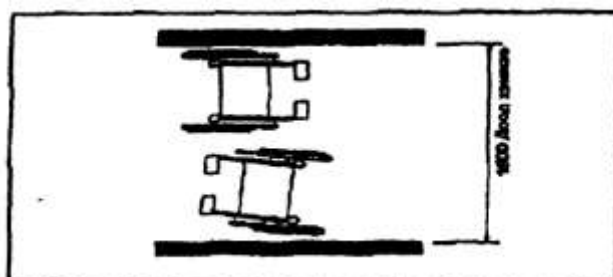
Тэргэнцэртэй 2 хүн,
тэргэнцэртэй хүн, таягтай
хүнтэй (эгц байдлаар)
зөрөх хэмжээ

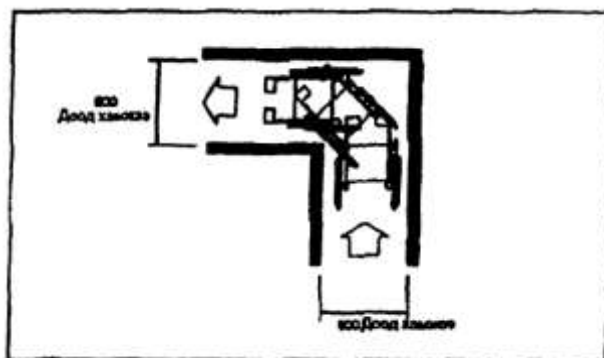
Тэргэнцэрийн эзлэх орон зайн хэмжээ

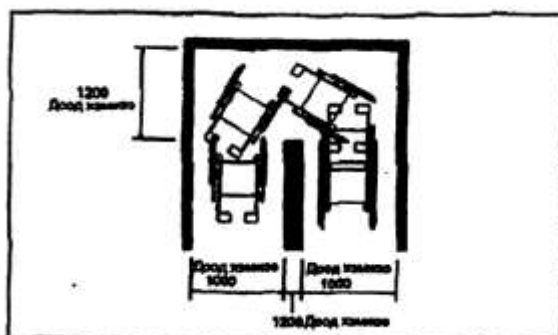
Хоёр тэргэнцэртэй хүн зөрөх зайн хэмжээ

90 градусын эргэлтийн доод хэмжээ

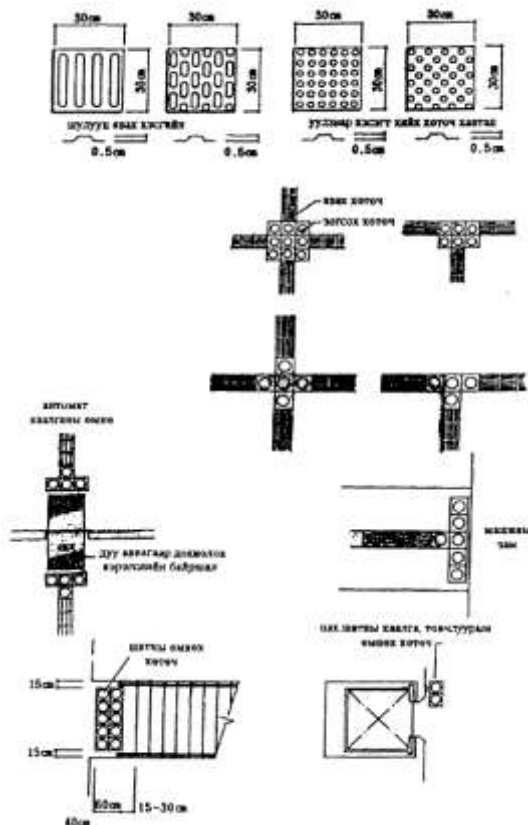

Хаалтыг тойрох хэмжээ

- Хараа муутай хүмүүст зориулж тусгай хөтөч хавтанцран явган замыг (зураг 2)-ын дагуу төлөвлөнө.

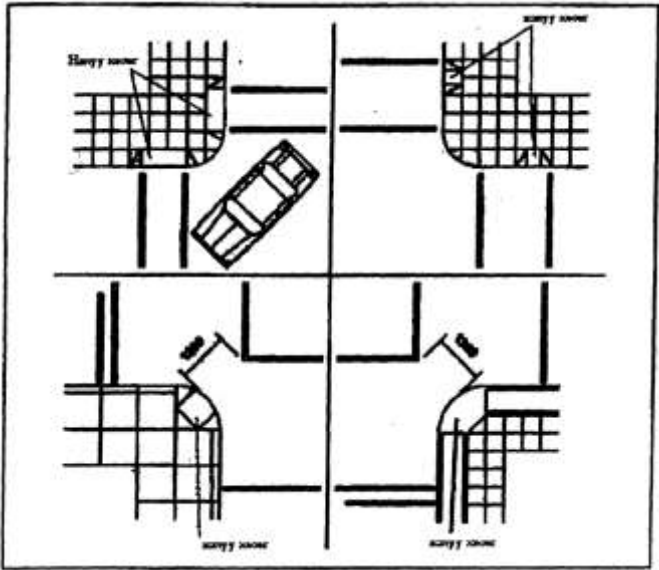
Хараагүй хүний хавтанцран, хөтөч зам

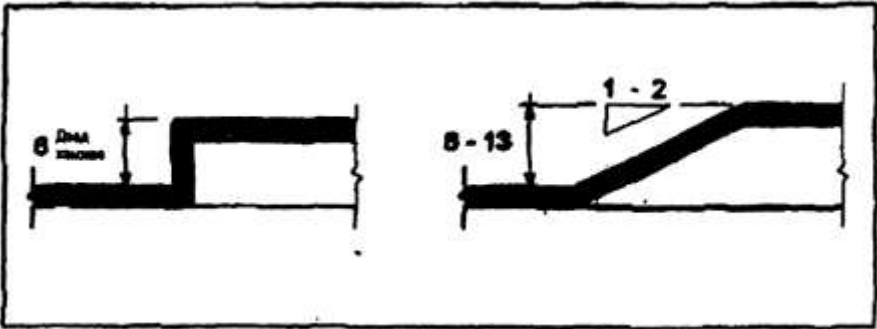
Автомашины замыг нэвтрэх явган хүний гарц дээр ТДХ-т зориулж замын налуу хашлагыг (зураг 3)-ын дагуу төлөвлөнө.

Зураг 3

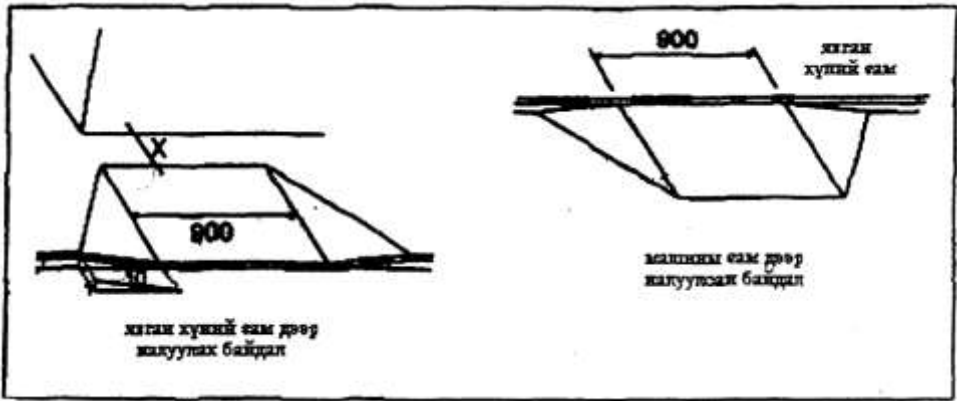
Гарцын хашлагыг налуу хийсэн байдал

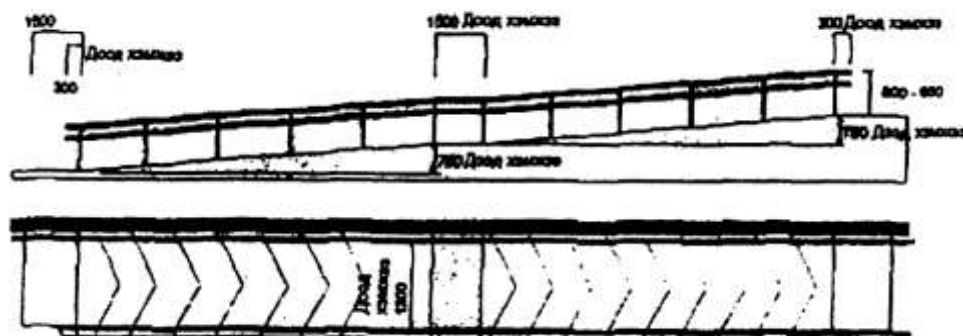
Хялбарчилсан замын давхаргын өөрчлөлт

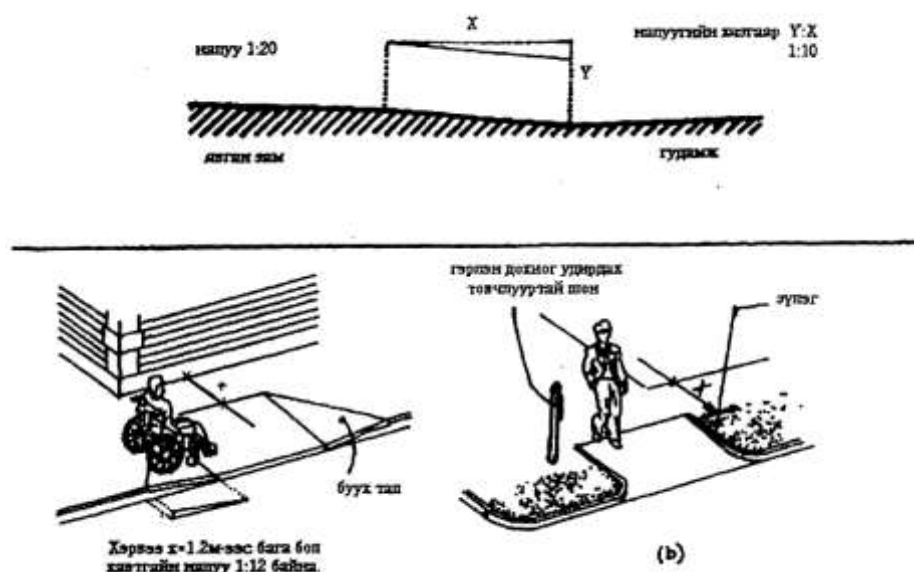
Хашлагыг налуулсан байдал

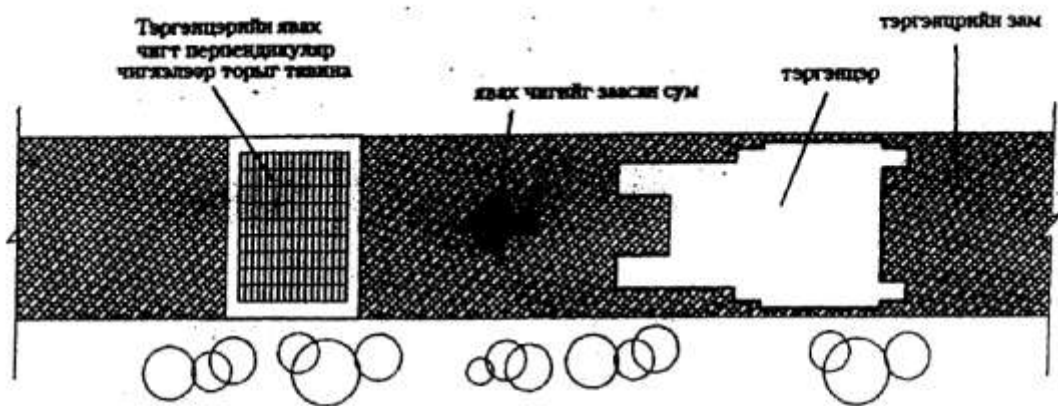
Замын налуу хэсэг

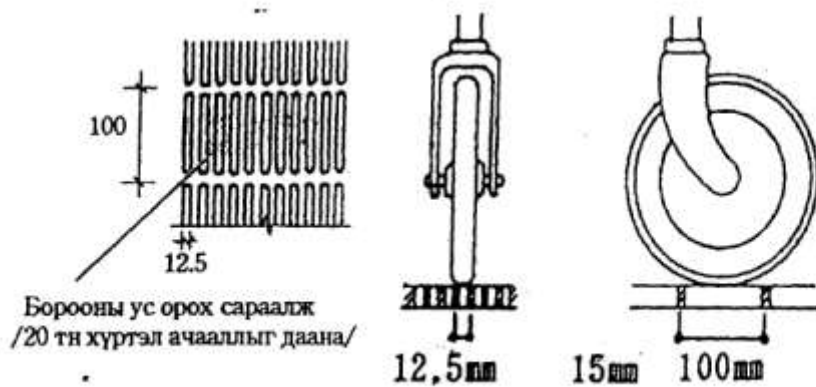
Явган хүний гарцын налуу хэсэг

- Хурын (бороо, цас) ус зайлуулах сувгийн торыг (зураг 4)-ийн дагуу төлөвлөнө.
- Хараа муутай хүмүүст зориулж гэрлэн дуут дохио төлөвлөнө.
- Гарцын тэмдэг, тэмдэглэгээнүүдийг гэрэлтдэг тод өнгөөр зурж тэмдэглэнэ.
- Нийтийн тээврийн хэрэгслийн зогсоол дээр хөтөч хавтанцруудыг хоёр эгнээгээр байрлуулан төлөвлөнө (зогсох, явах, аюулыг анхааруулсан).
- ТДХ-т саад болох жижиг элементүүдийг (хогийн сав, маршрут бичсэн самбар, зүлэгний хашлага г.м) хөдөлгөөнд саад болохгүйгээр байршуулан төлөвлөнө.
- Автобус нь ТДХ-н буух суухад зориулсан автомат шалтай байна.
- Автобусны дотор доод тал нь дөрвөн суудал ТДХ-т зориулагдсан байх ба буух суух хаалганы ойр байна.
- Автобусанд нэг тэргэнцэртэй хүний орон зай байх ёстой.
- Галт тэрэгний зогсоолын тавцанг (перрон) галт тэрэгний шалтай нэг түвшинд байхаар төлөвлөнө.
- Галт тэрэг бүрд нэг тасалгааг (купе) тахир дутуу хүмүүст тоноглоно.
- Галт тэрэг бүрд дөрвөн суудлыг ТДХ-т зориулсан байх ба орох гарах хаалга, ариун цэврийн өрөөнд ойр байна.
- Онгоцны тоноглолууд саад бартаагүй байх ёстой.
- Онгоцонд ТДХ-т зориулсан суудал доод тал нь хоёр байх ёстой. Эдгээр суудал нь ашиглаж болох ариун цэврийн өрөө болон аваарын гарцны ойр байна.

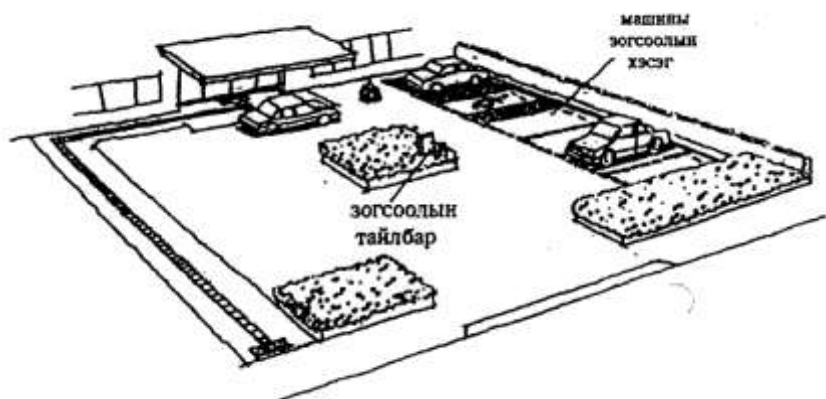

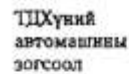
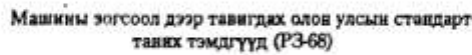
Замын борооны ус зайлуулах сувгийн сараалжин таг, тэргэнцэрийн дутуйн өргөний харьцаа

- ТД жолооч болон зорчигчдод зориулж зогсоолыг барилгын орц, гарцтай аль болох ойр зайд төлөвлөнө. (зураг 5)-аас үз.
- 10 машины зогсоол бүрийн 2 нь ТДХ-ийн машин зогсоход зориулагдана.

Зураг 5 Автомашины зогсоолын хэвийн хэмжээ

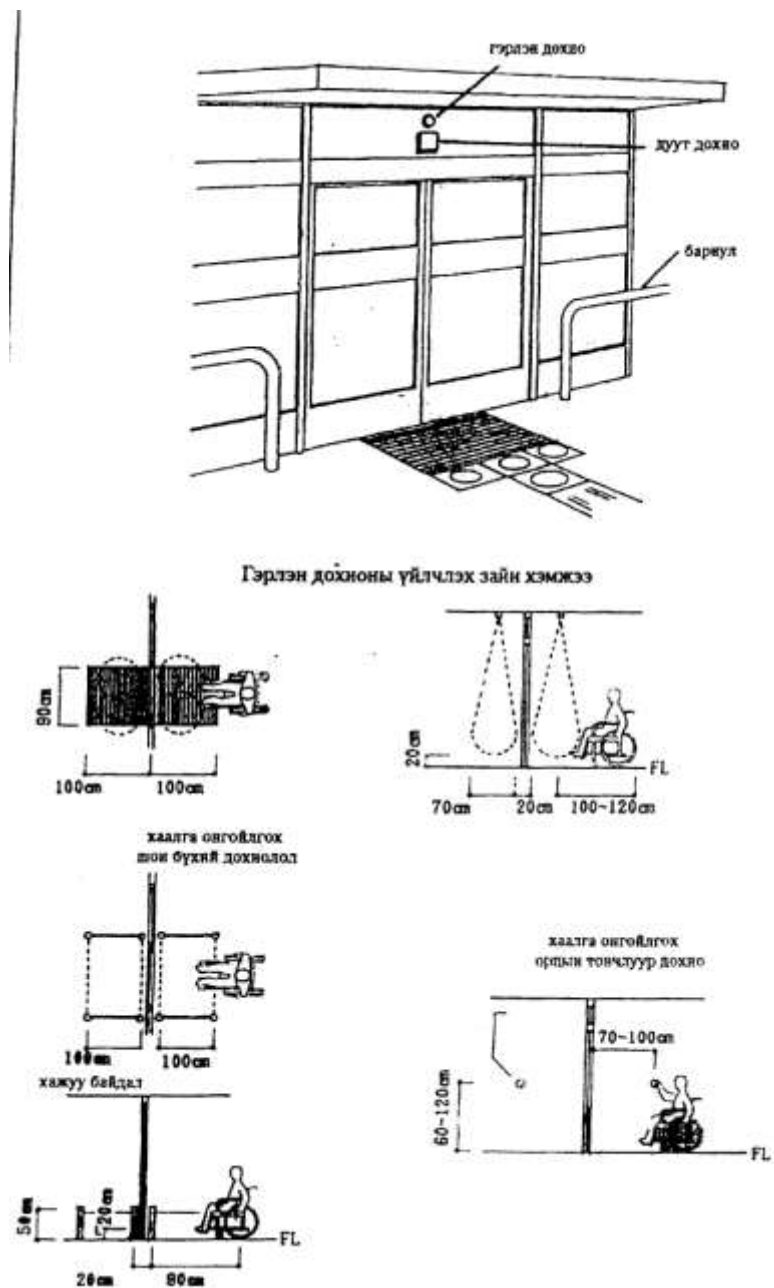
- Барилга, байгууламжийн орц гарцын орчинд тэргэнцэртэй хүнд зориулсан налуу замыг (зураг 6)-ийн дагуу төлөвлөнө.

Тэргэнцэрийн налуу зам

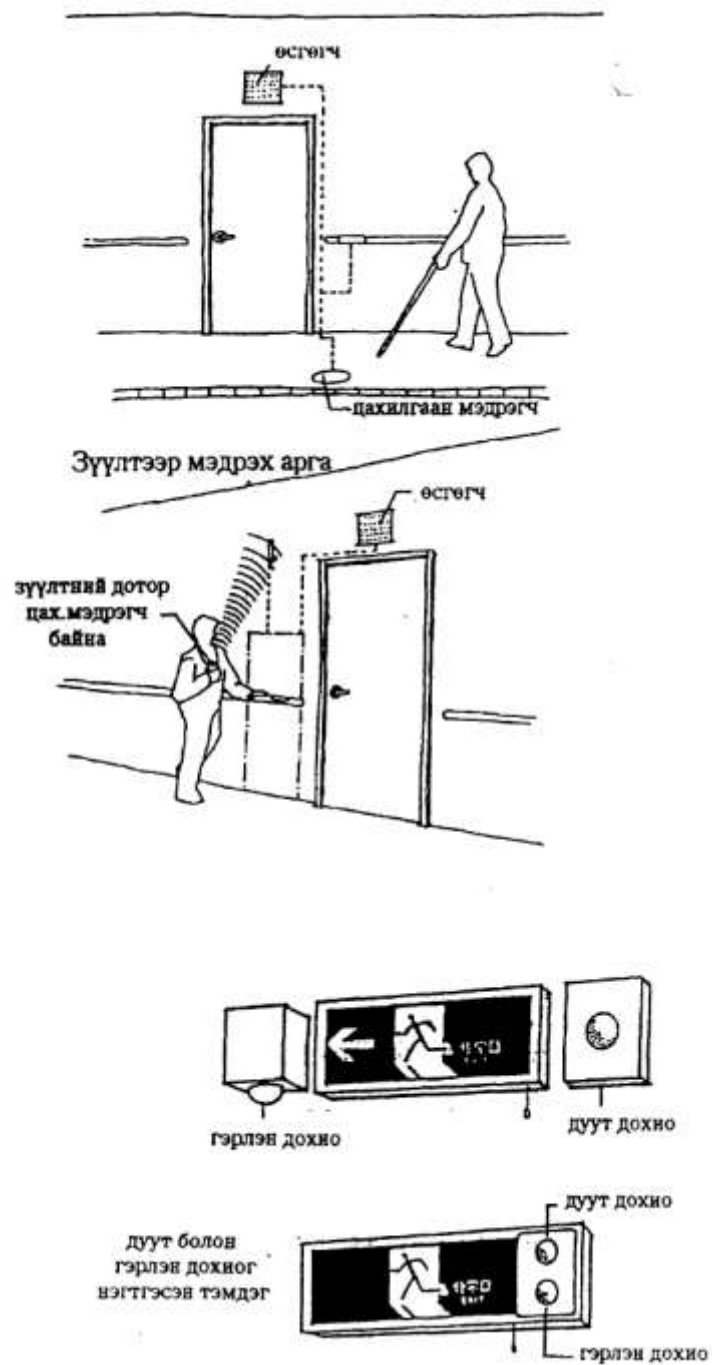

- Гадна хаалганд дохиолялн автомат тоноглолуудыг төлөвлөнө. (зураг 7)-аас үз.
- Хараагүй хүний хөтөч зам төлөвлөнө. (зураг 8)-аас үз.

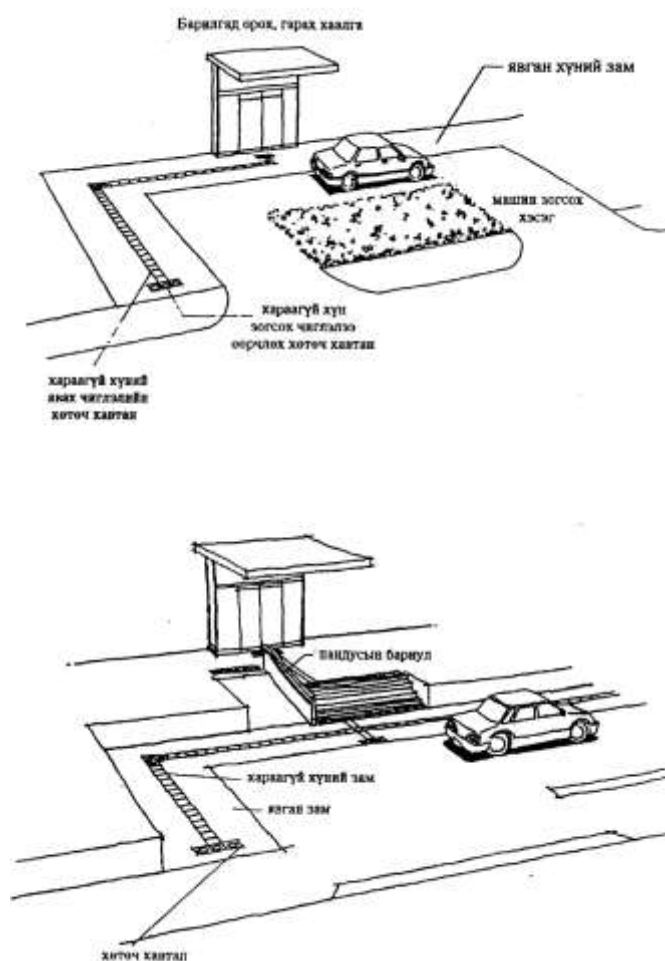
Зураг 7 Гадна гарцын дохиоллын тоноглолууд

Дохиолол бүхий таних тэмдэг

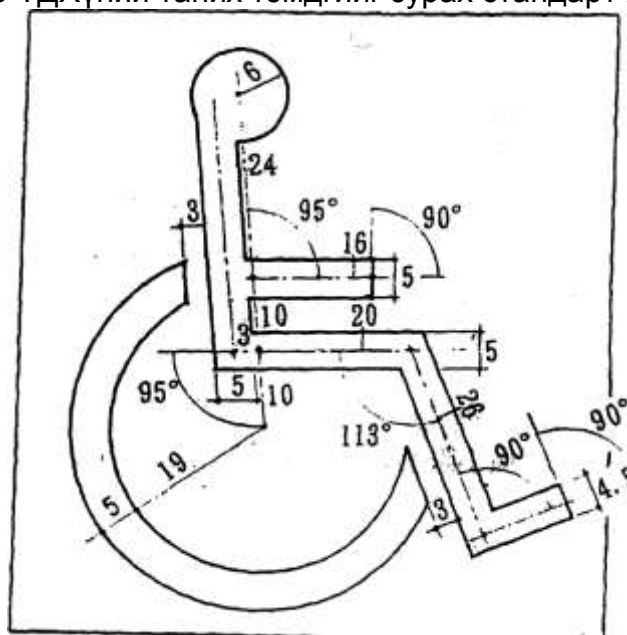

Барилгын орцын хэсэг

ТДХ-т зориулсан орон зай, орчны ойролцоо "ТДХүн"-ий таних тэмдгүүдийг олон улсын стандартын дагуу зурж тавина. Тэмдэглэгээг цагаан өнгийн гадаргуу дээр цэнхэр, эсвэл хар өнгөөр зурна. (зураг 9)-өөс үз.

Зураг 9 ТДХүний таних тэмдгийг зурах стандарт хэмжээ.

Олон улсын ТДХ-ийн тэмдэг

Тулгуур эрхтэний согогтой
хүний таних тэмдэг

Харагдах байдал

Олон улсын TDD тэмдэг

Сонсголгүй хүний олон
улсын таних
тэмдэг

ГАРЧИГ

Нэг.	Ерөнхий зүйл	1
Хоёр.	Суурьшлын бүсийн нутаг дэвсгэрийн төлөвлөлт	6
Гурав.	Үйлдвэрийн бүсийн нутаг дэвсгэрийн төлөвлөлт	12
Дөрөв.	Ландшафт-реакрацын нутаг дэвсгэрийн төлөвлөлт	15
Тав.	Олон нийт, иргэний барилга байгууламжийн төлөвлөлт	21
Зургаа.	Хот, тосгоны гудамж замын сүлжээний төлөвлөлт	23
Долоо.	Инженерийн шугам сүлжээний төлөвлөлт	32
Найм.	Инженерийн бэлтгэл ажил ба нутаг дэвсгэрийн хамгаалалт	37
Ес.	Хүрээлэн буй орчин, түүх соёлын дурсгалыг хамгаалах төлөвлөлт	40
1 дүгээр хавсралт	Хот, тосгоны барилгажилт төлөвлөлтийн төслийг боловсруулахад мөрдөх хууль эрх зүйн баримт бичгийн жагсаалт	47
2 дугаар хавсралт	Нэр томъёоны тайлбар толь	47
3 дугаар хавсралт	Хот, тосгоны төсөл зохиоход мөрдөх уур амьсгалын бүсчлэлийн үндсэн үзүүлэлтүүд	49
4 дүгээр хавсралт	Галын аюулаас хамгаалах шаардлага	50
5 дугаар хавсралт	Хот, тосгоны нутаг дэвсгэр, ашиглалт, барилгажилт болон хүн амын төлөвлөлтийн шалгуур үзүүлэлтүүдийг тооцох зарчим	52
6 дугаар хавсралт	Нутаг дэвсгэрийн хүн амын багтаамжийг тооцох зарчим	55
7 дугаар хавсралт	Нисэх онгоцны буудлын эдэлбэр газрын төлөвлөлтөд тавих шаардлага	57
8 дугаар хавсралт	Инженерийн төвлөрсөн болон хэсэгчилсэн хангамжгүй сууцны эдэлбэр газрын зөвшөөрөгдөх хэмжээ	58
9 дүгээр хавсралт	Суурьшлын бүсийн нутаг дэвсгэрийн хүн амын нягтралын тооцоо	59
10 дугаар хавсралт	Тосгоны суурьшлын бүсийн хүн амын тооцооны нягтрал	63
11 дүгээр хавсралт	Өргөн хэрэглээний бараа, бүтээгдэхүүний агуулахын 1000 хүнд ногдох эдэлбэр газрын доод хэмжээ, талбайн	64
12 дугаар хавсралт	Хот, тосгоны цэцэрлэгжүүлэлтийн зураг төсөл зохиох аргачилсан зөвлөмж	65
13 дугаар хавсралт	Олон нийт иргэний барилга байгууламжийн тооцооны норм, эдэлбэр газрын хэмжээ	73
14 дүгээр хавсралт	Тээврийн хэрэгсалийн зогсоолын норматив	83
15 дугаар хавсралт	Тээврийн хэрэгслийн бааз, гражийн эдэлбэр газрын норматив	84
16 дугаар хавсралт	Ахуйн хаягдал цуглуулах норматив	84
17 дугаар хавсралт	Цахилгаан хэрэглээний томсгосон үзүүлэлт	85
18 дугаар хавсралт	Хот, тосгонд тахир дутуу хүмүүст зориулсан төлөвлөлтийн шаардлагууд	86